

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
EKONOMICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Jiří Hnilička

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

Cestovní ruch a životní prostředí

Tourism and environment

DP-EF-KMG-2011-18

Bc. Jiří Hnilička

Vedoucí práce: Ing. Iveta Honzáková, katedra marketingu

Konzultant: Marcela Šanderová

Počet stran: 91

Počet příloh: /

Datum odevzdání: 5.5.2011

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. O právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci 17. dubna 2011

.....
Bc. Jiří Hnilička

Anotace

Diplomová práce se zabývá obecně popisem vztahu turistiky a životního prostředí. Konkrétně je zaměřena na velmi známou turistickou oblast České republiky a tou je Český ráj. Důležitou součástí je popis přírodního bohatství, jeho ochrana, podpora turismu v této lokalitě a jeho současný vliv na přírodu v souvislosti s trvale udržitelným rozvojem. Obsahem je i vývoj cestovního ruchu a jeho stupňující se zátěž na životní prostředí, organizace na ochranu přírodního a kulturního bohatství, hnutí související se snahou vycházet s přírodou, možné negativní vlivy pobytu turistů v jisté destinaci, problematiku ekoturismu se zaměřením na Český ráj a analýzu návštěvnosti této atraktivní turistické destinace společně se závěry a doporučeným řešením zejména pro otázky návštěvnosti, ochrany přírody a kulturního bohatství. Tyto skutečnosti mají přímý vliv na trvale udržitelný cestovní ruch a ekonomiku Českého ráje. Pro autora byla práce přínosná zejména kvůli tomu, že mu umožnila hlouběji poznat strukturu a myšlení ostatních návštěvníků této turistické lokality. Také se dozvěděl o mnoha místech, událostech, akcích, přírodních procesech a historii, o kterých doposud nevěděl.

Klíčová slova: Cestovní ruch, návštěvnost, ochrana přírody, podnikání v cestovním ruchu, šetrné formy cestování, trvale udržitelný rozvoj.

Annotation

This dissertation is about the relationship between tourism and environment. It is specifically targeted on a certain area in the Czech republic and it is the Czech paradise. Very important part is the description of nature resources, it's protection, support of tourism in this locality and it's influence on nature connected with the sustainable development. The content is also about evolution of tourism and it's increasing influence on nature, organizations focused on protection of nature and culture treasures, international organizations trying to go well with nature, possible negative impacts of touristic activities in a certain destination, ecotourism problems in the Czech paradise and analysis of visit rate in this attractive tourist destination along with the possible solutions to improve visit rate. Protection of nature and culture treasures are also included. The author gained knowledge about the structure of visitor's thinking. There were also many places, actions, nature processes and history facts to discover.

Key words: Business in tourism, environmentally friendly forms of tourism, protection of nature, sustainable development, tourism, visit rate.

Poděkování

Úvodem bych chtěl poděkovat vedoucí diplomové práce, konzultantce a celému Muzeu přírody Český ráj společně s ostatními sdruženími v této oblasti, které se zabývají ochranou přírody a turistikou, za jejich ochotu mi pomoci.

Obsah

Úvod.....	13
1 Vztah cestovního ruchu a životního prostředí.....	14
1.1 Etapy vývoje cestovního ruchu.....	14
1.2 Výhody plynoucí zemím z cestovního ruchu.....	15
1.3 Globalizace a její vliv na cestovní ruch.....	16
1.4 Vzhled destinace.....	18
2 Vnímání životního prostředí.....	19
2.1 Charakter člověka.....	19
2.2 Pozitivní vlivy cestovního ruchu.....	20
2.3 Negativní vliv cestovního ruchu.....	20
2.3.1 Eroze.....	20
2.3.1.1 Vodní eroze.....	23
2.3.1.2 Eroze břehu.....	24
2.3.1.3 Větrná eroze.....	25
2.3.1.4 Eroze působením ledu.....	25
2.3.1.5 Gravitační eroze.....	26
2.3.2 Emise skleníkových plynů.....	26
2.3.3 Zavlečení cizích druhů rostlin a živočichů.....	28
2.4 Organizace spojené s ochranou životního prostředí.....	30
2.4.1 Unesco.....	30
2.4.1.1 Struktura a aktivity Unesco.....	31
2.4.1.2 Unesco a Český ráj.....	33
2.4.2 Český svaz ochránců přírody.....	34
2.4.3 Muzeum přírody Český ráj.....	35
2.4.4 Mezinárodní hnutí skauting.....	36
2.4.5 Mezinárodní hnutí tramping.....	39
3 Český ráj.....	41
3.1 Hrady, zámky a další atraktivity Českého ráje.....	41
3.2 Místa známá z filmů.....	43
3.3 Těžba v Českém ráji.....	45
3.4 Plánovaná výstavba dálnice přes Český ráj.....	48

3.5	Eroze skal v Českém ráji.....	50
3.6	Stav přírody v Českém ráji.....	52
3.7	Realitní trh v Českém ráji.....	60
4	Analýza ekoturismu se zaměřením na Český ráj.....	61
4.1	Agroturistika.....	64
4.2	Certifikace ekologicky šetrných produktů a služeb.....	65
4.3	Bio produkty.....	67
4.4	Ekoturismus a Český ráj.....	68
5	Analýza návštěvnosti v Českém ráji.....	73
6	Doporučení.....	82
	Závěr.....	84

Seznam ilustrací

Graf 2.1: Produkce CO₂ jednotlivými druhy dopravy

Graf 5.1: Návštěvnost IC v turistické sezóně 2010 podle měsíců

Graf 5.2: Délka pobytu v Českém ráji

Graf 5.3: Struktura zahraničních návštěvníků Českého ráje

Seznam zkratek a značek

EU-Evropská unie

CHKO-Chráněná krajinná oblast

UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

OSN-Organizace spojených národů

ECEAT-European Centre for Ecological and Agricultural Tourism

HDP-Hrubý domácí produkt

Úvod

Cestovní ruch je dnes významnou a neustále se rozvíjející komponentou světových ekonomik. Má výrazný potenciál. V některých státech slouží jako hlavní zdroj příjmů a to nejen pro tamní obyvatele. V jiných státech tvoří doplňkovou ale i tak v celkovém měřítku významnou část. Současně s rozvojem cestovního ruchu stoupá i zatížení životního prostředí. Moderní doba se navíc podstatným způsobem podílí na odcizení se člověka od přírody.

1 Vztah cestovního ruchu a životního prostředí

Cestovní ruch je od svého počátku s životním prostředím jistým způsobem propojen. Samotná příroda v cílové destinaci je podstatnou složkou rozhodování člověka pro jeho touhu po poznání něčeho nového a nevšedního.

Cestovní ruch vznikl a rozvíjel se jako reakce na potřeby člověka. Byl z velké části ovlivněn společensko-ekonomickými podmínkami. Cestování bylo spojeno s mnoha aktivitami jako obchodní, zdravotní nebo potřebou poznávat cizí kultury a cestovat za klidem, oddechem, zábavou či rozptýlením.

Tento trend dostával postupně organizovaný charakter. Na jeho podporu přispěl významným dílem vznik cestopisné literatury, který působil pro povzbuzení zájmu o cestování. Mezi nejstarší cestovatele se řadí Římané, Egypťané a také staří Řekové. Z počátku se jednalo o výsadu vysoce postavených jedinců ve společnosti.

Jako přelom v dějinách cestovního ruchu se uvádí počátek 20. století, ve kterém svět zažil velký průmyslový rozvoj. Ten se velmi pozitivně promítl do rozvoje dopravy a tím přispěl k velkému kroku vpřed v této oblasti. Položil tak základy novodobému cestovnímu ruchu, který známe dnes. Vznik automobilové a lodní dopravy v kombinaci s navyšujícím se počtem cestovních kanceláří, které vznikali z počátku zejména v Německu, Francii a Anglii, vyústil v prorůstání tohoto trendu postupně do širokých vrstev společnosti. Zkracování vzdáleností díky novým technologiím a jejich následný vývoj dospěl do takového stádia, že je dnes cestování přístupné prakticky komukoliv.

1.1 Etapy vývoje cestovního ruchu

V 1. etapě (do první světové války) se cestovní ruch formoval především ve vyspělých zemích. Současně docházelo ke vzniku specializované pracovní síly a nebyla zde hranice mezi domácím a zahraničním cestovním ruchem.

V České republice se zvyšoval fond volného času. Stát se nesnažil nijak zasahovat do cestovního ruchu. Vyšší vrstvy vyhledávali spíše služby lázeňství a nižší vrstvy turistiku. Nastával prudký rozvoj technologií a také vznik nových profesí spojených s cestovním ruchem.

V 2. etapě (mezi dvěma světovými válkami) se omezoval domácí cestovní ruch v důsledku světové hospodářské krize. Zahraniční cestovní ruch zaujímal zvláštní postavení. Toto období je charakteristické vznikem mnoha mezinárodních organizací a orgánů zabývajících se touto činností. V této době velké množství zainteresovaných lidí začalo vyžadovat tyto služby i v zimní sezóně. Vznikala specializovaná školicí střediska pro budoucí pracovníky tohoto odvětví, které se začalo více specializovat.

V České republice probíhal nerovnoměrný rozvoj. Zahraniční cestovní ruch se koncentroval především do Prahy a lázeňských měst. Jeho charakter byl pobytový a také se vyznačoval vysokou sezónností. Zapojeny byly do něj zejména bohatí jedinci. Velkou roli v tomto období rozvoje sehrál vznik asi nejznámější České cestovní kanceláře ČEDOK, která byla založena v roce 1920 a sehrála velmi významnou roli v rozvoji cestovnímu ruchu na našem území.

Ve 3. etapě (po druhé světové válce) byl zaznamenán prudký nárůst všech forem cestovního ruchu. Pokračuje dále trend navyšování fondu volného času. V tomto období se stává tato záležitost dostupná a vyžadovaná velkým počtem lidí. V 60. letech byla zaznamenána účast téměř všech skupin obyvatel a od roku 1948 do roku 1989 se navýšil počet účastníků téměř 18 krát. Tento jev se připisuje zejména růstu příjmu obyvatel a také možnosti vlastnit automobil nebo chatu. Vzhledem k délce pobytu měl největší podíl krátkodobý cestovní ruch a kolem 95 % ovládla jeho domácí podoba. Od znárodnění v roce 1948 až do roku 1989 byla cestovní kancelář Čedok budována jako státní monopol cestovního ruchu.

V etapě po roce 1989 se podmínky pro cestování výrazně uvolnily. Lidé se ho začali účastnit i několikrát do roka. Ve spojení s celkovým uvolněním se ukázala řada služeb českého cestovního ruchu jako nedostačující zejména v kapacitě ubytovacích zařízení, kvalitě doplňkových služeb a v celkové nedostatečné úrovni infrastruktury.

1.2 Výhody plynoucí z cestovního ruchu

Cílovým zemím však nepřináší cestovní ruch výhody jen v podobě finančních zisků jejich obchodníků. Obliba některých destinací přitahuje pozornost celého světa a s tím spojené výhody, jako je například atraktivita pro filmové štáby. Na druhou stranu když se jedná o jistou destinaci s křehkým ekosystémem, zvyšující se atraktivita a s ní spojený vyšší počet

turistů může tuto unikátnost porušit. To se týká zejména míst s přírodním bohatstvím. Velká města nebudou po procházce 100 turistů denně určitě tak poničená jako příroda v některé chráněné krajinné oblasti.

Znečištění je vedlejší produkt mnoha lidských činností a patří k nim i cestování. Bez letadel, lodí a dalších motorových vozidel by však nemohl cestovní ruch za současné technologické vyspělosti vůbec existovat v podobě, v jaké ho známe dnes.

Cestovní ruch se tak stává významným faktorem regionálního rozvoje pro svůj ekonomický význam. Výrazně ovlivňuje růst HDP a zaměstnanost v kladném slova smyslu. Díky němu vznikají nová pracovní místa v ekonomice cílové země, narůstají investice domácích i zahraničních subjektů do jeho rozvoje, které příznivě ovlivňují obchodní bilanci země. Jeho další výhodou je diverzifikace ekonomických rizik, protože když se zemi nedaří v oblasti výroby, může to alespoň částečně kompenzovat úspěšným cestovním ruchem

1.3 Globalizace a její vliv na cestovní ruch

Podle Dagmar Jakubíkové je globalizace proces, který zvyšuje závislost národních trhů a ekonomik. Vděčí za ni neustále se zvyšující dynamice obchodu se zbožím, službami a kapitálem. Kapitalismus jí položil základy a díky němu se i nadále rozvíjí. Jde o velkou koncentraci moci nadnárodních společností. Označuje se za současnou nezvratnou realitu. Globální trhy se standardizovanými produkty zaujímají ve světě významné postavení. Prvky globalizace vznikali nebo se rozvíjeli po 2. světové válce.¹

Globalizace sama o sobě se dotkla velmi výrazně i jednoho z nejvýznamnějších světových témat a to cestovního ruchu, který má vysoké procento zastoupení zaměstnanců v celosvětovém měřítku. Cestovní ruch jako odvětví, které zahrnuje široké spektrum služeb, jako jsou doprava, stravování, ubytování, služby cestovních kanceláří a různé další významné doplňkové služby, byl výrazně ovlivněn. V souvislosti s globalizací prodělal změny nejen mezinárodní cestovní ruch, ale také jeho domácí forma.

Problémy nastaly zejména v oblasti objevujících se problémů s vývojem životního prostředí a dále také s demografickým vývojem. Mnoho potenciálních turistických destinací spatřuje v cestovním ruchu výhodu ohledně svého území. Skutečnost je však

taková, že o zájem turistů musí bojovat v globálním měřítku. Neustále vznikají nové destinace a ty, které jsou časem prověřeny, musí bojovat v narůstající konkurenci. Velikou výhodu mají ty, které založili svoji konkurenceschopnost na jedinečnosti. Je ale velmi obtížné nacházet neustále nová témata a snažit se tak odlišit od ostatních.

Globalizace ovlivňuje podobu turistických destinací. Tamní kultura se přizpůsobuje mezinárodním tendencím, nabídka produktů a výroba se mění podle přání zákazníků. Životní styl původních obyvatel je poznamenán v jistých ohledech pozitivně. To může být například zvýšení jejich životní úrovně a zaměstnanosti.

V řadě ohledů však působí globalizace na kulturu negativně a vyúsťuje do problému akulturace, který je spojen s přejímáním cizích kultur a změnou nebo zánikem kultury původní. Nadnárodní korporace se s jejich standardizací podepisují i svým dílem v jednotné podobě infrastruktury. Restaurace, hotely, obchody dostávají jednotný charakter a to právě na základě globalizace. Pro mnohé turisty je to zjednodušením, protože se nemusejí adaptovat na novou kulturu stravování, nakupování nebo další služeb cestovního ruchu. Cítí se také bezpečnější, protože se nemusí obávat výrazných změn. Pro jiné je to zase zklamáním, protože jim tím odpadá možnost poznávat něco nového. Z tohoto hlediska tedy přichází destinace o něco z její kultury, co si budovala dlouhou dobu a bylo to pro mnohé velmi zajímavé.

Výhodou pro turisty je, že se cestování díky rozšířeným možnostem dopravy a s nimi spojeného zkracování vzdáleností stává atraktivnější. Doprava je tedy globalizována a nejvíce doprava letecká. Autobusy jsou v Evropě, co se týče cestování, pokládány jako nejvíce využívaný dopravní prostředek ihned po letadlech. Existují zde různé společnosti lišící se zejména v nabízených službách a jejich kvalitě. Společně s tímto pozemním typem dopravy souvisí potřeba rozvoje infrastruktury. Tou je narůstající počet pozemních komunikací, který je nutný pro cestování. S tím souvisí i služby přílehlých čerpacích stanic a servisů, které jsou často standardizovány a turista si je tak všude jistý stejnou kvalitou poskytnuté péče, což mu činí cestování daleko pohodlnější.

1. JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. *Globalizace a cestovní ruch*[online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006 [cit. 2011-03-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.cestovni-ruch.cz/skolstvi/globalizace.php>>.

1.4 Vzhled cílové destinace

V turistice hraje velkou roli stav přírody cílového místa. Dá se říci, že lidé zpravidla dají přednost čistému prostředí před prostředím znečištěným různými odpadky, igelitovými taškami a poničeným vybavením. Mimo toho, že existují destinace, kde s touto záležitostí nemají vůbec žádné problémy, ať je to způsobeno povahou tamních obyvatel nebo jinou zásluhou, existují i místa, kde mají skutečně velké potíže s udržením pořádku. Nastolení a soustavné udržování pořádku, aby místo nepůsobilo na turisty negativním dojmem, si tak může vyžádat dodatečné a současně vysoké náklady.

Podnikatele v oboru cestovního ruchu, ať už to jsou samotné cestovní kanceláře, hoteliéři nebo ostatní poskytovatelé služeb, velmi dbají na to, aby místo působilo na turistu pozitivně. Jen spokojený turista se vrací nebo se o své dobré zážitky dělí se svými přáteli, kteří pak tvoří další potenciální zákazníky pro tyto podnikatele. Je tedy jasné, že je v jejich zájmu se o tyto věci zajímat.

2 Vnímání životního prostředí

Vnímání přírody se liší člověk od člověka, ovšem jisté základy mohou mít společné skupiny dělené podle různých kritérií. Jedním z těch nejvýznamnějších je místo původu, od kterého se odvíjí vztah k přírodě v závislosti na tom, jak blízko jí od malička byl.

2.1 Charakter člověka

Charakter člověka je z velké části daný výchovou a okolním prostředím, ve kterém člověk vyrůstá. Jsou to velmi silné základy, proto se ekologická centra zaměřují z velké části na děti, stejně jako různé kroužky (skauti). Velmi důležitá je samotná výchova od rodičů. Některá přesvědčení doslova dědí děti po rodičích a přejímají je za své.

Charakterem rozumíme obecně povahu člověka. Je to soubor významných rysů, kterými se jedinec nebo věc odlišuje od jiných. Charakterní člověk se vyznačuje tím, že jeho povaha či charakter výrazně ovlivňují jeho rozhodování. Tento typ člověka jedná tedy podle svých zásad a přesvědčení a nikoliv podle toho, co mu přinese v danou chvíli větší zisk. S takovým člověkem lidé rádi spolupracují, protože vědí, že se na něj mohou spolehnout i v těžkých až nebezpečných životních obdobích. Opakem je potom člověk bezcharakterní, který se neřídí svým přesvědčením ani zásadami, ale rozhoduje se podle toho, co je pro něj v danou chvíli nejvýnosnější. Pojem charakter se většinou používá v souvislosti s chováním člověka, je ale také používán například při popisu struktury krajiny.

Celková struktura osobnosti v návaznosti na temperament tvoří lidský charakter. Ten souvisí s tím, jak se člověk chová, jak jedná, jakým způsobem vystupuje ve společnosti a jak se chová k ostatním lidem. Přitom se klade důraz na složku svědomí, sebeovládání a vytrvalosti. Jako jeden z hlavních prvků charakteru se uvádí vztah člověka k sobě samotnému. Sebehodnocení, sebepoznání a sebevědomí tvoří dohromady sebepojetí člověka a to je zase chápáno jako hlavní složka již zmíněného vztahu člověka k sobě samotnému. Složky charakteru se dělí na motivačně emoční, poznávací a na ne méně důležité sociální dovednosti. Samotný charakter hraje tedy významnou roli v tom, jak chápeme své okolí. Na to navazuje schopnost ocenit a vážit si přírodního bohatství a kulturního dědictví stejně jako samotná ohleduplnost chování v přírodě.

2.2 Pozitivní vlivy cestovního ruchu

Josef Zelenka se domnívá, že aby byl cestovní ruch efektivní v pozitivním slova smyslu, musí být řízený. Jako pozitivní pro společnost a hlavně pro životní prostředí považuje zejména podporování alternativního zemědělství, zvyšování intenzity ochrany krajiny a péče o stávající přírodní bohatství s důrazem na trvale udržitelný rozvoj. Cestovní ruch také pozitivně působí proti modernímu jevu, kterým je vylidňování určitých oblastí.²

2.3 Negativní vlivy cestovního ruchu

O negativních vlivech člověka na přírodu se dá říci hodně. Tyto vlivy si získávají svoji pozornost stejně jako vlivy pozitivní. Některé jsou vnímány širokou veřejností všeobecně, na jiné je třeba poukázat a zviditelnit je.

2.3.1 Eroze

Erozí rozumíme proces, při kterém dochází k rozrušování a přesunu objektů na povrchu naší planety. Těmi jsou zejména horniny, půda, skály a jim podobné objekty. Pátrání po příčinách eroze nás zavede k základním fyzikálním zákonům, které říkají, že mechanický pohyb a působení látek, jako jsou usazeniny, nezpevněné horniny, vítr, sníh a především voda, přímo působí na rozrušování povrchu planety. Přičemž erozi nemůžeme nazvat chemické rozrušování hornin, pro tento jev existuje pojem koroze. I když je eroze vnímána v dnešní době jako velmi negativní proces, musíme připomenout, že mnoho přírodních úkazů včetně skal vzniklo právě díky tomuto jevu. Bez eroze by neexistovaly skalní masivy, koryta řek a další nejen turisticky atraktivní místa ale i přírodně žádoucí prvky. Kdyby si řeky nevybudovaly svá říční koryta, nemohl by život na této planetě existovat v podobě, jaké ho známe dnes. Je proto nutné dodat, že eroze jako proces, existuje již od dávných dob jako součást přírody. Současně však na mnoha místech zasahuje člověk a tento proces uměle zrychluje. Jistý stupeň eroze může být celkově prospěšný pro ekosystém, který je na tuto mírnější formu připraven. Zvýšená aktivita člověka v jistých oblastech, která ale nadměrně erozi urychluje je pro tuto lokalitu velmi nebezpečná, protože člověk často nebere ohled na ekosystém a ohrožuje tak jeho funkčnost.

2. ZELENKÁ, J. (ed.), Dobrá praxe v udržitelnosti cestovního ruchu, s. 61.

Za hlavní příčinu eroze se považuje gravitace. Gravitace sama o sobě rozrušování skal a půdy nepůsobí, ale v kombinaci s ostatními faktory eroze jako jsou například intenzivní deště, sklon povrchu, hustota přírodní vegetace v dané lokalitě a v současné době kritizovaný způsob, kterým zemědělci využívají svoji půdu.

Pokud se hovoří o rychlosti eroze, to závisí zejména na množství přesunutého materiálu za určitý časový úsek. K rychlosti rozrušování je třeba přistupovat individuálně. Pro měkčí horniny platí, že dochází k rychlejšímu transportu tohoto materiálu. U tvrdších hornin je zde naopak z fyzikálních zákonů jasně daná vyšší rezistence tohoto materiálu proti erozi. Lze tak shrnout do tvrzení, že velmi významným faktorem ovlivňujícím rychlost procesu eroze je tvrdost erodované horniny. Jedním z nejvýznamnějších prvků eroze je déšť. Ten však je jen jedním z mnoha faktorů, které tento proces v konečném výsledku ovlivňují. Velkou bariérou mu může být stupeň vegetace v dané lokalitě. Hustý porost brání dešti v tom, aby mohl působit na horninu plnou silou. Je tak jasné, že eroze horniny v lokalitě s bujnou vegetací bude slabší než v lokalitě s řídkým porostem nebo dokonce v člověkem uměle odlesněné oblasti. Pastviny se také stávají náchylnější k tomuto procesu, protože spásená louka se více odhaluje přírodním vlivům jako je déšť a vítr.

Obsah jílovitých materiálů hraje také významnou roli. Půdy s vyšším obsahem těchto minerálů mají vyšší resistenci k absorpci vody a jsou tak méně náchylné k erozi. Sílu této rezistence ještě zvyšuje mírnější svah, pokud se o něm dá mluvit. Dochází tak v součinnosti těchto 2 faktorů k malému odplavování horniny vodou.

Jak již bylo zmíněno, do přírodního procesu eroze zasahuje v dnešní době člověk a svými aktivitami ji významným způsobem urychluje. Například již zmíněná zemědělská činnost v podobě chovu hospodářských zvířat se vyznačuje spásáním travních porostů ploch, dalšími příčinami je i v České republice neustále aktuální těžba dřeva, která narůstá do nekontrolovatelných výšin. Člověk také významně ovlivňuje krajinu stavbou svých obydlí a komunikací. Mezi hlavní příčiny se řadí stavba železnic a silničních komunikací, která rozrušuje říční síť, jenž byla zcela přirozeně vybudována během stovek let. Následkem je tak voda, která se dostává po povrchu vozovky i do míst, kam by se za normálních okolností nemohla dostat a tak přispívá a urychluje proces eroze. Člověk ale zasahuje i do

stavu lokální vegetace. Různé druhy rostlin mají různou míru schopnosti absorpce vody a schopnosti krytí horniny, která se nachází pod ní. Zásah do skladby vegetace, která pokrývá horninu, je tak významným činitelem, jenž ovlivňuje nejen existenci eroze samotné ale také její síly. Jako příklad lze uvést tropické lesy na Madagaskaru, kde dochází k umělému odlesňování velkých ploch a následná eroze způsobuje jasně viditelné stopy na krajině v podobě vzniku roklí a ploch zničených erozí na tolik, že už je není možno využít na zemědělské účely. Obecně se dá říci, že v chudých zemích se dostává nejčastěji do konfliktu ochrana přírody se samotnou existencí obyvatel, která je podmíněná potřebou dělat přírodně nešetná rozhodnutí v závislosti na schopnosti uživit se. Pěstování plodin, které potřebují obdělávané plochy pro svůj růst, jako jsou například různé druhy obilí, je tak z přírodního hlediska problematické. Zejména je často diskutovaným tématem používání pluhu, který se těší velké oblibě při úpravě půdy pro pěstební účely a jeho výsledkem je zvýšení náchylnosti půdy k erozi. Nemalou roli hraje klima dané lokality a pohyby zemské kůry.

Narušování a následné odnášení horniny a dalších druhů materiálu do nižších lokalit působením faktorů jako je tekoucí voda, déšť, vítr, led může mít i podstatný vliv na tektonické pohyby vzhledem ke změně skladby podloží v oblasti, ze které je materiál odnášen. Tato oblast je v podstatě probíhajícím procesem eroze neustále odlehčována. Stavbou objektů, které pomáhají proces eroze zpomalit, člověk přispívá k ochraně životního prostředí i ke své vlastní bezpečnosti. Příkladem takových staveb jsou potom různé ochranné zdi, betonové injektáže a zpevňování břehů.

O problému eroze v souvislosti se zemědělskou činností mluvíme od počátku rozvoje mechanizace v zemědělské výrobě, kdy se tato zemědělci používaná technika výrazně podílela na zmiňovaném problému. O tomto procesu nebyly žádné záznamy nebo důkazy až do 80. let minulého století. Oficiální odhady se blíží 480 tunám zerodované celosvětové půdy mezi rokem 1970 a 1990. Odhady každoroční ztráty použitelné půdy se blíží k 6 až 7 milionům hektarů. Evropská agentura pro životní prostředí uvádí, že je větrné erozi vystaveno odhadem 42 milionů hektarů půdy a erozi vodní kolem 115 milionů hektarů. Škody členských států EU způsobené erozí jsou touto agenturou odhadnuty na 700 milionů eur ročně.

Nejúčinnější, nejpoužívanější, nejnutnější zásady minimalizující a zpomalující proces eroze, které se týkají především zemědělské činnosti, se dají shrnout do následujících bodů. V první řadě je potřeba orat pole po vrstevnici. Blahodárným následkem této činnosti je skutečnost, že se minimalizuje odnos kvalitní orné zemědělské půdy mimo pole. Pro některé plodiny je vhodné budování teras, ale to není často možné vzhledem k velkovýrobě a určitému nutnému stupni dostupnosti pro zemědělské stroje. Kompostováním mohou lidé výrazným způsobem přispět k obnově půdy z kvalitativního hlediska a také k hojnějšímu porostu vegetací, která slouží jako faktor omezující erozi. Pro ochranu před několika typy eroze se doporučuje pěstování ochranných druhů rostlin, které mimo produkce plodin mají ještě ochrannou funkci ve smyslu zpevnění půdy vzhledem ke svému objemnému kořenovému systému. Tento způsob je ještě možno posílit o obohacení lokálního druhu vegetace dalším druhem vhodným pro tuto lokalitu. Výslednou kombinací získáme lepší ochranu proti erozi. Zemědělci využívanou metodou je změna typu plodin, které na poli pěstují. Toto řešení má výhody nejen v podobě dlouhodobého omezování eroze, ale také dává potřebný prostor samotné půdě, aby mohla zregenerovat a obnovit hladinu živit v ní obsažených pro další osetí. Některé plodiny potřebují zvýšený přísun těchto živin a soustavné osívání pole tímto jedním druhem by půdu příliš vyčerpávalo. Střídání s na živiny méně náročným osivem má tedy blahodárné účinky.

Eroze jako proces má sice jasně daný výsledek v podobě narušování materiálu či horniny, ale i tento proces je nutno rozdělit na několik druhů. Nejčastějším dělením se rozumí to, které třídí jednotlivé druhy podle základních příčin vzniku a působení eroze na horninu.

2.3.1.1 Vodní eroze

Jako nejznámější druh se eroze se dá označit vodní eroze. Ta spočívá v odplavování malých částeczek horniny nebo půdy jako následek styku s vodou. Může se jednat o tekoucí vodu, která se nachází v říčních korytech a už svoji samotnou existencí rozrušuje horninu, v níž si řeka svoji cestu vybudovala. Pro horní toky je charakteristická vertikální neboli hloubková eroze, při níž dochází k tvarování říčního koryta do klasického písmene V a převýšení řeky je relativně velké. Později se začíná vyskytovat laterální neboli boční eroze. Ta se vyznačuje tím, že rozšiřuje koryto řeky vodorovně na jednu nebo obě strany. Následkem je rozšíření údolí, kterým řeka protéká a současně se tak vytváří podmínky pro vznik záplavové oblasti. Takto rozšířené údolí se stává náchylnější pro erozi v podobě

většího odplavování materiálu vodou. Toto se děje zejména při větším průtoku řeky a to v období silnějších dešťů. Horní toky řek se vyznačují tím, že zpětný proud prohlubuje koryto a také zde dochází ke zpětné erozi. Zejména u vodopádu dochází k tomu, že proti proudu ustupuje práh. Díky tomuto jevu dochází i k říčnímu pirátství. Zjednodušeně si řeka vytvoří hloubku koryta dostatečnou pro odvodnění řeky jiné. Dalším úkazem mohou být prohlubně, které svým tvarem připomínají hrnec. Ty vznikají díky víření vody. Každá řeka má 2 body a těmi jsou pramen (počátek) a ústí (erozní bázi). V závislosti na výškovém rozdílu těchto dvou bodů se dá odhadnout síla výsledné eroze. Čím menší bude výškové převýšení, tím menší bude efekt eroze, protože voda nenabere během cesty výraznější sílu. Naopak čím větší převýšení mezi pramenem a ústím řeky bude, tím silnější bude efekt eroze, protože řeka nabírá větší sílu, která se projeví na množství uneseného materiálu. Univerzálním řešením pro člověka je tedy zamezit plošnému odlesňování a to zejména v horských oblastech.

Dalším typem vodní eroze je ta, která vzniká dopadáním dešťových kapek. Důsledkem nárazu kapky na povrch horniny a předání energie dopadající kapky je narušení povrchu horniny. To se projevuje oddělením malých částic a jejich následnému odplavení, které tak působí stejným způsobem jako předchozí eroze tekoucí vodou. Pokud vydatnost deště převyšuje schopnost absorpce půdy, tak dojde též k jejímu odplavování tekoucí vodou. Zde opět hraje roli tvrdost horniny, její složení, úhel, pod kterým dopadá déšť na tuto horninu a též úhel svahu. Nemalou úlohu má složení vegetace v dané lokalitě. To může svoji povahou zabraňovat nebo zmírňovat erozi tím, že alespoň absorbuje dopadovou energii kapky nebo ztěžuje cestu tekoucí vodě, která nemůže díky porostu nabrat takovou sílu a odplavit tak větší množství horniny.

2.3.1.2 Eroze břehu

Do vodní eroze můžeme řadit i efekt mořské vody na pobřeží. Nárazy vln mořské vody a následně vzniklá energie, které musí čelit břehy, způsobuje odnášení větších i menších kusů hornin ze břehů a jejich následnému roznášení díky mořským proudům. Dá se tak shrnout, že i energie mořských vln způsobují erozi. Díky unášenému materiálu vzniká pokrytí pláží různého druhu od hrubých šterkových pláží až po písčné. Množství odplaveného a unášeného materiálu se pohybuje vzhledem k mořským proudům podél pobřeží.

2.3.1.3 Větrná eroze

I vítr může působit jako rušivý element. Negativní vlastnosti větru se tak rozdělují na korazi a deflaci. Koraze se vyznačuje obrušováním povrchu horniny materiálem, který vítr unáší. Dochází tak k nárazu částeczek na povrch a rozrušování například skalního povrchu. Takto zerodovaný a zvětralý sytký povrch je následně odnášen větrem pryč. Při čemž velkou roli při korozi přikládáme faktorům, jako jsou síla větru, hrubost a množství erodující horniny. Nemalou roli hraje také úhel dopadu větru ve vztahu k poloze a tvaru skály. Výsledným dílem této přírodní architektury se pak stávají nejrůznější tvary hornin. Od zabroušených skal, přes skalní okna a houbovitě skalní útvary, až po takové přírodní úkazy jakou jsou skalní mosty. Pojem koraze může být nahrazen slovem se stejným významem a tím je abraze. Jedná se vlastně jako u prvního zmiňovaného o zvětrávání a unášení povrchu horniny materiálem, který je unášen větrem. Tím jsou často také samotné části zvětralých hornin. O aktivní ochranu před erozí se zasazuje i člověk. Poměrně osvědčenou metodou je vysazování větrolamů u potenciálně ohrožených oblastí a také zvýšení hustoty lokální vegetace, která svoji neprostupností chrání nejen před povětrnostními vlivy. Naopak k zintenzivnění větrné eroze napomůže umělé odlesňování a kácení stromů například u skalních masivů.

2.3.1.4 Eroze působením ledu

Tento typ eroze je způsobem pohybem ledu v podobě ledovce. Odborně se jedná o ledovcové splazy. Jde o proces vylamování kusů hornin ze skalního podkladu a jejich následné tažení pohybem ledovce. Tento pohyb ledovce a přenášení materiálu má za následek přetváření struktury krajiny a vznikají tak údolí ve tvaru písmene U. Samotná voda z odtávajícího ledovce sehrává také svoji roli. Vířivý pohyb této vody vytváří ledovcové obří hrnce. Erozi přispívá už sama existence ledu v malých skalních prasklinkách, ve kterých působí svým tlakem. Když do takové malé prasklinky nateče voda a následným působením nízkých teplo se změní v led, rozpíná se a působí zde základní fyzikální zákony. Led se začíná rozpínat, což vede k narušení a praskání skály. Pokud se skála nachází na prudkém svahu, proces eroze se ještě více zesiluje gravitační silou. V takovém případě se vyskytují problémy s bezpečností, protože se pod skálou může nacházet lidské obydlí nebo pozemní komunikace. Tento typ eroze tak představuje přímé nebezpečí ohrožující zdraví a životy. Typickým příkladem z České republiky je oblast

Hřenska, které se nachází v severních Čechách, kde vede pozemní komunikace přímo pod nebezpečným skalním masivem, který se stal v posledních letech předmětem neustálých dohadů ohledně řešení této otázky.

2.3.1.5 Gravitační eroze

Tento druh eroze způsobuje sama gravitační síla země. Tato síla působí na pohyb hornin a sedimentů. Jedná se vlastně o neustále probíhající přírodní proces, ke kterému dochází na všech svažitých terénech. V závislosti na několika faktorech dochází buď k pozvolnému a rovnoměrnému pohybu svahovitého terénu, nebo k závažnějšímu a nebezpečnějšímu náhlému pohybu, který přímo ohrožuje životy a má celkově kritické následky i pro krajinu. V případě náhlého uvolnění většího množství materiálu se dá tento jev a výsledek srovnat s klasickou sněhovou lavinou, která se valí po svahu a ničí vše, co ji přijde do cesty. Pro velehorský reliéf je unikátní, že vzhledem k pomalé erozi dochází na úpatích svahů ke vzniku suťovitých kuželů. Za přispění gravitační síly tedy dochází k transportu materiálu z lokalit s vyšší nadmořskou výškou do lokalit s nadmořskou výškou nižší. Podpůrným faktorem tohoto typu eroze je voda, která podmáčí svah nebo ho narušuje. Nejnáchylnější jsou strmé svahy. Dalším problémem je vadná architektura a to zejména u stavby pozemních komunikací, kdy se tento problém stává zcela běžným. Monitorování tohoto problému je zpravidla dlouhodobé. Je nutno sledovat a pravidelně kontrolovat stav svahu, zvláště pokud by mohl znamenat ohrožení pro lidská obydlí nebo veřejná místa volně přístupná lidem.

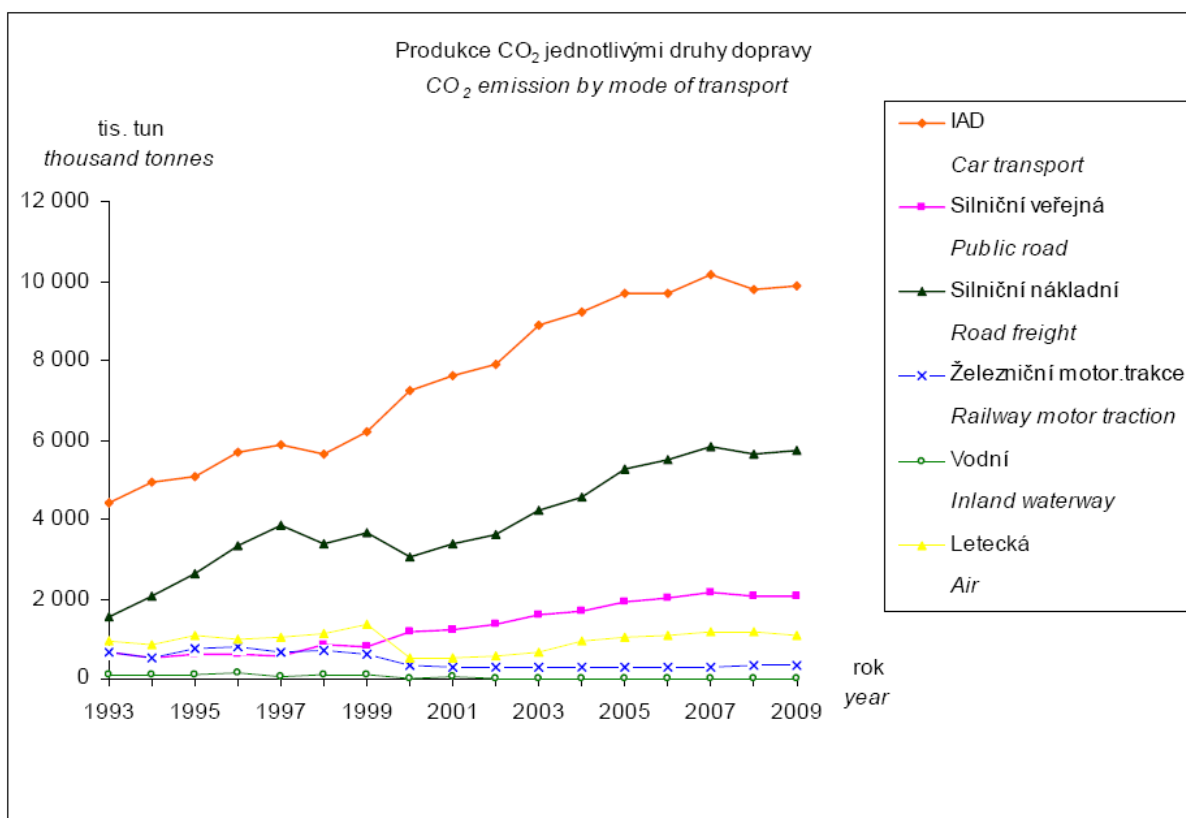
2.3.2 Emise skleníkových plynů

Problémem dnešní doby je množství skleníkových plynů uměle produkováných činností člověka. Bylo prokázáno, že mají výrazný vliv na životní prostředí. Mimo jiná odvětví, která znečišťují, má svůj podíl na změně stavu ovzduší a dalších přírodních parametrech i cestovní ruch. V dnešní době jsme svědky využívání zejména nástrojů ekonomických, které slouží k omezení znečišťování. Mezi ty patří i ekologické daně a emisními obchodování. Lze tak hovořit o posunu od nástrojů administrativních, pod něž se řadí různé druhy zákazů, limitů a omezení. Obchodování s emisemi tak dává možnost firmám, které z finančních důvodů nemohou snížit své emise k tomu, aby nakoupili tzv. emisní povolenky od těch, které mají finanční prostředky pro omezení znečišťování a mohou tak

na jejich prodeji zpětně vydělat. Výsledkem je potom celkové zlepšení měřitelných negativních dopadů. V České republice se aplikuje Evropský systém emisního obchodování v kombinaci s Kjótským protokolem.

Letecká doprava zažívá v posledních letech obecně nárůst, co se týče počtu letadel a letů denně uskutečněných. Je však nutno dodat, že za dlouhé období vývoje letecké dopravy se nijak podstatně nezměnila technologie, která se používá pro pohon. Stále je tak závislá na spalování velkého množství paliva, které jako vedlejší efekt produkuje emisní plyny. Jedná se zejména o oxid uhličitý a oxid dusný. Letecké společnosti se v rámci snižování nákladů a emisí snaží přepravovat co nejvíce osob jedním letem. Výsledkem je tak používání vysokokapacitních letadel a stavba nových modelů s ještě větším počtem míst. Letadla mimo emisních plynů také produkují výrazný hluk a to zvláště při přistávání. Dochází tak k plašení zvířat.

Graf 2.1: Produkce CO₂ jednotlivými druhy dopravy

Zdroj: Studie o vývoji dopravy v roce 2009 [online]. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2010.
 Produkce CO₂ jednotlivými druhy dopravy. Dostupný z WWW:
[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/studie_o_vyvoji_dopravy/\\$FILE/oued-studie_o_vyvoji_dopravy_z_hlediska_ZP_2009-20110308.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/studie_o_vyvoji_dopravy/$FILE/oued-studie_o_vyvoji_dopravy_z_hlediska_ZP_2009-20110308.pdf)

I přes nárůst letecké dopravy a emisí s ní spojených má na celkovém objemu vypouštěných skleníkových plynů největší podíl doprava automobilová. Je to dáno celkovým počtem aut, který na světě je a současně jejich navyšující se dostupností i pro chudší vrstvy obyvatel různých rozvojových zemí. Největší podíl má doprava osobní následovaná dopravou nákladní. Naopak nejméně emisí vyprodukuje doprava lodní následovaná dopravou železniční.

2.3.3 Zavlečení cizích druhů rostlin a živočichů

Velkým problémem současnosti je zavlékání cizích druhů na nové lokality. Druh, který je přenášen, se označuje jako invazivní. Negativa takové rostliny jsou zejména následný nekontrolovatelný růst a utlačování druhů rostlin, které zde původně rostly. Může tak dojít k narušení ekosystému. To je projevuje zejména v útlumu růstu původní vegetace nebo v extrémním případě k jejímu úplnému vymizení. Invazní rostlina nemusí být nijak vybíravá při svém růstu a může tak utlačovat nejrozličnější druhy rostlin. Ve výsledku se tak nemusí jednat jen o útlum růstu drobných rostlin ale i o útlum růstu rostlin větších. Cestovní ruch přispěl také k šíření těchto rostlin. Semena se nachytají na pneumatiky aut nebo na podrážky bot a následně se přenáší na nová území.

V současnosti se českým problémem stává zejména bolševník velkolepý. Ten už na některých místech překročil únosnou mez a při jeho likvidaci byla nasazena i armáda. Ohrožení českého ekosystému jako celku touto rostlinou je skutečně velké. Jeho hrozba není pouze v ničení přírodní rovnováhy v České republice ale také v hrozbě pro zdraví obyvatel. Tato rostlina je původem z centrální Asie a výškou dosahuje až několika metrů. Pochází z čeledi miříkovitých. V současné době je jím ohrožena velká část severní polokoule, kde je převážně označován jako velmi nebezpečný invazivní druh, který představuje vážnou hrozbu pro původní rostlinstvo postižených států. Jeho nebezpečí pro zdraví spočívá ve schopnosti vyvolávat dráždění kůže spojené s výskytem vyrážky, které může přejít až do vzniku puchýřů. Zajímavostí je jeho odlišné chování v našich, pro něj cizích, podmínkách a v jeho přirozeném prostředí odkud pochází. Rozdílů je hned několik. Podstatné však je, že se v původním prostředí nechová nijak zvlášť invazivně, jako je tomu u nás. Dalším rozdílem je také výška, do které dorůstá, protože na rozdíl od několikametrových výšek v České republice, v původním prostředí dosahuje pouze zhruba 1,5 metru. Byla zde snaha najít mu přirozeného nepřítele, který by jeho rozšiřování

utlumil. Ve výsledku byla však vybraná rostlina agresivní vůči ostatní druhům čeledi miříkovité. Neustále probíhá výzkum, jak invazi této rostliny zastavit nebo alespoň zpomalit. Rostlina byla původně přivezena do Evropy z Kavkazu počátkem 19. století. V České republice došlo k prvnímu vysazení v roce 1862. Bolševník se používal zprvu na okrasné účely. Později však došlo k jeho rozšíření do volné přírody a problém narostl do rozměrů, které známe dnes. Bolševník velkolepý byl dlouho v literatuře veden jako okrasná a bezpečná rostlina. Během 20. století se však začaly objevovat názory, že by se růst této rostliny mohl stát závažnou hrozbou pro původní ekosystémy.

Samotné křížení této rostliny s jinými druhy je nebezpečné z hlediska úspěšnosti hledání spolehlivého řešení proti jejímu nekontrolovatelnému růstu. Výhodou bolševníků je, že začíná růst brzy z jara. To mu současně se schopností rychlého růstu poskytuje dost času, aby ovládl území, na které bylo zaneseno jeho semeno. Přenos semen probíhá klasicky větrem, přichycením na pneumatiku vozidla nebo přímo na turistovu podrážku. Jeho prioritou je obsadit místa, kde nemá větší problémy s konkurencí ostatních rostlin. Po vybudování pomyslné základny se začíná rozmáhat i na úrodnější území, kde už musí bojovat s ostatními druhy rostlin, které jsou proti němu v nevýhodě. Zakrývá je a pohlcuje většinu slunečního světla, takže jim ztěžuje nebo doslova ničí podmínky pro život. Velkou nadějí obyčejným rostlinám nedává ani fakt, že semeny této rostliny se neživí žádný živočich. Naše příroda se invaze takovéto rostliny neumí sama bránit a je třeba zásahu ze strany člověka. V bezpečí před ním nejsou ani menší stromky. Síla invaze se dá změřit i velikostí posunu porostu této rostliny na daném území za určitý čas.

České zákony se snaží bojovat s touto rostlinou nařízením majitelům zasažených pozemků, aby zajistili, že se tento druh nebude nadále šířit. Je zde ale problém s dodržováním. Pokud se ale majitel nebo někdo jiný rozhodne zasáhnout, musí respektovat nebezpečí, které hrozí jeho zdraví. Vhodnou prevencí je volba oblečení včetně rukavic, které nepropustí šťávu rostliny a současně je potřeba chránit dýchací ústrojí. Pro tento případ je nejlepším řešením použití respirátoru. Zpravidla jsou dvě nejpoužívanější metody. První je posekání porostu. Toto se však doporučuje udělat ještě před tím, než rostlina vysemení. Takováto likvidace ale není sama o sobě dostačující, protože i po tom rostlina žije dále a obnoví časem svůj růst. Zamezí se však účinně jejímu rozmnožování a pravidelné sekání porostu ji nakonec tak vyčerpá, že zahyne. Druhou metodou je chemický postřik. Ten však stejně jako většina

jiných chemických řešení způsobuje ztráty na ostatních zasažených rostlinách. Největší roli v boji proti bolševníku má nakonec prevence. Ta znamená hlídání rizikových míst, kde by se rostlina mohla vyskytnout, a okamžitá likvidace i třeba jediného jedince, protože i jedna rostlina může založit celou kolonii.

Samotná existence této rostliny působí negativně pro turisty. Mimo toho, že navštíví některé území, kde se tak nekontrolovatelně rozšířila, že to působí odpudivě, je zde možnost zdravotních rizik a to především pro malé děti a jiné citlivé jedince, kteří s ní přijdou do kontaktu. Už samotný dotyk může vyvolat vyrážku. Náhodným zlomením nebo poškozením rostliny následovaným kontaktem šťávy s kůží vyvolává již po několika minutách vyrážku a při styku se světlem závažné dermatologické problémy, které je obtížné léčit a stopy v podobě jizev nebo trvalého zabarvení určitého místa na kůži jsou potom náchylná na sluneční světlo. Slzení očí není pro pobyt v postižené oblasti také výjimkou. Jenom v CHKO Český ráj bylo na boj s touto rostlinou vyčleněno půl milionu korun pro rok 2003.

2.4 Organizace a hnutí spojené s ochranou životního prostředí

V dnešní době existuje mnoho spolků, kroužků, státních institucí a jiných forem, které se snaží populaci sblížit s přírodou nebo ji naopak před nimi ochránit. Příkladem prvního typu jsou skautské kroužky a příkladem druhého typu zase různé ochránářské spolky. Ve skautu se mladí učí, jak vycházet s přírodou, respektovat ji, využívat co jim nabízí a uvědomit si hranice, za které by člověk neměl jít. Základní školy v poslední době stále více a více využívají ekocenter, kam jezdí s dětmi na školní výlety. Stejně tak Muzeum přírody Českého ráje má neustále plné ruce práce díky „práci v terénu“, kterou se rozumí příprava a uskutečňování vzdělávacích akcí na okolních školách, o které je velký zájem a slaví úspěch díky jejich zajímavosti a způsobu zpracování.

2.4.1 Unesco

UNESCO je organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu. Celým anglickým názvem United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization byla založena po 2. světové válce. Byly to následky právě této války, které vedly k jejímu vzniku za účelem

ochrany mezinárodního míru prostřednictvím výchovy, vědy, kultury a prosazováním lidských práv v souvislosti s právním řádem.

Zapsání na listinu UNESCO je možné pouze po splnění specifických kritérií, spojených s poskytnutím potřebných dokumentů a absolvováním neohlášených návštěv inspektorů UNESCO. Úspěšní žadatelé se po zapsání na tuto listinu mohou radovat z mnoha výhod s ním spojených. Za významné se považuje zejména silné jméno v celosvětovém cestovním ruchu a také finanční podpory od této organizace. To vše ale není zadarmo, protože tyto výhody jsou spojené s neustálým úsilím o ochranu těchto památek a jejich jedinečnosti ze strany památkářů. V návaznosti na tuto povinnost je nutné poznamenat, že zde není stoprocentní úspěšnost a vznikl proto seznam památek v ohrožení, kde bylo v srpnu 2010 zapsáno celkem 35 památek. V roce 2010 bylo na seznamu celkem 904 památek, z tohoto čísla jich bylo 701 kulturních, 176 přírodního charakteru a 27 jich neslo prvky obou předchozích kategorií. Česká republika v současnosti disponuje 12 památkami zapsanými v Seznamu světového dědictví, ke kterým se ještě přidal slovácký lidový tanec Verbuňk. Toto číslo je vzhledem k velikosti území vskutku vysoké z celosvětového měřítka.

2.4.1.1 Struktura a aktivity Unesco

Její založení bylo součástí jednoho z bodů konference Spojených národů v Londýně v roce 1945. Zapojení 24 zemí a následná shoda na potřebě vzniku organizace, která by ztělesňovala světový mír, vyústila ve vznik UNESCO. Po ratifikaci ústavy následujícího roku 20 zakládajícími státy, mezi které patřilo i tehdejší Československo, vstoupila tato listina v platnost 6. prosince 1946. Na složení se podepsala i politická atmosféra po 2. světové válce, protože Německo a Japonsko se k této organizaci připojili až v roce 1951. Část zemí vystoupila a po té se zase vrátila. Postupem času se ale připojily další státy, až jejich počet narostl v roce 2009 do čísla 193. Její sídlo je v Paříži na náměstí Place de Fontenoy.

Hlavním řídicím orgánem je Generální konference, ta je složena ze zástupců jednotlivých členských států, přičemž každý z nich má 1 hlas. Zasedání se uskutečňuje jednou za 2 roky a současně se ho účastní také pozorovatelé z nečlenských zemí. Vymezuje se zde směr a politika organizace, jedná o programu, rozpočtu a dalších potřebných rozhodnutích.

Generální ředitel je volen na 6 let a v roce 2009 byla poprvé v historii této organizace zvolena žena, Irina Boková z Bulharska, která je již 10. osobou na tomto postu.

S generální konferencí je propojena Výkonná rada. Ta se skládá z 58 členů volených s ohledem na kulturní a geografickou vyrovnanost. Náplň toho orgánu je připravovat programy, které po té podstupuje Generální konference a po akceptování dohlíží na jejich plnění.

Hlavní náplní této organizace je péče o přírodní a kulturní světové dědictví. V roce 1968 se konala první mezivládní konference zacílená na problematiku životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje. Výsledkem byl program, který se měl zabývat ochranou přírody v celosvětovém měřítku a byl pojmenován Člověk a biosféra. Jeho náplní je především podpora a rozvoj trvale udržitelného využívání přírodních zdrojů a zlepšení vztahu mezi člověkem a přírodou. Vlastní organizování tohoto programu má na starosti sekretariát Člověk a biosféra, který je přidružený k Divizi ekologických věd UNESCO v Paříži.

Za účelem naplňování cílů byly založeny tzv. biosférické rezervace. Ty mají za úkol řešit otázky sladění ochrany biodiverzity a přírodních zdrojů společně s jejich udržitelným rozvojem a socio-ekonomickým rozvojem. Nejlepším způsobem se zdá být spolupráce vědců z různých oborů, které se zabývají ochranou přírody, společnosti a lokálního obyvatelstva. Pro vznik takovýchto rezervací musely některé státy přijmout speciální formu legislativy. Co se týče České republiky, neexistuje zde jakákoliv forma podpory biosférické rezervace v podobě zákona. Tato skutečnost však paradoxně působí pozitivně, protože povzbuzuje biosférické rezervace k využití jejich silné stránky, kterou je pružnost a kreativita.

Za společné znaky biosférických rezervací se považují zejména již zmíněná ochrana přírodního a kulturního dědictví, dále rozvoj a následné podporování trvale udržitelné formy ekonomického a demografického vývoje. Posledním společným znakem je oblast logistiky, která se zaměřuje na podporu modelových projektů, výchovy v oblasti environmentální se zaměřením na vzdělávání. Dále je potřebné monitorování aktivit, které souvisí s ochranou přírody a udržitelným rozvojem v celosvětovém rozměru.

Biosférické rezervace se od klasických odlišují zejména tím, že jejich zaměřením není pouze ochrana přírody, ale také respektování a podpora lidských činností v krajinách

vedoucí k jejich trvale udržitelnému využití a dalšímu pozitivnímu rozvoji. Tuto myšlenku lze použít i mimo biosférické zóny a může se tak stát významnou základnou pro hospodaření s přírodními zdroji a plánování budoucího rozvoje krajiny. Na územích biosférických rezervací se často nalézají chráněné krajinné rezervace nebo národní parky. Tyto rezervace jsou vyhlášovány na základě návrhnutí národní vládou a jejího následného schválení Mezinárodní koordinační radou. Samotné vyhlášení a přijetí do mezinárodní sítě je podmíněno souborem podmínek, které je nutno splnit, a dále souhlasem subjektů, které se nachází v této oblasti. Jedná se zejména o místní samosprávy a podnikatelé.

2.4.1.2 UNESCO a Český ráj

Český ráj jako kraj pískovcových skalních měst, hradů, zámků a unikátní přírody dostal svůj název kolem roku 1817, který mu dali převážně čeští umělci a další přední představitelé společenského života. Tito cestovatelé byli častými návštěvníky lázeňství v této oblasti. V této době dozrívání národního obrození se tento název vžil natolik, že se užívá do dnes. Český ráj je poměrně rozsáhlý, uvádí se velikost 1800 km čtverečních. Jeho poloha se dá zhruba ohraničit městy Turnov, který je pověstným srdcem Českého ráje, dále Jičín, Železnice, Lomnice nad Popelkou, Železný Brod, Sychrov, Mnichovo Hradiště a Sobotka. Velmi dlouho spadá pod nejvíce navštěvované turistické destinace v České republice.

Turistům nabízí mnoho krás a zajímavostí, jako jsou staré hrady, zámky a různé další památky, ale zejména jedinečnou krajinu protkanou skalními městy, lesy, vodními plochami, lidovou architekturou a mnoha městy, se kterými se pojí významná historie a pověsti. To vše přispívá k úspěšnému cestovnímu ruchu v této oblasti. Při příležitosti 50. výročí vzniku této nejstarší CHKO v České republice se státu povedlo získat této oblasti statut geoparku UNESCO.

Geoparky se ukázaly jako jedna z možností pro ochranu a využívání geologického dědictví planety v rámci přípustných hranic. Byla proto vytvořena síť geoparků. V současnosti existují pouze dvě tyto sítě, ale jsou úzce provázány a spolupracují spolu. První z nich je Evropská síť, která vznikla v roce 2000 a k dnešnímu datu obsahuje 37 geoparků z Evropy. Vzhledem k existenci deklarace o ochraně geologického dědictví, která byla přijata

v Pekingu v roce 2004, mohla vzniknout tato UNESCO Světová síť geoparků. Následná Madonská deklarace zajistila statut geoparku UNESCO každému evropskému geoparku.

V roce 2005 se mohla Česká republika díky Českému ráji pochlubit prvenstvím, které získala vlastnictvím prvního geoparku UNESCO a současného člena Sítě Evropských geoparků. Tento status připadá oblasti, která je zajímavá z geologického a estetického hlediska. Zvláštní důraz se klade na jedinečnost a vzácnost z hlediska zdroje poznání. Musí mít jasně vymezené hranice a v této oblasti dochází ke spolupráci se subjekty, které zahrnuje. Těmi jsou zejména místní samosprávy a podnikatelé. Dále hrají velmi významnou roli i ekologické a kulturní skutečnosti, skvosty archeologie a historie. Dá se tedy obecně říci, že statut geoparku slouží k propagování geologického, kulturního, historického a přírodního dědictví a je tak významným marketingovým nástrojem. Díky členství v tomto geoparku se dá těžit z rozvoje cestovního ruchu a turistiky na tomto území a také neméně důležitá je možnost a usnadnění přístupu k evropským dotacím. Mimo CHKO Český ráj se pod tento geopark UNESCO řadí i Boskovské jeskyně.

2.4.2 Český svaz ochránců přírody

Jedná se o občanské sdružení, které si klade za cíl ochranu přírody a životního prostředí společně jejich obnovou. Dále se sdružení zabývá výchovnou činností a podporou trvale udržitelného života. Má přes 9 000 členů z řad odborníků i prostých nadšenců, které spojuje zájem o aktivní ochranu přírody. Sdružení slavilo v roce 2009 30 let úspěšného fungování od jeho založení.

Organizace jako celek se zaměřuje na péči o okrajiny, dále se věnuje průzkumné činnosti spojené s mapováním. Výsledkem je snaha najít způsob pro zachování přírodního rostlinného i živočišného bohatství, péče o zraněná zvířata, účast na důležitých rozhodnutích, která mohou ovlivnit životní prostředí a kulturní památky. Sdružení je členem Světového svazu ochrany přírody a odlišuje se od ostatních zejména tím, že jeho činnost provádí dobrovolníci.

Podstatnou úlohu ve výchově mladých lidí a osvětě starší populace mají ekocentra. Ta plní důležitou úlohu, protože umožňují komunikaci s lidmi. Jejich činnost je často spojena s organizováním akcí pro veřejnost, návštěvou škol, kde se zabývají environmentálním vzděláváním a výchovou mládeže. Pořádání exkurzí a soutěží společně s komunikací se

státem posiluje jejich úlohu. Ekocentra se dělí do 4 kategorií a je nutno obnovovat každoročně certifikaci. Setkáme se tak s ekocentry vzdělávacími, osvětovými, poradenskými a výukovými podle jejich zaměření. Důraz je kladen na práci s mládeží. Zájem je i ze stran českého školství o vzdělávací semináře pro pedagogy. Nedílnou součástí Českého svazu ochránců přírody jsou také infocentra. Ty mají ale za úkol pouze informovat veřejnost o aktivitách svazu a také o jeho záměrech. K informování se také používají různé druhy letáků. Základem je naučit mladé lidi, jak se chovat k přírodě, aby ji nepoškozovali a dovedli pochopit procesy, ke kterým v ní dochází. V návaznosti na to by mělo podle Českého svazu ochránců přírody dojít ke zlepšení vztahu člověka k přírodě kolem nás.

2.4.3 Muzeum přírody Český ráj

Jedná se o občanské sdružení stejně jako Český svaz ochránců přírody, ale Muzeum přírody Česká ráj, jak už vyplívá z názvu, je zaměřeno právě na zmíněnou oblast. Většina cílů zůstává stejná. Jedná se zejména o ochranu přírodního a kulturního dědictví za podpory nástrojů, které k tomu tato organizace užívá. Mezi ně patří environmentální vzdělávání a osvěta veřejnosti, prezentace na okolních školách, kdy je po dětech například žádáno, aby se zamysleli nad možným řešením úkolu, který jim je zadán. Příkladem takové snahy jsou ekologické výukové programy pro 4. ročník základní školy v Jičíně. Dále je nutno zmínit přednášky, exkurze, soutěže, výstavy a jim podobné aktivity s cílem informovat a zapojit veřejnost do ochrany přírody. Příkladem může být výstava s názvem Naši obojživelníci ve fotografii, která se uskutečnila v Čelákovících za účasti zaměstnanců muzea. Sdružení se také stará o provoz a rozvoj muzea situovaného u vchodu do Prachovských skal nazývaného též jako Prachovské sedlo. Aktivní spolupráce s CHKO Český ráj je samozřejmostí a v rámci ní například sdružení pomáhá při čištění tůňek pro obojživelníky v Prachovském sedle v rámci programu péče o krajinu.

Muzeum přírody Český ráj bylo založeno 24.7.2002 a jeho stálá expozice zahrnuje přírodu Prachovských skal, Českého ráje a Jičínska. Dále se zde uskutečňují výstavy. Samotné muzeum je rozděleno do 3 místností zahrnujících část se dřevinami a bylinami Prachovských skal, stanoviště pro volně žijící zvířata a výběhy pro obojživelníky i plazy. Toto vše je součástí malé botanické zahrady, kterou zde mají. Návštěvníci jsou často

překvapení tím, co všechno v takovém muzeu najdou a jak se přitom poučí z doprovodného komentáře průvodce.

Ekologicky výchovné programy muzeum nabízí zejména základním, mateřským a středním školám. Největší zájem je na základních školách, potom o něco menší v mateřských školách a nejméně se těchto programu realizuje na středních školách. Pravidelně však zaměstnanci jezdí do Střední integrované školy v Mladé Boleslavi, kde pomáhají jistým způsobem školit mladé lidi pro jarní přenášení obojživelníků, na kterém se tato škola podílí. Původně se jedná o akci Českého svazu ochránců přírody. Muzeum přírody Český ráj má ale v této akci také svoji roli. Dále přímo do muzea jezdí na školní výlet například Gymnázium z Mladé Boleslavi. Není výjimkou ani občasná návštěva učiliště. Možnost výuky nebo návštěvy je nabízena převážně pomocí regionálního tisku, e-mailu a na akci Jičín město pohádky u příslušného informačního stánku. Osvědčila se i metoda nabídky během pořádání výstav. Praxe je taková, že drtivá většina základních škol 1. stupně si program objedná a základní školy 2. stupně už objednávají méně. Zaměstnanci muzea si to vysvětlují tím, že už na tuto aktivitu mají méně času.

Muzeum se významným způsobem podílí na mapování výskytu obojživelníků a vybízí k tomu i širokou veřejnost. Důležitou součástí, jak muzeum zdůrazňuje, je potom fakt, že už samo šíření informací mezi lidmi, které jsou důležité pro ochranu obojživelníků, výrazně přispívá k eliminaci mylných domněnek o zbytečnosti těchto tvorů. Často některé výmysly způsobují, že se obojživelníků lidé bojí nebo je považují za něco bezcenného. Proti tomuto lze tak efektivně bojovat lepší informovaností společnosti. Samotné mapování je důležité pro zjištění stavu, výskytu a pohybu obojživelné populace.

2.4.4 Mezinárodní hnutí skauting

Jde v podstatě o mezinárodní hnutí, které se zaměřuje na výchovu a sebevýchovu lidské populace různého věku. Členem tohoto hnutí je skaut. V překladu z anglického originálu scout se jedná o průzkumníka či zvěda, může být označován i jako pozorovatel. V Čechách se tento termín již také používá, byl ale následníkem staršího českého označení junák. Dnes se však i s tím zdánlivě zastaralým výrazem setkáme v podobě svazu českých skautů a skautek, který nese právě zmiňovaný název Junák. Mezi hlavní cíle této organizace patří zejména rozvoj a podpora osobnosti u mladší populace, též je kladen důraz na mravní,

duchovní, sociální, intelektuální a tělesnou zdatnost. Ve výsledku se jedná o přípravu člověka k tomu, aby mohl čelit povinnostem, které má k sobě samému, svým blízkým a hlavně k respektu vůči přírodě. V podstatě jde také o rozvíjení osobnosti jednotlivce ve vztahu k jeho působení na své okolí. Jako nástroj, který jedince vede k těmto hodnotám, upevňuje jeho charakter a vede ho k vytvoření určitého hodnotového systému, se uvádí tzv. skautská výchovná metoda. Její aplikací se také dosahuje rozvoje znalostí a dovedností daného jedince. Tento samotný výchovný systém se vyznačuje svoji výbornou pružností. Vzhledem k ní se skauting může přizpůsobovat postupem času aktuálnímu vývoji společnosti, která se vyznačuje tím, že se mění její potřeby. Pružnost se využívá také ve vztahu k potřebě atraktivnit skauting v očích moderních mladých lidí, kteří se často spíše orientují na jiné druhy zábavy a skauting považují za přežitek doby. Skutečností však je, že tato činnost má za sebou již více než 100 úspěšných let své existence a rozvoje. Vzhledem k toleranci, kterou sama o sobě vyjadřuje, je skauting nakloněn ke kulturní, náboženské a národní různorodosti. Neexistují tedy až na výjimky žádné hranice a bariéry, které mohou vylučovat jeho přítomnost v různých koutech světa. I přes to, že je skauting orientovaný z velké části na mladé lidi, věk zde nehraje žádnou roli. Mladí se učí spolupracovat a vycházet se svými zkušenějšími kolegy. Skautský oddíl se vyznačuje vlastnostmi, při kterých se nejen tyto dvě skupiny doplňují a podporují navzájem. Dochází zde k vzájemnému učení a překonávání se. Různorodost možných činností, které se zde mohou dít, je skutečně veliká a v návaznosti na tuto skutečnost si každý člověk přijde na své.

Ohledně mezinárodního skautingu, který vznikl v Anglii v roce 1907, ten byl založen na základě myšlenky generála britské armády jménem Robert Baden-Powell. Tato myšlenka v podobě skautingu se postupně šířila i do ostatních zemí světa. Na své cestě a během svého vývoje ji ovlivňovala celá řada dalších významných osobností, jako byl například Američan Ernest Thompson Seton. Postupně se skauting rozšířil do mnoha zemí po celém světě. Jeho zastoupení se vyčísľuje na 216 světových států. Výjimkou se stává pouze hrstka většinou totalitních států, jako jsou Čína, Severní Korea, Barmá, Laos nebo Kuba. Celkový počet členů je uváděn jako dosahující 40 milionů. Vzhledem k těmto údajům je toto hnutí největší organizací pro děti a mládež v mezinárodní sféře. Organizačně se toto hnutí dělí na chlapecký skauting, který sdružuje kolem 16 milionu skautů, dále se jedná o dívčí skauting, ten má přes 9 milionů členů a konečně skauting pro dospělé, pod který spadají skauti více než 40 států světa.

Český skauting vzhlíží ke svému oficiálnímu zakladateli Antonínu Benjaminovi Svojsíkovi. Ten se nechal inspirovat již zmiňovanými myšlenkami Angličana Powella. Stal se prvním starostou skautské organizace v české zemi. Původním povoláním byl středoškolský profesor. To mu zřejmě poskytlo vhodné znalosti a postřehy pro sepsání jeho knihy Základy junáctví, kvůli které kontaktoval i ostatní české osobnosti se žádostí, aby se na této knize podílely. Český skauting se od toho anglického odlišoval již od počátku. Zatímco ten anglický a světový vůbec kladl velký důraz na náboženství, ten český se duchovní stránkou příliš nezabýval. To je velký rozdíl, protože základy toho anglického byly zpravidla spojovány s křesťanstvím. Český se v pozitivním slova smyslu vyznačoval také tím, že byl kladen mnohem větší důraz na kontakt s přírodou. Specializací bylo tzv. woodcraft, který v překladu doslova znamená práci se dřevem a v širším slova smyslu se jedná o zálesáckou dovednost. Za zakladatele woodcraftu se obecně považuje již zmiňovaný Ernest Thompson Seton, který je spojován i se vznikem skautingu. Čeští skauti si výraz překládají jako tzv. lesní moudrost. Seton získal inspiraci k založení tohoto hnutí od skupiny chlapců, která si hrála na jeho pozemcích. Po získání neurčité myšlenky našel a okopíroval jisté prvky woodcraftingu od amerických Indiánů. Později usiloval o vznik elity v oblasti woodcraftu. Jako reakce na tuto snahu nakonec vznikli tzv. Orlí skauti.

Historie České republiky nebyla vždy příznivým jevem a to zdaleka nejen pro skauting. Dohromady byl postupem času třikrát zavrhnut totalitními režimy, protože proti nim ze své podstaty vystupoval. Komunismus a nacismus byli jeho protivníkem. V tomto konfliktu bylo mnoho činovníků vězněno a popraveno v nacisty spravovaných koncentračních táborech nebo zemřeli v odboji. Část z těch, kteří přežili, se později v padesátých letech stala obětí politických procesů. Každou mezeru v dějinách, kdy došlo alespoň k částečnému politickému uvolnění, využil skauting pro nový začátek. Příkladem mohou být roky 1945, 1968 a 1989. I tak ale vzhledem k přerušované činnosti začal český skauting zaostávat za tím světovým. Přesto se však velká část z toho, co skauting lidi učí, podařila zachovat v lidech. V současnosti se tak v České republice zachovává umění táboření, to se ve světě pomalu ale jistě vytrácí. Některými prvky českého výchovného systému jsme tedy jako stát výjimeční.

Český skauting musel v devadesátých letech čelit vážnému problému v podobě nedostatku zájmu nových lidí. Počet členů začal klesat a nedařilo se skauting dostatečně zatraktivnit

tehdejší mladé populaci. Východiskem se stal dokument Charta českého skautingu, který byl přijat na valném sněmu Junáka. Ten se konal v roce 2005 a byl významnou akcí této největší české skautské organizace. Řešením bylo v podstatě využití pružnosti skautingu v podobě inovací, které měly za úkol zatraktivnit tuto činnost tehdejšími lidmi. Výchovný program tak doznal podstatných změn. Jednou z nich byla intenzivnější práce s genderově různorodými skautskými oddíly. Součástí bylo také obohacení programu o pro společnost atraktivní novinky. Tato doba je také charakteristická vznikem publikací snažících se ovlivnit mladší populaci, která preferuje jiné způsoby zábavy a využívání volného času, než tomu bylo u minulých generací. Tato změna se ukázala jako správná, protože zejména její aplikací došlo k zastavení poklesu zájmu a v roce 2009 byl zaznamenán nárůst členů o 1500 zájemců, který za běžných podmínek odpovídá 50 skautským oddílům. Mimo Junáka existuje i řada dalších ovšem podstatně menších organizací, které se zabývají podobnou činností. Samotný Junák jako spolek vznikl v roce 1914. O rok později začíná vycházet i stejnojmenný časopis. V roce 1918 se jeho členové aktivně podíleli na zakládání republiky. V tomto období vzniká i tzv. Skautská pošta. V roce 1919 byl založen Svaz junáků neboli skautů. Rok 1939 je příznačný tím, že v něm došlo ke sjednocení organizací zabývajících se skautingem do svazu s názvem Junák. V roce 1940 byl vydán příkaz ke zrušení, ale v roce 1945 byl opět obnoven. V letech 1948 až 1950 byl opět postupně rozpuštěn přičiněním komunistické vlády. Obnoven byl po té až v roce 1968. V roce 1969 byl po přijetí Pionýra opět rozpuštěn. Po mnohaleté pauze a po celkem 3 likvidacích opětovně zahájil svoji činnost v roce 1989. Jako nejvýznamnější událost v poslední době se dá uvést výročí 100 let od založení skautingu, které bylo v roce 2007.

2.4.5 Mezinárodní hnutí tramping

Dalším hnutím, které se zabývá kontaktem s přírodou, je tramping. Jeho základy jsou odvozeny ze zásad skautingu. Češi mají sklony prezentovat ho jako něco typicky českého a unikátního. Jde však o celosvětovou záležitost, ale je nutno uznat, že česká podoba je svým způsobem unikátní. Slovo tramp se dá volně z angličtiny přeložit jako tulák nebo osoba, která se nějakým způsobem vymyká běžnému způsobu života. Místo pojmu trampování se také užíval český termín vandrování nebo čundrování. Původem se této činnosti věnovali lidé z chudších vrstev, postupem času se však rozšířila i mezi ostatní společenské vrstvy. Základem je stejně jako u skautů vztah k přírodě a v případě trampingu i k romantice.

Kontakt a vycházení s přírodou byl patrný už z druhu zábavy, kterou trampové provozovali. Jednalo se zejména o vodní sporty, střelba a hod u starých zbraní, jako jsou luky, sekera a oštěp. Byly zde pokusy o organizaci tohoto hnutí, ale vzhledem k povaze trampů, která vyžadovala svobodu, nebyla nikdy uskutečněna. Trampové se báli, že by vznikem případných pravidel a zásad byli příliš omezováni. Důraz kladli na úctu k přírodě a sobě samým. Přesto, že oficiální pravidla sepsána nebyla, existuje celá řada těch nepsaných, kterých se pravý trampové za každou cenu drží. Jedná se třeba o vnímání ohně jako něčeho posvátného. Z turistického, společenského a přírodního hlediska je tramping životním stylem vyjadřujícím schopnost člověka jednat v souladu se zájmy přírody a vycházet s ní, zatímco využívá jejích zdrojů, ke kterým má patřičný respekt. Ochrana a úcta k přírodě, které tramping a jiná jemu podobná hnutí vyjadřují, se staly základem některým moderním sportům. V současnosti se jedná především o tzv. outdoor sporty. Aktuálním tématem je stále pěší turistika, vodní sporty, horolezectví, činnosti spojené s kempováním v přírodě a mnoho dalších aktivit, které se uskutečňují v přírodě.

3. Český ráj

Český ráj se nachází přibližně 50 kilometrů severovýchodně od hlavního města Prahy. Je charakteristický svými přírodními úkazy a kulturními památkami. Vyznačuje se výraznou členitostí a různorodostí krajiny. Cestovní ruch má v tomto kraji významný podíl na celkových příjmech. Je tak oblíbenou destinací pro podnikatele působící v oblastech ubytování, stravování a dalších službách, které souvisí s cestovním ruchem. CHKO Český ráj je v dnešní době považován za velmi známou a oblíbenou turistickou destinaci České republiky nejen pro tuzemské návštěvníky. Chráněnou krajinnou oblastí byl vyhlášen v roce 1955, kdy jeho původní rozloha činila 95 kilometrů čtverečních. V současné době se jedná o dvojnásobně velkou plochu.

3.1 Hrad, zámky a další atraktivita Českého ráje

Hrad, zámky a přírodní památky jsou jednou z hlavních dominant Českého ráje. Jejich historická hodnota je nevyčíslitelná. S tím je spojený zájem, který o něj turisté mají. V Českém ráji je jich mnoho, ale i přes to se dá říci, že si nijak zvlášť nekonkurují. Je pravda, že některé jsou známější než jiné, ale nijak zvláštní reklamní kampaně se zde neuplatňují.

Prachovské skály jsou jedny z nejznámějších skal Českého ráje. Jde o unikátní přírodní úkaz, který vznikl pomalou erozí. Vzniklo tak místo plné úzkých chodbiček, menších i větších skal, různých průchodů a dalších zvláštností zasazených do přírody, které lákají turisty svoji atmosférou. Z archeologického hlediska je významnou částí oblast Starého Hrádku. Jedná se o hradiště z 10. století. Komplex Prachovských skal je plný skalních vyhlídek s výhledem na široké okolí a na skály samotné. Vlivem zájmu turistů bylo žádoucí vystavět jim nějaké místo, kde by si mohli odpočinout a případně se občerstvit. Do samotného nitra byla vybudována Turistická chata a to již v roce 1924. Později bylo vybudováno přírodní koupaliště zvané U Pelíška. Komplex byl o 11 let později ještě doplněn hotelem. Prachovské skály mají statut přírodní rezervace již od roku 1933 a zabírají celkovou plochu 243 hektarů.

Hrad Trosky je atraktivní nejen z pohledu na hrad jako takový, ale současně je vystavěn na neobvyklém přírodním geologickém úkazu. Dá se říci, že hrad, ze kterého už zbyly jen

trosky, byl vystaven na vystydlé lávě. Ta pochází z období, kdy byla ještě tato sopka činná. Odhady hovoří o třetihorách. Jedná se tak o unikátní úkaz. Činnost sopky měla vliv i na okolí a to zejména na složení obsahu půdy. Ta je bohatá na minerály a daří se v ní především rostlinám vyžadujícím teplé prostředí. Unikátní je zde výskyt strdivky sedmihradské a nelze opomenout asi živočichy. Z jejich řad se tak jedná především o netopýra velkého. Vzhledem k taktickým potřebám nebyl v minulosti v okolí hradu les. Svojí nadmořskou výškou 448 metrů nad mořem a unikátními přírodními geologickými i biologickými vlastnostmi se tak jedná o velmi atraktivní destinaci pro turisty, která je současně dominantou Českého ráje. Atraktivita se zvýšila po otevření schodiště na dosud nepřístupnou věž Baba, kde byl později vybudován ochoz, ze kterého je vidět na široké okolí. Když má návštěvník štěstí na počasí, může dohlédnout až k Praze. V plánu jsou další opravy pro zpříjemnění zážitku z návštěvy. Je pravda, že mnohým kazila zážitek přítomnost lešení nutného pro opravy, ale vzhledem ke stáří hradu a snaze udržet ho atraktivní a zachovalý i pro další generace je to nutné.

Přímo pod hradem nalezneme přírodní rezervaci Podtrosecké údolí. Tato oblast s celkovou rozlohou 140 hektarů je unikátní zejména sítí vodních toků a rybníků. Dále má na její výjimečnosti významný podíl výskyt živočichů, kteří zde žijí. Pro turistu je ideální vystoupit na železniční stanici Borek a vydat se po naučné stezce. Ta návštěvníka provede lokalitou zahrnující 13 zastávek o celkové délce 8 kilometrů. Vzhledem k četnému výskytu vody, který je reprezentován vysokým počtem drobných vodních toků a rybníků, jsou zde z živočišné říše k vidění zejména obojživelníci a další druhy na vodě přímo závislé, jako je ledňáček říční. Z řad rostlin lze uvést například suchopýr štíhlý.

Další významnou přírodní památkou je Libuňka nacházející se nedaleko již zmíněné železniční zastávky Borek. K vidění je tu 46 druhů obratlovců a zachovalé vodní koryto. Oblast slouží také jako domov pro 27 druhů ptactva, ze kterých je tradičním zástupcem ledňáček říční. Ten se vyznačuje právě tím, že obývá kvalitní čisté vodní toky, kde se živí lovem obojživelníků. Ti jsou v oblasti Libuňky také hojně zastoupeni. Samotný ledňáček říční byl vyhlášen ptákem roku 2000

Severovýchodně od železniční zastávky Borek se nachází Borecké skály. Přírodní úkaz z pískovcového materiálu. Nejedná se o místo nijak významně turisticky navštěvované v porovnání s Prachovskými skálami nebo Hruboskalským skalním městem, ale výhoda

zde spočívá v pocitu soukromí a klidu při vychutnávání této přírodní památky. Eroze, která zde vytvořila zajímavé tvary, napomohla místu k jeho přezdívce a tou je Pohádkový les. Každý rok se zde koná stejnojmenná akce, při které se prochází touto lokací.

Turisté obvykle navštíví hrad Trosky a o těchto lokacích pod ním řada z nich ani neví. Vyplatí se však vydat se do nich. Za pozornost stojí také rybníky v blízkém okolí hradu. Největším je Věžák se svými 9 hektary a dalším zástupcem je Nebák, na který bylo ze státního rozpočtu vyčleněno 38 milionů korun určených pro jeho odbahnění.

Hruboskalské skalní město je významným konkurentem Prachovským skalám. Leží v těsné blízkosti zámku Hrubá skála. Je vyhledávanou lokalitou pro horolezce i pro pěší turistiku, která je podpořena faktem, že se v jeho těsné blízkosti nachází zámek a hotel Hrubá skála. Ten je významně navštěvovaným místem Českého ráje a velká část turistů po jeho zhlédnutí pokračuje přes Hruboskalské skalní město na hrad Valdštejn. Počátky skalního města spadají už do období druhohor, kdy se na dně moře usazovaly pískovce. Vysokému počtu skalních věží a vyhlídek vévodí skály, jakou Kapelník, Dračí zub a Maják. Ty dosahují současně největších výšek v celém skalním městě, což je kolem 60 metrů. Četné skalní vyhlídky pro pěší turistiku společně se skálami vhodnými pro horolezce stojí za návštěvností této lokality. Unikátní je zde tzv. Myší díra, což je úzký průchod mezi skálami, dále je zde symbolický horolezecký hřbitov. Jedná se o třetí největší přírodní rezervaci v celé CHKO Český ráj.

3.2 Místa známá z filmů

Mnoho míst se objevilo v českých i zahraničních filmech a díky tomu se mohli ukázat světu i jinak než jen z dokumentárního filmu. Příkladem může být princ Bajaja točený na zámku Hrubá skála a v jeho okolí. Zájem o natáčení v této lokalitě nemají pouze české filmové štáby, nemalou část filmů, ve kterých se alespoň částečně objeví záběry z CHKO Český ráj, tvoří zahraniční produkce. Příkladem takovýchto filmů je například americký film Hanibal, který byl z části natáčen na hradu Kost.

Tyto místa nejenom že tvoří celkový obraz Českého ráje a jeho přírody, ale také díky tomu přitahují pozornost turistů. Mnoho lidí se chce podívat na místa, která znají z filmů. Města v Českém ráji se jim to na svých webových stránkách snaží ulehčit a vznikají tak mapy, ve kterých si zájemce může najít památky, kde se film točil. Na těchto stránkách si lidé

mohou zvolit i celé „filmové trasy“, které jsou naplánované a seřazené za sebou tak, aby je mohl člověk absolvovat během jednoho dne. Na své si přijdou rodiny s dětmi, cyklisti i další turisté. Zájem o tyto trasy je skutečně velký, protože se nejedná jen o stavby ale také o okolí těchto staveb, ve kterém jsou zasazeny.

Turisté si tam mohou zvolit jednu z mnoha filmových tras. Velmi oblíbenou se dá nazvat následující kombinace. Obec Vesec u Sobotky se se svoji téměř stoprocentně zachovalou architekturou stala dějištěm českého filmu Příjela k nám pouť. Zdejší hasičská zbrojnice s rybníkem se vybaví filmovému znalci ve spojení s filmem Jak dostat tatínka do polepšovny.

Po dvou kilometrech údolím Plakánek a následné odbočce objeví turisté mlýn Petra Máchala z nezaměnitelné české pohádky S čerty nejsou žerty. Tento mlýn je nyní v rukou soukromých majitelů, tak je třeba respektovat jejich soukromí, ale od dob natáčení se na něm ani okolí nic nezměnilo.

Od mlýna se po žluté turistické stezce pokračuje k hradu Kost, který je typický tím, že jako jeden z mála neční do okolí na vysoké skále, ale je naopak ukryt ve zvláštním a malebném údolí. Natáčelo se zde mnoho filmů. V návaznosti na pohádku S čerty nejsou žerty, ve které se objevila scéna i z tohoto hradu, by si návštěvník neměl nechat ujít prohlídku hradu. Na nádvoří je zde zamřížované okno, za kterým byl Petr Máchal uvězněn. Sama průvodkyně neopomene oznámit turistům, že se zde natáčeli filmy jako je známý i poměrně moderní hororový americký film Hannibal – Zrození. Cyklisté mohou tuto trasu absolvovat bez potíží i na svých kolech. Následuje cesta zpět po asfaltové silnici, kde stojí za vidění 300 let stará lípa, kterou bohužel v roce 2000 vyvrátila vichřice.

Jako pokračování se doporučuje zámek Hrubá Skála. Pro turisty je zde pohodlná možnost nechat si auto na hlídaném parkovišti. Vstup na samotné nádvoří je zpoplatněn a i když je v ceně prohlídka zámku, vzhledem k tomu, že je z něj v současnosti hotel, není příliš zajímavá. Na nádvoří se ale každému vybaví scény z již zmiňované pohádky Princ Bajaja. Vyhlídková věž je velmi oblíbená, protože poskytuje pohled na široké okolí včetně Trosek, Kozákova a Hruboskalské skalní město, které je z přírodního hlediska unikátní. Z Hrubé skály je doporučováno vydat se po žluté trase směrem na hrad Valdštejn. Ta zavede turisty přímo k Adamovu loži z už tolikrát zmiňované pohádky Princ Bajaja, dále po cestě čeká na

navštívení skála Dračí zub známa z filmu Jak dostat tatínka do polepšovny, která se sice správně jmenuje Skautská věž, ale její filmový název je známější. Celé toto skalní město je přímo protkané turistickými cestami a vyhlídkami, které poskytují pohled na přírodu a památky Českého ráje. Takováto místa dělají skutečně z Českého ráje jedno z nejnavštěvovanějších míst v České republice zcela právem.

Pokračování zahrnuje změnu žluté trasy za modrou k rozcestníku U Kavčín. Odtud se jde na Kopicův statek, který si zahrál v pohádkách a filmech Nesmrtelná teta, Princ a Večernice, Princ Bajaja. Od statku vede cesta na hrad Valdštejn, kde se návštěvníci mohou projít pod mostními oblouky, kudy projížděl kočár s princeznou k drakovi. Tato trasa je pro cyklisty nevhodná a tak by se k velké části míst neměli jak dostat, zejména Hruboskalské skalní město není možné navštívit na kole vzhledem k terénu.

3.3 Těžba v Českém ráji

Těžba přírodních surovin je nedílnou součástí mnoha ekonomik světa. I v Českém ráji můžeme najít všednější příklady jako je těžba dřeva nebo případy unikátní, které se vyznačují jedinečným zásahem do krajiny. Jako jeden z příkladů z této skupiny můžeme považovat těžbu písku nedaleko hradu Trosky.

Jedná se o lom se střeleckým pískem a je situován severozápadně od města Jičína, od kterého je vzdálen odhadem 12 kilometrů. Z hlediska katastru nemovitostí je jeho poloha zanesena pod obce Střeleč, Mladějov a Újezd pod Troskami. Těžba byla zahájena hrabětem Jindřichem Františkem Šlikem v druhé polovině 19. století. Hrabě Šlik nechal těžít písek pro úpravu cest na svém území a to zejména pro lepší spravování jeho lesů. Počátkem roku 1885 se začal provozovat lom u Hrdoňovic. Pro tehdejší obyvatelstvo to znamenalo možnost zaměstnání. Bylo se zde třicet dělníků a písek společně s kamenem se dodával pro stavební účely do okolních lokalit.

V roce 1939 se s pokrokem stával tento písek žádoucí i pro jiné účely než jen stavební. Další využití pro něj připravil Bohuslav Stočes. Jako profesor Vysoké školy báňské v Příbrami spatřoval potenciální využití tohoto písku pro sklářské účely. Vzhledem k extrémní kvalitě tohoto materiálu tedy založil v Hrdoňovicích nový závod pro těžbu a písek byl používán zejména na optické, křišťálové a tabulové sklo. Později byl tento lom přenesen pod správu Severočeských pískoven. Toto se stalo v roce 1948. Po převzetí je

tento podnik začal mechanizovat a to v podobě nasazení těžkých těžebních strojů, pomocí kterých měl možnost významným způsobem rozšířit těžbu. S růstem a rozšiřováním tohoto lomu bylo potřeba přijmout více zaměstnanců. To vyústilo v potřebu celkového počtu 235 zaměstnanců a v nutnost vystavění nového závodu. Celková rozloha lomu se v letech 1975 až 1980 pohybovala kolem 22 hektarů. Po sametové revoluci přešel lom do státní správy a byl pojmenován Sklopísek Střeleč. Později však byl v rámci privatizace prodán do soukromých rukou a to konkrétně akciové společnosti Eximos, která působí nadnárodně. Současné využití písku z tohoto lomu se rozšířilo na automobilový průmysl, glazurování, smaltování a přetrvává původní využití ke sklářským účelům, kdy k výrobě obalového, křišťálového a plochého skla přibyla i výroba poměrně technologicky nového skelného vlákna.

Významným datem se pro majitele této pískovny stal rok 1998, kdy se rozhodovalo o udělení či zamítnutí povolení k těžbě v dalších letech. Bez něj by byla firma nucena svoji činnost v této lokalitě ukončit. Pro firmu však toto řízení dopadlo uspokojivě a povolení ji bylo vydáno. Pro turismus v této oblasti a krajinu jako celek to však bylo rozhodnutí nešťastné. Bylo jasné, že výrazné zásahy do krajiny poznamenají zážitek turistů. Okolí lomu trpí zvýšenou prašností a samotný vzhled lomu, který je jasně patrný z hradu Trosky, je odpuzující. Na druhé straně jde o z ekonomického hlediska žádoucí objekt, protože poskytuje zaměstnání lidem a odvádí daně. Nově získané povolení tak garantuje současným majitelům práva na těžbu v následujících nejméně 45 letech od data vydání.

Špatný stav ovzduší, poškozování spodních vod, zhoršení podmínek pro život místních obyvatel a poškozování krajiny celkově jsou argumenty občanského sdružení Žehrovka. Vlastníci nemovitostí v okolí tohoto lomu, kteří jsou členy sdružení, se rozhodli dát najevo svůj názor a upozornit na negativní dopady těžby. Výsledkem tak bylo zahrnutí více než 100 podmínek do již zmíněného vydané povolení pro těžbu v následujících letech, kterými je společnost Eximos vázána při své činnosti. Dá se tak hovořit alespoň o částečném úspěchu.

Novinkou v oblasti způsobu těžby, která by byla ohleduplnější k životnímu prostředí a také značně zlepšila vzhled krajiny spojený zejména s cestovním ruchem, byl nápad použití technologie plovoucího bagru. Ten měl být průlomový zejména vzhledem k náročnosti klasické těžby na hluk a prach, který ji doprovází. Samotné zpracování těžného materiálu

mechanizovanými stroji v závodě není také zanedbatelnou součástí. Plovoucí bagr měl tyto vedlejší efekty eliminovat. V plánu bylo zatopit lom vodou a spustit na hladinu tento typ bagru, který by těžil písek bez prášení, protože namočené částčky písku by byly natolik těžké, že by na rozdíl od těch suchých nemohly létat do ovzduší. Samotný vzhled lomu v krajině by doznal výrazného zlepšení. Od původní pískově zbarvené díry v zemi by se změnil na poměrně nenápadnou vodní nádrž, na kterou by pohled z již zmiňovaného hradu Trosky nebyl tak odstrašující. Náklady projektu byly odhadnuty na několik stovek milionů korun. Realizace plánu se měla uskutečnit v roce 2005, ale bohužel k ní nakonec nedošlo a společnost Eximos tak těží písek i nadále klasickým způsobem. Důvodem byly technické možnosti plovoucího bagru. Jeho hlavním nedostatkem bylo, že nedokázal rozrušit tvrdší horninu. Hrozilo tak nebezpečí kontaktu s tvrdší vrstvou a následnou neschopností těžít po vytěžení určitého pásu. Společnost Eximos následně ještě argumentovala tím, že by se nejednalo o významný rozdíl v porovnání s klasikou těžbou, protože plán vytvoření jezera nepočítal se zaplavením celého lomu. Voda je odváděna pro potřeby těžby z 20 metrů ode dna a celý lom je několikrát vyšší než by byla schopnost podzemní vody ho zaplavit. I kdyby plán se zatopením uspěl, dvě třetiny lomu by stejně zůstaly odhaleny a turisté by se tak například z hradu Trosky koukali i nadále na výraznou uměle vytvořenou prohlubeň se suchými stěnami.

Alternativou se tak stal plán samotných těžařů, podle kterého se v budoucnu vytvoří zemní val osázený stromy. Podle nich to prospěje krajině a zejména výhledu z Trosek. Po několika letech vzrůstající stromy zakryjí lom a bude ho možno vidět pouze částečně z nižší vyhlídky nedalekého hradu známé pod názvem Baba. V plánu je také rekultivace vytěžených ploch. Pomocí ní v kombinaci se zemním valem osazeným stromy se zakryjí stopy těžby a celkový vzhled nebude výrazným způsobem narušovat pohled na krajinu. Pozitivním výsledkem pro životní prostředí je les s rybníčky obývanými obojživelníky. Toto vše vzniklo na dně rekultivované výsypky Jordán. Je to podstatným argumentem těžařů, podle kterého se lom nebude v budoucnosti zvětšovat, protože vzhledem k následné rekultivaci, jenž ho bude postupem času neustále opticky zmenšovat, nebude docházet ke zvětšování části, na které se aktivně těží. Aktivní těžba se v současnosti uskutečňuje na 22 hektarech plochy. Společnost plánuje rozšířit těžbu na dalších 8 hektarů, kde již započala přípravné práce. V návaznosti na to za sebou rekultivuje již vytěžené plochy. Pod tyto plochy spadají nejen ty vytěžené samotnou společností ale i ty, které již vytěžil státní

podnik před prodejem firmě Eximos. Firma se touto skutečností prezentuje společnosti a dává na ní dostatečný důraz. Jedná se tak o 45 hektarů, které se v současnosti zasypávají a vysazuje se na nich vegetace. Podle plánu by se tedy měly vytěžené plochy začlenit do zelené krajiny.

Vyčerpáním povolených pozemků, které se odhaduje na rok 2040, se dostane společnost Eximos a aktivisté opět do sporné situace, protože i po uplynutí této doby bude v lomu vytěžena pouhá třetina celkových zásob písku. Odhadem by vystačili zbývající zásoby na dalších 60 let těžby. Lidé vystupující proti této pískovně tak již požádali stát, aby zbývající zásoby písku odepsal a neprodloužil platnost těžební společnosti na další roky. Zatím však nebylo ze strany státu přijato oficiální stanovisko.

3.4 Plánovaná výstavba dálnice přes Český ráj

V současnosti budí velký rozruch diskutovaná stavba dálnice R 35, která by měla vést částí Českého ráje. Původně bylo k dispozici několik variant řešení. Veřejnosti byla představena poprvé myšlenka společně s plány výstavby v roce 2003. Hlavní účel dálnice je od počátku ulevit přetížené dálnici D1. Současně by její výstavba znamenala existenci vysoce frekventované spojky mezi Německem a východní Evropou, která by měla podle odpůrců znamenat totální destrukci krajiny Českého ráje a způsobit výrazný zásah do přírody této lokality, protože stavba sama o sobě pohltí a přetvoří určitý prostor biologické a kulturní hodnoty. Významným ekonomickým negativem je podle nich právě i to, že dálnice by způsobila škody kraji, který je proslulý podnikáním v oblasti cestovního ruchu. Odpůrci se tedy obávají i toho, že se Český ráj stane méně atraktivním v očích tuzemských i zahraničních turistů.

Postupem času vzniklo několik občanských sdružení s cílem dát najevo státním a místním orgánům nespokojenost občanů s tímto plánem. Za jejich přičinění vznikaly tak různé petice proti výstavbě. Později vznikl návrh tzv. jižní varianty, která by vedla kolem Českého ráje podél měst Mnichovo Hradiště, Kněžmost a Sobotka. Ani ten se nesetkal s podporou místních a vznikaly tak smlouvy mezi občanskými sdruženími o vzájemném postupu proti stavbě dálnice doplněné medializací záležitosti a účastí členů těchto sdružení na jednání zastupitelstev lokálních obcí. Odpor vyústil v konání tzv. Dne proti dálnici Českým rájem. Akce se účastnilo 260 občanů z řad veřejnosti a pod petici proti výstavbě se

jich podepsalo celkem 200. Jejím úkolem bylo především seznámit veřejnost s možnými dopady dálnice na okolní přírodu a cestovní ruch. V září roku 2004 bylo na petici přes 11 000 podpisů. V roce 2007 započalo porovnávání všech možných variant zahrnujících severní, jižní a tzv. superserverní koridor. V roce 2008 byla vyhodnocena severní varianta jako vítězná. Touto dobou již bylo na petici zaměřené proti výstavbě více než 15 000 podpisů.

Odpůrci se snaží vyvracet zejména následující argumenty příznivců. Podle nich má dálnice zlepšit dostupnost kraje z hlediska dopravy. To podle odpůrců není pravda, protože komunikace je plánována pro přepravu na delší vzdálenosti a v oblasti Českého ráje tak nebude dostatek dálničních sjezdů. To bude mít za následek, že mnozí obyvatelé českého ráje budou mít problém se na tuto novou dálnici v přiměřeném časovém úseku dostat a to zejména vzhledem k již zmíněnému nízkému počtu dálničních sjezdů v dané lokalitě. To je spojené s argumentací proti odlehčení zátěže současné pozemní komunikace mezi Jičínem a Turnovem. Jedná se o silnici I/35, která by měla být i nadále zatížena lokální dopravou mezi těmito dvěma městy, protože se jedná o řešení s nejkratší vzdáleností a s absencí dálničního poplatku. Současnou dopravní obslužnost lokality odpůrci považují za dostačující.

Vliv na životní prostředí je zastánci prezentován jako minimální. To je pro odpůrce nehorázným tvrzením a argumentují, že v případě výstavby dálnice, která má vést v blízkosti několika raritních přírodních úkazů, dojde k významným zásahům do těchto oblastí. Mezi ně patří zejména místa s bohatým rostlinstvem a zvířectvem. Konkrétně zvěř by byla stresována hlukem dálnice a ostatní chráněné druhy, které zde žijí a v případě ptáků hnízdí, by utrpěly stejně tak. Nemluvě o migraci těchto tvorů, pro něž představuje dálnice smrtelné nebezpečí. Samotná zimní údržba dálnice v podobě solení by významně ovlivnila kvalitu půdy a vody ze studní v její blízkosti. Hluk představuje také nepříjemnost pro obyvatele blízkých obcí spojenou s odpovídajícím snížením hodnoty nemovitostí. Možné narušení trhu s realitami v této oblasti by se také podílelo na negativním vlivu na turismus, protože člověk hledající klidné místo pro odpočinek si nezvolí chatu, ke které doléhá hluk a zplodiny s dálnice. Narušeny by byly také vodní toky Jizery a Libuňky. Důvodem odpůrců, který je klíčový pro turismus a podnikatele na něm vydělávajících, je právě onen zásadní zásah do krajiny. Ten podle nich výrazně ovlivní zážitek turistů

z tohoto unikátního místa, protože bude viditelný z mnoha přírodních a kulturních památek v celém Českém ráji. Mnozí se tak bojí, že by se z dálnice stala nová dominanta Českého ráje. Nakonec však i takové akce jako pátý ročník Pochodu proti výstavbě silnice R35 Českým rájem nebo Protidálniční ples nepomohly a v roce 2010 byla potvrzena severní trasa jako konečná při hlasování zastupitelstva libereckého kraje. Konečné slovo bude tak mít vláda.

3.5 Eroze skal v Českém ráji

Tento problém je v Českém ráji stále aktuálním tématem. Tomuto, z velké části přirozenému, procesu zde pomáhají v negativním slova smyslu i lidé. Erozi skal napomáhá většina lidí nevědomě, ale najdou se lidé, kteří se podílí aktivně. Pasivnějším způsobem už je sama přítomnost člověka v této lokalitě. Chůzí po skalách se narušuje jejich ochranná vrchní vrstva a voda, vítr či opakovaný kontakt s předmětem o jisté tvrdosti způsobují drolení skály. Tento jev může přímo ohrožovat samotné návštěvníky, protože pískovcové skály, které jsou v Českém ráji bohatě zastoupeny a mimo jiné také v minulosti používány jako stavební kámen pro zdejší hrady a zámky, se stávají při drolení velmi kluzké a hrozí tak vážná zranění. V některých lokalitách jako je například Hruboskalské skalní město nebo Prachovské skály najdeme schody vytesané přímo do skal. Je to velmi nenápadné a současně poměrně šetrné řešení. Zasadit schody přímo do skály je i nejen ekonomicky výhodné vzhledem k tomu, že není potřeba montáž schodů ze speciálního materiálu, ale je to i oblíbené řešení pro turisty. Nevýhodou tohoto stavebního prvku je opotřebení a to zvláště v případě pískovce. Vydrolený schod se také nedá snadno opravit jako kovová konstrukce, protože skálu již nejde nastavit nebo přidat.

Na aktivním ničení skal se podílí bezohlední lidé a různí vandalové převážně tím, že ryjí do skal nápisy a opalují je svými táboráky. Takto poškozená skála se stává náchylná okolním podmínkám a současně působí velmi odpudivě na turisty. Zákony však dávají pravomoci místním úřadům zasáhnout. Vzhledem k tomuto vandalismu bylo přijato opatření, které zakazuje vstup na skalní masiv Sokolka. Je to velmi oblíbená skála se širokým výhledem na okolí nedaleko obce Zakopaná, ve které se nachází jeden z mnoha kempů. Nejen pro turisty z tohoto kempu ale i pro ostatní, kteří touto lokalitou jen projíždějí, je toto opatření velmi nepříjemné, protože znemožňuje přístup na výše jmenovanou skálu, která je oblíbenou turistickou atrakcí. Mnozí lidé tento zákaz obcházejí,

ale tím se vystavují postihu a nepříjemnostem. Mezi oblíbené praktiky patří zejména začerňování nápisu se zákazy vstupu různými barvami. Slušnými lidmi je to často vnímáno jako omezování, které není zapotřebí vzhledem k jejich čestným úmyslům a současně vyjadřuje neschopnost těchto institucí ochránit tyto skály bez zákazu vstupu. Veřejnost pobuřuje už samotný fakt, že i přes několik neziskových organizací, které se zabývají ochranou přírody v Českém ráji, je počet pracovníků, kteří jsou v terénu a dohlížejí na chování turistů roven jednomu člověku. Ten nemá nejmenší šanci v tak velké oblasti jako je Český ráj uhlídat dodržování slušného chování jedinců nacházejících se v tomto území.

Bohužel pro slušné turisty není Sokolka jediným místem v Českém ráji, na kterém je zákaz vstupu. Existuje tak už přímo mapa s orientačním přehledem dalších míst s omezeným nebo zakázaným vstupem. Jedná se pak zejména o skalní město Apolena, které je současně přírodní rezervací vyhlášenou v roce 1998. Důvodem vyhlášení byla právě ochrana tohoto skalního města. Toto místo se uvádí jako lokace Českého ráje, která nejvíce trpěla poškozováním ze strany návštěvníků. Hlavními důvody pro zákaz vstupu jsou těžké poškození skaz vyrýváním nápisů, opálené skalní výklenky od ohňů, rušení netopýrů v jeskyni Sklepy, dále poškozování lesního porostu sběrem dřeva pro palivové účely a to zejména ze strany turistů ubytovaných v nedalekém kempu. CHKO Český ráj disponuje možností kontroly určitého území tzv. přírodní stráží. Tohoto nástroje bylo využito. Výsledek však nepřinesl žádnou výraznou změnu, k poškozování skal a okolí docházelo i nadále. Dalším krokem byla instalace mříže na vchod do jeskyně Sklepy, kde docházelo k rušení klidu netopýra vrápence malého, který zde přebývá. Výsledkem bylo poškození zmíněné mříže a nadále rušení netopýrů neukázněnými lidmi. Vzhledem k ničení předmětů a přírodního dědictví, které má správa CHKO za povinnost chránit, bylo přijato opatření zákazu vstupu veřejnosti na toto místo v podobě vyhlášení 1. zóny CHKO Český ráj. Zákaz nabyl platnosti 10. května 2010 a za jeho porušení se jedinec vystavuje pokutě, která může být uložena až do částky 10 000 Kč. Skalní město Apolena samo o sobě vzniklo erozí a rozpadem pískovcové tabule. Významnou roli ve vzniku měla také před 17 miliony let ještě činná sopka Trosky. Pískovec, který tvoří zdejší skály, je zde velmi měkký. Dalším místem, kam byl zakázán vstup veřejnosti, je oblast Starý hrádek v Prachovských skalách. Toto místo je unikátní především z hlediska archeologického. V 10. století zde bylo staroslovanské hradiště společně s pohřebištěm. Zákaz nabyl účinnosti 1.10.2009 a platí pro pěší turisty i pro horolezce.

Z hlediska eroze skal není zcela zanedbatelný fakt, že horolezectví, které je pro turisty atraktivní, má na tomto procesu také svůj podíl. Většinou ho vyhledávají jedinci, kteří mají zájem o aktivní dovolenou. Nezodpovědné aktivity horolezců skály poškozují. Vznikla proto pravidla, kterými se horolezci musí řídit. Mimo nepsaná pravidla se setkáváme s oficiálními dokumenty, které se zabývají pravidly pro lezení na skály. Tyto dokumenty jsou k nahlédnutí na webových stránkách Českého horolezeckého svazu.

Konkrétně pro Český ráj, kde se vyskytuje velký počet skal pískovcových, platí pravidla lezení na pískovcové skály. V těchto pravidlech jsou zmíněné zásady, podle nichž se mají horolezci chovat, aby nedocházelo k nadměrnému poškozování skal. Najdeme zde také různé seznamy a tabulky skal České republiky, seznam termínů, kdy je možno na určité skály lézt, typ horniny a podmínky vylučující lezení. Mezi ty patří zejména pravidla 48 a 24 hodin. Ta znamenají, že se nesmí na skálu lézt před uplynutím této lhůty po posledním dešti. Jedná se o tzv. podešťový limit. Správa CHKO také může zakázat užití magnesia vzhledem k ochraně přírody. Stránky horolezeckého svazu jsou tak plné užitečných informací pro zájemce o tuto činnost v různých místech České republiky.

Mezi hlavní povinnosti horolezce tak patří chování, které žádným způsobem nepoškozuje přírodu kolem něj a zahrnuje udržování čistoty. Přímo pro omezení eroze a také v zájmu bezpečnosti platí nelezení na vlhké skály. Ty jsou v tomto stavu velmi kluzké a dochází k jejich většímu poškozování než za sucha. Jistící lano se musí používat pouze pro účely jištění. Nesmí se tedy stát, aby byl pomocí lana někdo tažen nahoru nebo mu bylo tímto nástrojem jinak pomáháno. Dochází tak k tření lana o skálu a jejímu narušování. Konkrétně Prachovské skály patří mezi oblíbené destinace horolezců v celém Českém ráji. Dalšími oblíbenými destinacemi jsou pak zejména Drábské světničky a Hruboskalsko. Pro ostatní turisty je to většinou zážitkem, když vidí ze skalní vyhlídky skupinu, která leze na nedalekou skálu. Někteří však zaujímají vůči nim negativní stanovisko s odůvodněním, že pouze ničí skály. Jedná se ale o významnou součást turistického ruchu v Českém ráji.

3.6 Stav přírody v Českém ráji

Návštěvníci a turisté jsou příležitostnými sběrači lesních plodů. Tato činnost je velmi oblíbená a ve zdravé míře poměrně neškodná. Typické jsou rodinné výlety na hrady a zámky, jejichž trasy vedou poměrně často přes lesy. V lesích Českého ráje rostou běžné

druhy lesních plodů, jako jsou houby, borůvky, ostružiny a další. Samotný sběr není omezený, protože se všeobecně považuje z výše uvedených důvodů za neškodný. Jsou ovšem i tací lidé, kteří se chtějí sběrem obohatit a využívají k němu různé nástroje nebo techniky, které poškozují často nejenom samotný keř či strom, na němž rostou plody, ale také široké okolí. Typickým příkladem takového nástroje je „hřeben“ na borůvky. Podle ochránců přírody způsobuje tento nástroj poškození keře i jeho kořenového systému. Se sběrem plodů souvisí také scházení z vyznačených cest a lidé tak pošlapávají rostoucí vegetaci a drobné živočichy, kteří se v ní nachází. Lidé tak mohou přinést do oblasti semena rostlin, která tu být ani nemají a mohou svoji existenci ohrozit místní rovnováhu.

Ke kempování v Českém ráji neodmyslitelně patří táboráky. Na většině míst jsou povolené, někde omezené na určitá místa. Co však je společné pro všechny kempy, kde tato možnost existuje, je potřeba paliva pro tyto ohně. Někteří lidé to řeší tak, že si s sebou přivezou dřevo z domova, pokud mají tu možnost. Toto zavazadlo ale zabírá nemalý prostor v autě. Na druhou stranu ne každý má vlastní dřevo nebo bydlí v panelovém domě a nemá možnost si dřevo opatřit jiným způsobem než až na místě. Je pravda, že nošení dříví do lesa není heslem všech návštěvníků. S potřebou zajišťovat toto palivo až na místě se zeslabuje zážitek z dovolené a přibývají starosti. Efekt na přírodu je poměrně minimální, protože se tato činnost provádí pouze v krátké letní sezóně a lidé jsou při ní více méně opatrní. Sbírají jen suché spadané větve a slabé stromy, které na místě rozřezávají pilkami a následně si je auty odváží do kempu. Někteří ale v lese vezmou větev a táhnou ji za sebou až do kempu. Dopouští se tak ničení nejen lesa v podobě rozrytí půdy a poničení vegetace, ale ohrožují také bezpečnost provozu na silnicích, protože se s tímto neoznačeným a několik metrů dlouhým nákladem nesou po místních komunikacích. Všeobecně je známo, že se zde nesmí kácet zdravé stromy pro osobní potřebu, ale vzhledem k tomu, že je zde tohoto suchého spadaného porostu více než dost, nemá nikdo potřebu ničit zdravý les. O padané a suché větve zde není nouze. Skoro to až vypadá, že správa zdejších lesů to tak dělá úmyslně s přihlédnutím k právě zmíněným táborákům. Nestává se tedy, aby člověk složitě a dlouze hledal, co vlastně bude večer přikládat do ohně. Stejně tak se nestává, aby lidé káceli zdravé stromy, protože to není potřeba z výše uvedených důvodů.

Poškozená místa mají často společné zejména to, že se nachází na odlehlejších místech, kde není neustálá a rovnoměrná návštěvnost. Tato místa svojí velikostí a návštěvností nejsou vhodná pro výběr vstupného, protože tržby by s největší pravděpodobností nepokryly ani náklady vzhledem k samotné návštěvnosti. Vandalové mají tak klid pro svoje dílo. Současně se tato místa většinou nachází nedaleko kempu, kde se koncentrují lidé, které v této lokalitě nikdo nezná a tak pod rouškou anonymity z příležitostné návštěvy mají sklony k těmto aktivitám. Může se jednat o potřebu něco si dokazovat, snahu zviditelnit se a upoutat pozornost ve skupině. Místní obyvatelé nejsou nadšeni tím, že jim někdo takto hyzdí jejich okolí. Nemohou ale neustále hlídkovat u každé skály. Navíc velkou část obyvatel z okolí takto postižených míst tvoří převážně chalupáři a stále populace ubývá, takže majitelé okolních nemovitostí nejsou celý rok a často ani ne celou letní sezónu přítomni. Terčem nápisů a poškození je celá řada dalších a méně známých skal v lesích, které také vyhledávají k přenocování návštěvníci z řad trempů. Tito lidé o sobě říkají, že se chovají k přírodě s respektem. Najdou se však i mezi nimi lidé, kteří neváhají rozdělat oheň ve skalním výklenku a opalovat tak například pískovcovou skálu. Mimo poškození, které tato skála utrpí je také poničena po estetické stránce v podobě zčernání. Samota, kterou se tato místa vyznačují, je sama o sobě určitým typem pobídky k tomu, aby se takový člověk příliš neostýchal. S těmito problémy se příliš nesetkávají ve větších a známějších oblastech jako jsou například Prachovské skály.

Zde je zvláště v letní sezóně neustálý pohyb velkého počtu návštěvníků. Vybírá se zde vstupné a tak se dá říci, že je více méně monitorován pohyb osob v této lokalitě. Samotný fakt vybírání vstupného částečně působí tak, že většina návštěvníků, kteří projdou branou, vstupují do areálu s dobrými úmysly. Lidé s nekalými úmysly si jdou raději hledat místo, kde nemusí platit a mohou si tak zachovat svoji anonymitu. I když jsou Prachovské skály velkou oblastí, její návštěvnost je přiměřená jejich slávě. Pro případného vandala je tedy těžké obstarat si klid pro svoje dílo a to vzhledem k několika rušivým faktorům. Jedním z nich je relativně velké množství lidí, které se v této lokalitě pohybuje a dalším může být poměrně velká viditelnost v určitých místech, kdy lze pozorovat dění na rozhledně ze vzdáleného okolí. Člověk tak nikdy neví, zda ho někdo nemůže vidět. Samotné rytí do skály vyžaduje nemalé úsilí, časovou náročnost, soustředění a neobejde se bez charakteristického hluku, který se ve skalách odráží a je tak velmi dobře slyšet i na větší vzdálenost. A tak vynalézavost a touha některých jedinců objevila nové způsoby, které jim

dnešní pokroková doba nabízí. Fenoménem se stalo používání sprejových barev. V současnosti se stává tento jev velkým problémem a to i ve zmiňované poměrně bezproblémové oblasti Prachovských skal. Tento nástroj používaný vandaly jim poskytuje výhody v podobě poměrně rychlého nanášení barvy na povrch a také nedělá ve srovnání s vyrýváním do skály tak velký hluk. Sprej s barvou není nenápadnou položkou, ale když se schová do obyčejného batohu, nelze jej v mase návštěvníků se stejným zavazadlem postřehnout. Ve výsledku je tak častým problémem zamalování turistických map, informačních tabulí, turistických značek a přírodní materiály nejsou také ušetřeny. Malby po skalách a stromech nejsou výjimkou. Obyčejný návštěvník se tak dostává do kontaktu s takto esteticky poškozeným prostředím a nepůsobí to na něj pozitivně. Udržování pořádku si žádá dodatečné náklady a v případě rytí do skal to ani není technicky proveditelné.

V areálech i mimo ně se tak lze setkat s pomalovanými objekty. Mimo turistické areály se jedná nejčastěji o autobusové zastávky. Výjimkou nejsou ani značky s názvy obcí, na kterých se objevují různé druhy dodatků a grafity. Plastové odpadkové kontejnery někde neslouží pouze ke sběru a svozu odpadu ale též jako možnost uspokojení a zviditelnění se pro vandaly. Někteří to považují jako příležitostnou zábavu, jiní jsou organizovaní a věnují se této činnosti soustavně, jako je tomu například ve větších městech. Touha po adrenalinu, snaha se zviditelnit ve skupině, sebeklam, že jde vlastně o druh umění, to vše je přírodě a turistům jedno. Motivy nemají žádný vliv na výsledný efekt, který je negativní pro turistiku i pro přírodu. Tento fakt je nutno akceptovat, což samo o sobě nestačí. Boj proti tomuto jevu je věc druhá a z výše uvedených důvodů není záležitostí nijak snadnou. Je nutné dodat, že i přes výskyt vandalismu v Českém ráji je jeho koncentrace stále v porovnání s většími městy nízká. V Jičíně nebo Turnově se setkáme s poničenými lavičkami, ztrhanými jízdními rády na zastávkách hromadné dopravy, kde se také vyskytují malby, ale to souvisí s velkou koncentrací lidí v těchto městech, kde je pravděpodobnější, že se najde někdo, kdo podobnou věc spáchá a přitom nemusí nikam dlouze cestovat, jako je potřeba při ničení památek a přírody mimo město. Turisté sice navštěvují tato města, ale nejdůležitější jsou pro ne historická místa, jako jsou například náměstí s podloubím v Jičíně nebo věž s rozhlednou zvaná Valdická brána, která je též situována v Jičíně. Těmto významným místům se daří udržovat si svůj vzhled.

Významným faktem je ten, že v oblasti Českého ráje probíhá normální proces obhospodařování lesů, který se mimo jiné projevuje těžbou dřeva. I když se vykácené místo ihned osadí novými sazenicemi stromů a proces obnovy lesa je tedy v pořádku, tak na turistu neudělá nejlepší dojem holá obdélníková plocha zasazená do vzrostlého okolí. Někteří lidé ho chápou jako obyčejný proces údržby a vítají ho, pokud se zlepši viditelnost na okolí nebo jen na určité místo. Jiní zase bědují nad nenasytností těch, kteří jsou za kácení zodpovědní a chápou ho jako nepřírozený zásah do krajiny a její destrukci. Typickým příkladem je oblast lesa kolem pozemní komunikace u obce Branžež, kde je těchto úseků více a i přes okamžité zalesnění již před několika lety je zde vidět nepoměr v podobě plochy osázené metrovými stromy a jejich několika desítek metrovými protějšky, které je obklopují.

Proces obhospodařování lesa je vidět na Prachovských skalách. Podle dochovaných stop v zemi byly prachovské skály v minulosti nejvíce obývány listnatými druhy stromů, jako jsou buky a keře lísky. Písčité úseky se vyznačovaly výskytem borovice. Lidé postupem času zjistili, že je hospodárné vysazovat ty druhy stromů, které nejvíce potřebují. Výsledkem bylo, že se během 18. století rozhodli vysazovat sazenice smrku. Počátkem 20. století tak byly Prachovské skály pokryty převážně jehličnany s převahou smrku. Důkazem toho jsou staré lesnické mapy. Postupem času se funkce tohoto lesa rozšířila zejména na rekreační v návaznosti na současnou atraktivitu této lokality. Jehličnaté stromy, které zde byly vysazené, byly z velké části přivezeny z alpských oblastí. Výsledkem je, že nejsou zcela uzpůsobeny na zdejší podmínky. Ty se od těch alpských vyznačují zejména vyššími teplotami a také významnou roli hraje stáří stromů. Aktuálním problémem je zde lýkožrout smrkový, též zvaný jako kůrovec. Je to stejný škůdce jako ten, který ničí šumavské lesy. Stejně jako tam i zde jsou dva rozdílné názory, jak s touto kalamitou naložit. Jedni tvrdí, že by se do tohoto procesu nemělo nijak zasahovat. Podle nich si příroda poradí sama a jejich argumentem je právě to, že to tak dělá už tisíce let sama bez zásahu člověka. Výsledkem takového rozhodnutí je ale devastace současné krajiny společně s ohrožením přilehlých okolních oblastí. Les by se z tohoto sice jednou vzpamatoval a obnovil se, ale jedná se o proces, který by mohl trvat desítky nebo dokonce stovky let.

V zájmu zachování přírodního bohatství a turistické atraktivnosti pro současnou a blízkou generaci tedy druhá skupina zastává názor, že je třeba proti kůrovci aktivně bojovat.

Současný způsob, který se praktikuje na území Prachovských skal, spočívá ve vracení původních druhů stromů a jejich vhodná kombinace tak, aby nedocházelo ke vzniku soustavných smrkových porostů a snadnějšímu šíření kůrovce. Podle plánu by se tedy měli objevit na pískových oblastech opět borovice. Dále je důležité dbát na věkovou skladbu stromů a nejdůležitější je aktivní likvidace stromů napadených kůrovcem. Jako prevence a současně léčba se zde používají metody, jako jsou soustavná kontrola stromů, umísťování lapačů na vytipovaná místa a další osvědčenou metodou je feromonová nástraha. Návštěvníci jsou proto žádáni o pochopení ve vztahu k probíhajícím aktivitám s vysvětlením, že těžba dřeva nemá smysl v obohacování některých jedinců a nenasytnosti hajných, jak si někteří myslí, ale je nutná pro obnovu ekosystému v této lokalitě. Ta se mimo jiné financuje právě z vytěženého dřeva. Jedná se tak o změny, které mají za úkol udržet tuto atraktivní přírodní a turistickou lokalitu ve stavu, jenž bude moci být obdivován dalšími generacemi po nás během následujících stovek let. Správa Prachovských skal tak zve návštěvníky, aby se stali svědky této přeměny. Dalo by se to označit až za chytrý marketingový tah s účelem zvýšit atraktivnost pro turisty, i když to nebylo původním účelem.

Součástí Prachovských skal je koupaliště Pelíšek. Po dlouhou dobu bylo oblíbenou atrakcí turistů, kteří se v něm koupali. Vyznačovalo se čistou a chladnou vodou. V posledních letech se však koupaliště změnilo na nádrž s ne příliš čistou vodou. Pro turisty to je důvod ke znepokojení, ale pro obojživelníky a ostatní nynější obyvatele této nádrže je to nový domov. Důvodem čistoty koupaliště byl fakt, že se každý rok nádrž vypouštěla a znovu čistila. V roce 2004 ale následkem poškození podzemní trubky přivádějící vodu bylo koupaliště z velké části zaplavenou bahnem a kalem z okolí. Výsledkem tak je větší znečištění vody i přes důkladnou snahu vyčistit nádrž pomocí moderních technik. Ke zlepšení situaci nijak nepřispěl ani fakt, že přítok do koupaliště již není dostatečný pro soustavnou obnovu kvalitní vody. Dnešní pohled na koupaliště plné zelených řas, je tak spíše unikátní z biologického hlediska vzhledem k velkému počtu živočichů, kteří si v něm našli svůj domov. Mezi ty se řadí zejména obojživelníci. Situace se postupem let nelepší, protože nedostatečný průtok způsobuje, že voda tzv. stojí na místě, což s přihlédnutím na vyšší teplotu, kterou vzhledem k tomu má, přináší ideální podmínky k růstu různým mikroorganismům. Nyní se správa Prachovských skal snaží dohodnout o dalším postupu se

specialisty. Bohužel vzhledem k faktu, že bez dostatečného průtoku, je velmi obtížné obnovit tuto nádrž pro rekreaci turistů, nebude nalezení řešení snadným úkolem.

Možnosti koupání jako takového v lokalitě Českého ráje je několik. Někteří lidé dávají přednost návštěvě uměle zařízeného koupaliště v podobě bazénu s chlorovanou vodou, kde mají jistotu, že v ní nejsou nebezpečné mikroorganismy. Příkladem je koupaliště Kněžmost ve stejnojmenné obci. Jiný preferují řešení v podobě rybníků. Turisticky oblíbené jsou zejména rybníky v Jinolicích, v Sedmihorkách a Komárovský rybník u obce Branžež. Tato přírodní koupaliště společně s karavanovými a stanovými kempy mají nevýhodu v tom, že jsou náchylné na vznik škodlivých mikroorganismů a to především během vysokých letních teplot. Může docházet ke vzniku sinic, které jsou pro zdraví člověka nebezpečné v mnoha ohledech. Stav vody je soustavně monitorován a pokud výskyt organismů překročí určité meze, je vydán zákaz koupání. To je většinou nepříjemné pro návštěvníky, kteří si dovolenou plánovali dlouze dopředu a spoléhali na dobrou kvalitu vody pro koupání. Výsledkem jsou potom naštvaní turisté a majitelé kempů, kterým klesají tržby. Samotný fakt, že se jedná o rybníky, v nichž se chovají ryby i během turistické letní sezóny, přispívá k vyšší nečistotě vody. Současně s tím jsou ryby rušeny hlukem návštěvníků. Situaci řeší většinou tak, že se stáhnou do klidné části rybníka, pokud to celková plocha a umístění pláže dovolují. V období vysokých teplot, kdy je ve vodě nízký obsah kyslíku, vyplouvají k hladině a vyskakují do výšky. Tyto podmínky jsou přesně to, co sinice ke svému vzniku potřebují. Mezi aktivní metody boje se sinicemi se řadí používání modré skalice. V některých kempech se ještě v poměrně nedávno době praktikovalo práškování letadly. Praxe byla taková, že turistům bylo sděleno, v jaké době nemají do vody vstupovat a kdy to bude zase možné. Sinice mimo své toxické a zdraví nebezpečné vlastnosti jsou částečně prospěšné v jiných ohledech. Je nutno uvést jejich možnou roli v budoucí medicíně a také v oblasti bio paliv, kde se zvažuje jejich umělé pěstování pro tyto účely.

Co se týče odpadků v přírodě Českého ráje, je nutno uznat, že oblasti lesů jsou poměrně nedotčeny. Pokud se ale jedná o odpočívadla v podobě parkovišť, která se nachází u komunikací vedoucích přes lesy, zde je situace odlišná. Vesměs se nejedná o velká znečištění. Občas se objeví zahozená plastová lahev a jiné obaly od potravin, ale vzhledem k výskytu a koncentraci takových případů je to zanedbatelné množství a dá se tedy říci, že

s tímto Český ráj problémy nemá. Místa s větší koncentrací lidí, jako jsou parkoviště u hradů a hotelů, většinou někdo obhospodařuje a ten má zájem na příjemném vzhledu okolí. Ten je podmínkou pro dobrý pocit turistů z jejich návštěvy.

Významným faktorem je eroze půdy. Český ráj jako známá turistická oblast má k tomuto jevu důležité předpoklady. Těmi je především pohyb lidí mimo zpevněné cesty, kdy dochází k pošlapání vegetace a drobných živočichů. Samo pošlapání rostlin a půdy způsobuje, že je místo náchylnější na erozi zejména v případě dešťů. Je proto dobré, když návštěvníci respektují pro ně vyznačené cesty a neschází z nich. Velkým problémem jsou neukáznění cyklisté. Kvůli nim vznikla řada zákazů a omezení. Výraznou stopou je po nich charakteristická rýha v zemi od brzdění. Tímto způsobem cyklisté poškozují cesty mnohonásobně více než skupinka pěších turistů. Rýhami pak protéká voda, odnáší půdu a vzhledem k narušení povrchu se mění postižené místo v bahnitou louži, která také kazí prožitek pěším turistům. Ti jsou nuceni se jim vyhýbat tam, kde to jde. Tam, kde to není možné, musí projít svojí obuví tento nepříjemný pozůstatek po jejich cyklistických předchůdcích. Mimo vyjmenované důsledky se jedná o přímé ohrožení zdraví, protože postižené místo se může stát velmi kluzkým a následkem je obvykle pád s různými následky. Zvláště nepříjemné je to, když se jedná o velké převýšení nebo místo blízko okrajů skály. Pro bezpečnost turistů a ochranu přírody byla tedy ustavena místa s patřičným označením, kam cyklisté nesmí. Nutno dodat, že mnozí si z toho nic nedělají a jednoduše pokračují dál. Mimo jiné ohrožují i vlastní bezpečnost, protože některá místa jsou povahou terénu nebo svojí lokací člověku na kole nebezpečná. Jedná se zejména o strmé kamenité cesty, okraje skal, cesty s výmoly a kořeny, cesty s vysokým výskytem pěších turistů a celkově nezpevněné cesty. Na mnohá místa byly umístěny brány podobající se závoře, kterými mohou snadno projít pouze pěší turisté. Bohužel praxe je taková, že neukázněný cyklista neváhá kolo nadzvednout, přenést přes bránu a bez váhání pokračovat dál. Další možností vzhledem k tomu, že jsou obvykle tato místa rozlehlá, je bránu jednoduše objet, což je možno na většině míst, protože nelze postavit přes celý les koridor, který by sváděl všechny návštěvníky do jednoho místa s branou. Mnozí jedinci dokonce považují tyto zákazy za něco nehorázného a chovají se agresivně, když je na ně někdo jiný upozorní. Dochází i k úrazům, kdy se cyklista střetne s pěším turistou nebo způsobí zranění sám sobě. Někteří jezdí vyloženě nebezpečným adrenalinovým stylem a při nečekaném střetu nebývají jejich reakce nijak oslnivé. Negativní následky cyklistiky na

krajinu a bezpečnost pěších vyústily v zákazy vjezdu na různá místa. Nejčastějším argumentem cyklistů je, že důvody pro zákaz jsou smyšlené a neprokázané.

2.6 Realitní trh v Českém ráji

Další nedílnou součástí Českého ráje je trh s realitami, který je z ekonomického i turistického hlediska velmi významný. Vlastnit chatu nebo dům přímo v CHKO Český ráj nebo v jeho blízkosti se stává atraktivním pro mnoho lidí. Ekonomické dopady takového trendu se ale odrazí v odpovídající ceně takové nemovitosti. Tyto ceny jsou vskutku relativně vysoké, ale mnoho lidí to považuje za velmi výhodnou investici. Konečně pozemků či domů s výhledem na hrad Trosky nebo jinou dominantu Českého ráje není na světě nekonečně.

V některých oblastech zejména vzdálenějších od větších měst se v posledních letech změnila struktura obyvatel, kdy se z většiny stálých obyvatel stala menšina. Nyní je v těchto oblastech vysokým procentem zastoupena skupina chalupářů. I když se to na první pohled nezdá, tito lidé se shodují na tom, že to bude nejspíše hlavní příčina nárůstu krádeží v těchto oblastech. Lidé shodně vypovídají, že místa, kde je jen mizivé procento stálé populace, se stávají častým terčem zlodějů. Tím více si stálých obyvatel váží a snaží si je předcházet.³

V posledních letech velmi výrazně přibýlo nových staveb v okolí hradu Trosky, zejména se jedná o Rovensko pod Troskami. Nejen již postavené nemovitosti jsou předmětem zájmu, ale pozemky tvoří také velké zastoupení. Například v Turnově probíhá během posledních 10 let masivní nárůst staveb a rozšiřování města. Louky, které byly dříve jako majetek města, se nyní přeměňují na stavební parcely a hojně výstavbě nestojí nic v cestě. Právě Turnov je významným příkladem vysoké poptávky, protože ceny těchto pozemků se skutečně dostávají do vysokých čísel. To ale pro převládající značnou poptávku není vůbec problém. Jiná menší města a obce přilehlá k větším, jako je například Turnov, se snaží přilákat nové obyvatele výhodnou nabídkou svých pozemků novým potenciálním obyvatelům. Realitní trh je tedy ve spojení s popularitou, kterou Český ráj má, nedílnou součástí cestovního ruchu a ekonomiky v této oblasti.

3. Rozhovory a zkušenosti autora s místními obyvateli

4. Analýza ekoturismu se zaměřením na Český ráj

Ekoturistika je forma cestovního ruchu, která je v porovnání s ostatními formami k přírodnímu a kulturnímu dědictví šetrnější. Vyznačuje se také tím, že ekoturisté se významným způsobem podílí na ochraně přírody už svoji obezřetností k ní, jejímu poznávání a respektu vůči ní. Dá se říci, že její vznik je reakcí na neustále se rozvíjející ostatní formy turismu, které mají za následek poškozování a někde i totální zničení přírodních nebo kulturních památek. To je důsledkem dnešní touhy po zisku a bezohledností některých neukázněných návštěvníků, jenž například pro pořízení památky z dovolené neváhají poškodit přírodu. Příkladem toho je úhyn světlušek u malajského města Selangor. Toho místo je celosvětově unikátní vysokou koncentrací výskytu těchto tvorů. Stalo se tak vyhledávanou atrakcí ze strany turistů z nejrůznějších koutů planety. Světlušky trpí a hynou jako následek používání blesku u fotoaparátů a umělého osvětlení, takže neohleduplní turisté tuto populaci soustavně vyhlazují a každým rokem je světlušek stále méně. Pokud to bude pokračovat, dojde nakonec v touze po zisku ze strany místních podnikatelů a nešetrnosti turistů k poklesu zájmu o tuto lokalitu a těžké ráně přírodě jako následek nešetrné turistiky. Velký podíl na této skutečnosti má také neznalost a nezájem mnohých turistů o fungování přírody. Dokážou sice ocenit krásu tohoto úkazu, ale už nic nedělají pro jeho zachování. Fotografie na zdi má potom pro ně větší cenu než podíl na zachování populace světlušek. Z tohoto pohledu se tedy nedá hovořit o trvale udržitelném cestovním ruchu v této lokalitě.

Naopak ekoturistka, která má široké spektrum zájemců od jedinců až po větší skupiny lidí, jako ohleduplný typ podílející se aktivně na poznání a ochraně přírody má příznivé vlivy. Příkladem toho mohou být Galapágy, kde se šetrná turistika pod kontrolou příslušných orgánů aktivně podílí a to především finančně na ochraně celosvětově unikátního leguána a dalších druhů zvířat zde žijících. Ekoturistika se tak dá nazvat jednou z forem udržitelného turismu. Přitom celkový prospěch získává nejen příroda ale i původní obyvatelstvo dané destinace společně s ekonomickým ziskem podnikatelů zde působících. Ekoturistika se pojí s tzv. environmentálním vzděláváním. V roce 1990 byla založena Mezinárodní společnost pro ekoturistiku, též známá pod anglickým názvem The International Ecotourism Society. Ta si klade za cíl především propagaci ekoturistiky, vytváření sítě organizací zaměřených na ekoturistiku, vzdělávání jednotlivců v oblasti chápání a chování

se k přírodě, ovlivňování světového vývoje turistiky a podpoře jednotlivých podnikatelů v oblasti cestování k integraci prvků ekoturistiky do jejich nabídky služeb. Obecně je tedy cílem ekoturistiky cestování do různých destinací za účelem poznání tamní přírody a její ochrany spojené s podporou tamním obyvatel v podobě rozkvětu místní ekonomiky.

Podporou ekoturistiky je dnes převážně vysoká míra dostupnosti informací. Lidé se tak dovídají například z internetu, ze školy a tištěných publikací aktuální problémy spojené s vývojem turistiky na přírodu, její procesy a životní podmínky obyvatel cílových destinací. Svoji roli ve vzdělávání společnosti v této oblasti mají také ekocentra. Lidé, kteří jsou si vědomi toho, s čím se příroda v současnosti potýká, a mají zájem něco na tom změnit, jsou potenciálními zákazníky v oblasti ekoturistiky. Někteří zkouší tento typ turistiky čistě ze zvědavosti a jiní jsou dlouhodobými klienty různých druhů ubytovacích zařízení s tímto zaměřením.

Turisté si vybírají různé destinace. Atraktivní jsou například zájezdy do Afriky spojené s pozorováním tamních zvířat. Samotná atraktivita zájezdu má významný vliv na rozhodování jedince. Pro ekoturistu je podstatnou složkou příroda. V mezinárodní turistice tak lidé z oblastí jako je střední Evropa vyhledávají například již zmíněnou Afriku pro její přírodní krásy, které není možno vidět na jiném místě planety jinak než v televizi nebo zoologické zahradě. To však nemusí každého uspokojit a když je zde možnost vydat se do oblasti osobně, vidět zvířata a rostliny v jejich přirozeném prostředí, může tak učinit pomocí určité formy ekoturistiky.

S rostoucí oblibou ekoturistiky a výnosy s ní spojenými se objevuje stále více podnikatelů, kteří své služby prezentují jako ekoturistiku. Ve skutečnosti se o ni však nejedná a snaží se tak oklamat zákazníky, kteří mají o tuto ekologicky šetrnou dovolenou zájem a chtějí se aktivně podílet na ochraně přírody společně s jejím poznáváním.

Skutečný ekoturismus má však významný efekt i na jiné faktory, které ovlivňují negativně přírodu a nemají s turistikou zdánlivě nic společného. Jedná se zejména o potřebu ochrany určitých destinací ze strany vlády proti těžbě nebo lovu zvířat v dané lokalitě.⁴

4. HONEY, M., *Ecotourism and Sustainable Development : Who Owns Paradise?*, s.28.

Přírodní bohatství je právě to, co ekoturistu zajímá. Destrukce území kvůli těžbě nerostných surovin nebo dřeva tak tuto destinaci v očích takového potenciálního návštěvníka znehodnotí. Často se stává, že samotné příjmy z turistiky převýší možné výnosy z těžby nerostných surovin nebo lovu zvířat a vznikne tak zájem vlády pro ochranu tohoto bohatství. Zachovalá příroda se tak stává sama o sobě unikátní podnikatelskou příležitostí. Klasickým příkladem je pozorování velryb.

Typický ekoturista by tak měl dbát několika důležitých zásad pro minimalizaci dopadu svého cestování na přírodu. Základem je využívání ekologicky šetrných dopravních prostředků nebo alespoň jejich preference, pokud je to možné. Lze tedy obecně říci, že by klasický ekoturista neměl například jezdit autem někam, kam se může dostat jinými prostředky. Nejlepším se z tohoto pohledu zdá být chůze. Je ovšem logické, že přeprava mezi kontinenty je značně omezená na několik málo druhů dopravy. Podstata věci je ale právě v soustavné preferenci té varianty, která je ekologičtější, když je to současně možné. Od toho se odvíjí další vlastnost ekoturisty a to je promýšlení dopadů jeho chování a jednání během dovolené na přírodu. Další zásadou je podpora původních obyvatel a to zejména tím, že se návštěvník snaží využívat jejich služby a preferovat je před službami nadnárodních ubytovacích společností především v podobě luxusních hotelů. Společně se stravovacími a jinými zařízeními, které svůj zisk nepoužijí pro rozvoj destinace, ale vyvedou ho často do jiného státu, se nedá v tomto slova smyslu hovořit o podpoře tamní ekonomiky ze strany turisty. S využíváním služeb ekoturistiky se také pojí preference surovin z přírody šetrně získaných, obnovitelných zdrojů energie, šetření přírodními zdroji a podpora místních podnikatelů, kteří se těmito aktivitami zabývají. Recyklace je také důležitou součástí podvědomí každého správného ekoturisty. S tím je spojeno nakupování zboží ve vratných obalech, nepohazování odpadu v přírodě a jeho následné třídění. Mimo samotného nepoškození rostlin, kulturních památek a plašení zvířat je také nutné si při výběru upomínky na dovolenou v podobě suvenýrů uvědomit, že by návštěvník v zájmu ochrany samotné lokality neměl kupovat nic, co bylo vyrobeno z jakékoliv části chráněného druhu rostliny nebo zvířat. Jedná se například o kožešiny, výrobky ze slonoviny a mnoho dalších věcí. Účelem toho je dát jasně najevo podnikatelům, že to nejlepší co pro svůj obchod mohou udělat, je zachovat tamní přírodu nedotčenou a tím atraktivní pro další budoucí návštěvníky, kteří jim přinesou zisky.

4.1 Agroturistika

S ekoturistikou je často spojována právě agroturistika. Jedná se o způsob trávení dovolené spojený s poznáváním přírody, života zemědělců a života jako takového, který se odehrává mimo rušná města. Součástí je vzdělávání v těchto oblastech. Je tak kladen důraz na kontakt s přírodou, vysvětlování přírodních procesů, možných způsobů ochrany a zejména pro děti velmi oblíbený kontakt se zvířaty. Návštěvníci si mohou vyzkoušet jaký je každodenní život takového zemědělce. Součástí je možnost zkusit si práce, které jsou s takovým životem spojené, nebo se přímo podílet na chodu farmy a vydělat si tak částečně na pobyt. Lidé se v poslední době s postupující urbanizací stále častěji vydávají na taková místa, aby si odpočinuli od uspěchaného životního stylu a dopřáli si kontaktu s něčím, co ve velkých městech často nevidí a zároveň to na ně působí blahodárně nejen z psychologického hlediska. Za formu agroturistiky lze považovat i organizování pobytu studentů středních škol spojeného s jejich podílem na sklizni chmele. Další podobou je návštěva vinic, kde se návštěvník může poučit o výrobě vína od pěstování vinné révy až po stáčení vína do lahví.

Dnešní nabídka, o kterou se turisté zajímají, zahrnuje především rodinné farmy nebo zemědělské podniky. Nabídka služeb se zde může lišit, protože rodinná farma má často méně prostředků než větší zemědělský podnik. S tím souvisí většinou její specializace na určitý druh plodiny nebo zvířat. Oproti tomu zemědělský podnik se může zabývat širším spektrem nabídky v této oblasti. U rodinných farem se tak můžeme setkat s klasickými druhy práce v oblasti pěstování plodin nebo chovu zvířat a u zemědělských podniků lze najít i takové činnosti jako je myslivost. Menšími finančními možnostmi se především vyznačují farmy rodinné a je pro ně z toho důvodu často obtížné s tímto druhem podnikání začít. Věnovat určité finanční prostředky pro vybudování nebo opravení stávající farmy do takové podoby, kdy je připravena přijímat hosty, je problémem, se kterým se musí novodobí zájemci z řad podnikatelů potýkat. Blahodárný účinek má agroturistika na zachování podoby venkova jako takového. Dnešní lidé se často stěhují do větších měst a dochází tak odsunu značného počtu obyvatelstva těchto přírodních lokalit. Agroturistika je tedy významným nástrojem pro zachování venkovské populace na přiměřené úrovni a současně i českého zemědělství.

Česká republika je vhodnou lokalitou pro rozvoj tohoto typu turistiky. Jednotlivé kraje mají co nabídnout v oblasti přírodních i kulturních památek. Současně spojení venkovského obyvatelstva s přírodou je zde ideální a proto mohou majitelé těchto farem poskytnout návštěvníkům široké spektrum služeb s doprovodným komentářem, který má na turisty vzdělávací efekt. Kvalifikace a zkušenosti jsou samy o sobě velmi důležité, protože návštěvník si spíše vezme ponaučení od někoho, kdo ví, o čem mluví a má v té oblasti praxi. Podnikatel by též neměl příliš měnit okolí své farmy, aby nepůsobila příliš moderně nebo byla v jiném kontrastu s okolní přírodou. Odměnou je mu pak dodatečný zisk a případná pomoc těchto turistů v jeho hospodářství. Naopak pro návštěvníka je zde přínos v podobě získání nových znalostí a osvojení si běžných venkovských prací a zvyků. Dále má možnost zakoupit si ovoce, zeleninu nebo jiné produkty, které farma produkuje, přímo u zdroje a s jistotou o jejich původu. Současně během svého pobytu na farmě má možnost vidět, jakým způsobem se zemědělci o tyto produkty starají a v kladném případě má potom lepší vztah ke zboží z takové farmy než ke zboží zakoupenému v supermarketu, o kterém neví prakticky nic mimo označení země původu a případného složení. O těchto označeních a údajích si v současnosti podstatná část obyvatelstva může myslet, že jsou zavádějící. To je příznivé pro produkty z těchto klasických farem.

4.2 Certifikace ekologicky šetrných produktů a služeb

Uspadnit rozhodování turistů o tom, který podnikatel svými službami a aktivitami skutečně splňuje kritéria šetrného cestovního ruchu, může napomoci certifikace. Certifikace má podobu udělení určitého druhu osvědčení podniku a ten se pomocí něho může prezentovat na trhu. Samotný produkt označený ekoznačkou je po celou dobu své existence vysoce kvalitní z hlediska šetrnosti k přírodě a zdraví lidí v porovnání s běžnými produkty.

Příkladem je ECEAT QUALITY LABEL. Tato značka je mezinárodně uznávanou a mohou ji získat pouze podniky, které se zabývají šetrnou formou cestovního ruchu spojenou s jeho udržitelností do budoucna. Pro udělení značky je nutno splnit určité podmínky. Po posouzení podniku je tak rozhodnuto o udělení či neudělení. Jedná se zejména o míru využívání vody a různých druhů energie. Dále je důležitým faktorem samotný stupeň recyklace a využívání ekologicky šetrných materiálů. Následuje podpora ochrany a rozvoje přírodního i kulturního dědictví v lokalitě. S tím je spojena i míra přínosu pro místní ekonomiku. Velmi důležitým kritériem pro návštěvníka i pro získání

certifikace je schopnost a způsob předávání důležitých informací o přírodě a jejím fungování společně s potřebou dostatečných znalostí v této oblasti. Lze tedy obecně říci, že podnikatel, který návštěvníky provází po farmě a seznamuje je s jejím fungováním, by měl mít dostatečnou praxi v tomto oboru. V opačném případě by na turisty působil nedůvěryhodně a mohli by mít dojem, že provozuje podnik pouze za účelem dosažení zisku. Ten je sice v oblasti podnikání důležitý, ale především je potřeba pro tuto činnost mít určitý kladný vztah k přírodě. Pokud chce být podnikatel úspěšný a dobře hodnocený ze strany návštěvníků i ze strany organizace ECEAT, která se mimo hodnocení kvality ubytování zabývá i poradenskými službami, měl by se zamyslet nad výše zmíněnými body. Pro poradenství organizace disponuje svými specialisty v oblasti ekoturistiky. Samotná organizace byla založena v roce 1993 a to původně v Nizozemsku. Jejím cílem je rozvoj šetrného cestování a venkovské turistiky.

V České republice se můžeme setkat se značkami Ekologicky šetrný výrobek, Ekologicky šetrná služba a také s Ekoznačkou EU. Pro první dvě platí, že je vydává česká informační agentura životního prostředí Cenia a jedná tak z pověření Ministerstva životního prostředí. V certifikaci Ekoznačkou EU má pouze zprostředkovatelskou roli. To znamená, že je příjemcem žádostí o udělení této ekoznačky pro tuzemské i zahraniční zájemce. Certifikace je opět spojená s nutností dostát určitým pravidlům, které musí daný výrobek usilující o toto označení splnit. Jedná se opět zejména o jeho šetrnost k přírodě a to od výroby až po likvidaci. Toto kritérium je soustavně kontrolováno v závislosti na technologickém pokroku společnosti. Účelem toho je motivovat tuto společnost, aby využívala ekologičtější zboží a služby, pokud jsou ty nově objevené šetrnější než současné. Samotných tvůrcem podmínek pro udělení ekoznačky a jejich následným kontrolováním je pověřena agentura Cenia. Ta vykonává v této oblasti i poradenské a informační služby pro široké spektrum zájemců o danou problematiku.

Pravidly pro užívání ekoznačky je povinen řídit se každý, který ji užívá. Samotné používání je podmíněno uzavřením licenční smlouvy mezi agenturou CENIA nebo v případě Ekoznačky EU je zde možnost sjednání s kvalifikovanou agenturou v různých státech Evropské unie. Omezení se vztahuje na podobu značky, protože musí být striktně dodržována původní zelená nebo černobílá podoba. Dále je důležitou součástí registrační číslo. Uživatel nemá právo označovat své ostatní výrobky, pro které nebyla ekoznačka

zaregistrována. Nelze tedy například v rámci jednoho podniku použít ekoznačku na celý svůj sortiment na základě toho, že byla vydána pouze pro jeden výrobek nebo službu. S tím souvisí i její možné užití v rámci marketingu a propagace firmy, kdy je nutno respektovat předchozí pravidlo a neužívat ji v souvislosti s jinými produkty nebo firmou jako celkem. Také změna vlastnictví v podobě prodeje nebo pronájmu značky není možná. Samotné umístění značky se doporučuje tak, aby bylo kdekoliv na výrobku viditelné a pro spotřebitele tak bylo jasným indikátorem jeho šetrnosti k přírodě. Pokud není možné umístění certifikátu viditelně, lze po konzultaci s agenturou CENIA přistoupit k jiným alternativám. Důležité je také, aby držitel ekoznačky neklamal zákazníky tím, že si v souvislosti s touto značkou bude vymýšlet nepravdivá fakta nebo cokoliv, co není pravdivé. Orientační poplatky pro registraci se pohybují kolem 20 000 korun pro Ekologicky šetrný výrobek, 9 000 korun pro Ekoznačku EU a 10 000 korun pro Ekologicky šetrnou službu. Pro poslední dvě platí ještě povinnost hradit roční poplatek, ze kterého ale mohou uplatnit slevy.

4.3 Bio produkty

Produkt s označením BIO se vyznačuje tím, že během jeho výroby je nutno dodržet jasně daná pravidla. Zakázáno je především umělé hnojení, pěstování geneticky modifikovaných potravin a obrana úrody s použitím chemických postřiků. Výsledný výrobek je po té produktem tzv. ekologického zemědělství. V následujícím procesu zpracování se nesmí přidávat zejména žádné chemické konzervanty, umělá ochucovadla a barviva. Případné přidávání aromat je též zakázáno.

Obliba a poptávka po těchto produktech je především ve snaze lidí, kteří se chtějí co nejvíce vyhnout přidávaným chemickým složkám v novodobých potravinách. Často věří, že jejich vliv na lidský organismus nelze jednoznačně prokázat a tak jsou automaticky označeny jako nezávadné. Pro tyto látky jsou často stanoveny limity. Informací pro stanovení jejich výše je však vzhledem k dosud neprozkoumaným dlouhodobým vlivům na lidský organismus málo. Tyto chemikálie mohou mít i vliv na rozmach tzv. civilizačních chorob. Závažnou skutečností je, že obsah těžkých kovů a dusičnanů se jako snadno měřitelný stanovuje častěji než obsah chemických postřiků, který se zjišťuje náročnější metodou. Obsah některých látek se nedá měřit dokonce vůbec za použití současných technologií. Biopotraviny mají navíc vyšší obsah přírodních aromatických látek, což má za

následek výraznější chuť. Samotná zvěř ráda navštěvuje ekologická pole. To vše dává prostor pěstitelům biopotravin a mohou tak zaplnit vzniklou mezeru na trhu pro občany, kteří se chtějí možnému riziku moderně pěstovaných potravin vyhnout.

Samotná činnost a vlastnosti pole takového ekologického zemědělce mají blahodárný vliv na přírodní ale i sociální faktory. K přírodním patří fakt, že pole, na kterém se nepraktikují chemické postřiky, je bohatší na výskyt různých druhů rostlin a také živočichů. Lze tak jednoznačně hovořit o způsob hospodaření, který působí pozitivně na zdraví samotných lidí ale také na stav dnešní přírody. Tento způsob ji výrazným způsobem nezatěžuje ani neomezuje vedle klasických metod moderního zemědělství. Blahodárným sociálním faktorem je skutečnost, že vzhledem k zájmu veřejnosti o tyto produkty mají zemědělci zabývající se pěstováním biopotravin dostatečný příjem a jsou motivováni v jejich práci pokračovat. Zpomaluje se snižování stavů venkovské populace tím, že mladí si mohou zvolit zůstat a navázat na práci svých předků, která je současně baví a mají k ní vztah už od dětství.

4.4 Ekoturismus a Český ráj

Český ráj je oblíbenou destinací pro ekoturistiku. Ekofarmy nabízející pobyty ve svých ubytovacích zařízeních. Část těchto farem se doposud věnovala pouze produkci biopotravin a s myšlenkou doplnit rozsah svých služeb o poznávací pobyty turistů přišla poměrně nedávno. Důvodem je často i nedostatek financí pro pěstební činnost společně s ekoturistikou. Farmáři to proto řeší tak, že farmu provozují několik let a věnují se pouze pěstování plodin nebo chovu zvířat. Při získání dostatečného množství prostředků pak upravují stávající nebo staví nová ubytovací zařízení pro turisty. Jako důležitý nástroj diversifikace, který je odlišný a dá jim dostatečnou konkurenceschopnost oproti levnému zboží z dovozu, jim slouží například biopotraviny. Klasické metody pěstování zaručují, že plodina bude mít výraznější chuť oproti jejímu konkurentovi pěstovanému za použití umělých hnojiv. Některé dovážené potraviny se předčasně sklízí a dozrávají až během cesty, protože při pozdější sklizni by se cestou zkazily. Výsledkem je potom opět často nevýrazná chuť. To je současně důvod, proč je po zboží těchto českých zemědělců tak vysoká poptávka.

Dotazovaní ekofarmám z Českého ráje se shodují na tom, že s odbytem jejich produkce nemají problémy. Praktikují osobní odběr přímo na farmě, dodávají zboží do okolních obchodů a účastní se trhů ve městech. Hlavním důvodem zájmu občanů je vysoká kvalita potravin, touha podpořit české zemědělce a jistota původu. Jako příklad lze uvést česnek, kterého se v současnosti podstatná část dováží z Číny a lidé ho kritizují vzhledem k absenci chuti v porovnání s česnekem českým. Občané rádi uvádí tento příklad, protože vzpomínají na doby, kdy byla Česká republika pyšná na svoji produkci této plodiny. Současně si ztěžují i na pokles kvality ostatních druhů potravin, které se k nám dováží. Jsou si dobře vědomi nárůstu dovozu širokého spektra zemědělských produktů a současně poklesu produkce těch domácích. Na polích se častěji objevují plodiny jako řepka olejná pro výrobu biopaliv než požitelné plodiny. Důvodem je relativní atraktivita této rostliny v otázce zisku v porovnání s ostatními možnostmi, jako jsou například brambory a různé druhy obilí. To má bohužel za následek soustavný pokles soběstačnosti České republiky v otázce potravin. Lidé si toto uvědomují a mimo touhy po kvalitním zboží chtějí také nějakým způsobem podpořit i motivovat pěstitele. Vznikají tak různé trhy, které se uskutečňují i ve větších městech, kde slaví úspěch. Farmáři jsou spokojeni, protože jejich zboží je často vyprodáno během několika minut.

Významnou předností takových farem je možnost kontaktu s různými druhy zvířat. To je často mnohem vyhledávanější než jiné zemědělské aktivity a to především ze strany dětí. Rodiče je chtějí seznámit s životem nejen hospodářských zvířat. Samotný kontakt je pro děti často vzrušujícím zážitkem, protože mimo klasických hospodářských zvířat, jako jsou krávy, ovce a koně, mohou přijít do styku i s nevšedními zvířaty. Takovou zajímavostí jsou například sovy a jiní draví ptáci, kteří jsou chováni majiteli nikoliv jako hospodářská zvířata. Samotný zájem o zvířata není ovšem pouze ze strany dětí, ale i mnozí dospělí si často uvědomí, že o této oblasti toho moc nevědí a chtějí to změnit. Současně tím, že se seznámí blíže s přírodou, se často ovlivní jejich úsudek o souznění s přírodou. Potom na ně takový vzdělávací pobyt může mít blahodárný vliv, protože si ho nejen užijí a řádně si odpočinou, ale současně to může mít vliv na jeho chování k přírodě. Takový člověk například začne třídit odpad, pokud to před tím nedělal, nebo vzhledem k pochopení chování a myšlení volně žijící zvěře změni svůj styl jízdy automobilem, pro případ, že se s ní setká. Tento typ turistiky má tak výchovný charakter pro děti i dospělé a vzhledem

k tomu, co si každý návštěvník z takového pobytu odnese, pomáhá ulehčit zátěž naší přírodě.

Příkladem je ubytování v obci Pařezská Lhota, které se nachází poblíž Prachovských skal. Tento podnik se nazývá Agroturistika Erbanovi. Doporučuje se menším skupinám návštěvníků, při čemž nejmenší počet jsou 4 osoby. To ho dělá ideální pro rodinný pobyt. Jedná se o zemědělskou usedlost, na které se majitelé věnují především chovu koní a společenských psů. Pobyt na této farmě je doporučen rodinám se zájmem o chov těchto zvířat. Dá se říci, že je usedlost provozována jako klasický ranč. Součástí nabídky jsou projížďky na koních a péče o chované psy. Farma je vybavena pokoji se dvěma až čtyřmi postelemi podle typu pokoje. V letní turistické sezóně je většinou využívána pro organizování dětských táborů, proto je nutné dohodnout se s majiteli v dostatečném předstihu. Pro dokreslení venkovské atmosféry jsou zde každý den pořádány večery u táboráku. Tato společenská akce je velmi oblíbenou součástí pobytu. Samotná nabídka rodičům týkající se pobytu jejich dětí na tomto ranči zahrnuje zejména aktivity spojené s péčí a jízdou na koních různých druhů zahrnující výuku tzv. anglického stylu jízdy. Dále je nutno zdůraznit, že budou v těsné blízkosti jedné z nejznámějších přírodních památek Českého ráje, kterou také navštíví, a tou jsou Prachovské skály. Ty jsou oblíbenou atrakcí pro svoje přírodní bohatství. Důležitou vlastností dítěte by měl být pozitivní zájem o přírodu a o zvířata. Doporučená věková hranice se pohybuje mezi 7 až 16 lety. Neustálý dozor nad dětmi z řad majitelů usedlosti je samozřejmostí. Zajímavostí, která má děti odpoutat od jejich běžného života a efektivněji je spojit s přírodou, je zákaz používání elektroniky, který zahrnuje zejména mobilní telefony. Rodiče si ovšem mohou kdykoliv ověřit telefonátem, co jejich děti zrovna dělají a mít tak soustavný přehled. Orientační cena zájezdu je 3 800 korun a zahrnuje 5 jídel denně.

Jako vyhledávanou ekologickou farmu nabízející ubytování lze uvést Dvůr Borčice, která se nachází mezi městy Turnov a Mnichovo Hradiště. V blízkosti farmy jsou také dostupné památky, jakou jsou skalní města. Specializuje se opět na chov koní a jejich seznamování s případnými návštěvníky. V provozu je celý rok mimo letní sezóny, kdy je z velké části vytížena organizováním táborů pro děti. V ceně je zahrnut pobyt na farmě, plná penze, 4 hodiny jízdy na koni denně a odborný výklad majitelů k problematice chovu koní. Součástí je i možnost podílet se na každodenních hospodářských pracích, které s chovem souvisí.

Svým vybavením umožňuje pobyty skupinám i jedincům. Významnou kvalitou farmy je její poloha v Českém ráji, která nabízí velmi klidné a přírodní prostředí, kde si každý přijde na své.

Další možností je pobyt na Ekofarmě Rytířova Lhota, která se nachází u města Jičína. Jedná se o soukromou farmu složenou z několika budov. Hlavní činností je produkce biopotravin v oblasti rostlinné i živočišné výroby. Součástí jsou rozlehlé pozemky a zahrady, kde se pěstují různé druhy plodin a pasou hospodářská zvířata. V současnosti farma provozuje pouze zemědělskou činnost. Noví majitelé mají v plánu zrekonstruovat jednu z budov pro ubytovací účely a nabízet tak zájemcům o ekoturistiku své služby. Nyní se však už mohou pyšnit svým chovem ovcí, pěstováním zeleniny a ovoce. S odbytem těchto položek nemají vůbec problémy. Poptávka místních občanů, kteří mají zájem o zemědělské produkty bez umělých hnojiv a jiných chemických látek je více než dostatečná pro kapacitu zdejší farmy. Mimo samotného čerstvého ovoce a zeleniny se zde ještě uplatňuje zpracovatelská činnost těchto produktů. Výsledkem je potom nabídka různých druhů nápojů, jako jsou mošty a jiné ovocné šťávy. Z oblasti živočišné výroby je zde hojně zastoupen chov ovcí a to i ze strategických důvodů. Především se jedná o ideální způsob údržby pozemků, kdy ovce fungují jako regulátoři růstu travního porostu. Není tak nutné vynakládat další náklady za sekání a péči o tyto pozemky. Současně velké travní plochy poskytují příležitost levného krmiva pro hospodářská zvířata. Jde tak o vysoce efektivní řešení. Zájem je o ovčí maso i o vlnu. Stříhání ovcí a následné zpracování samotné vlny bude po rekonstrukci ubytovacího zařízení pro turisty zajímavou atrakcí, na které se mohou aktivně podílet mimo klasického opečovávání zvířat. Vzhledem k rozsahu poskytovaných služeb a samotných činností farmy bude mít návštěvník možnost vyzkoušet si široké spektrum aktivit spojených s činností farmy.

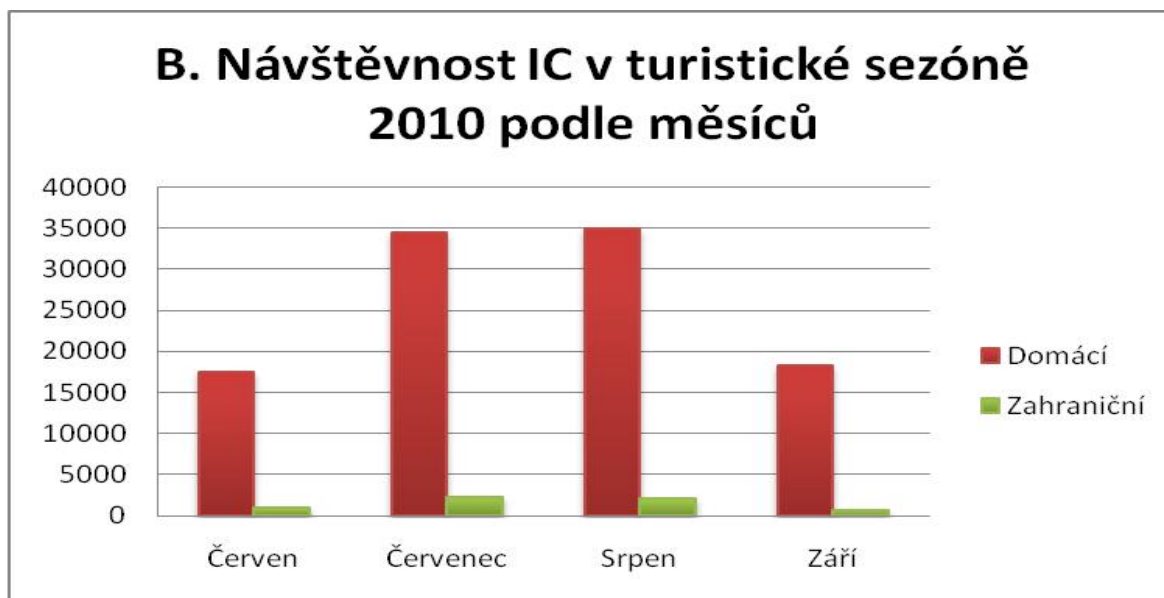
Statek v obci Sekerovy loučky, který je provozován jako penzion, nabízí pobyt v klidné části obce. Majitelé se zabývají chovem koz, krav a koní. I přes chov těchto hospodářských zvířat není přímým záměrem majitelů seznamovat s nimi turisty. Považují to ale jako možnost, pokud projeví návštěvníci zájem. Je jim poskytnut i doprovodný komentář a poučení, jak se zvířat jednat. Součástí pobytu v penzionu je péče o tato zvířata, když to návštěvník považuje za obohacující zkušenost. Většina turistů, kteří tvoří klientelu zdejšího penzionu, jsou především cyklisté. Ti potřebují nějaké stanoviště, ze kterého budou

podnikat výlety na přírodní a kulturní památky v okolí. Podstatnou pobídkou pro rozkvět ekofaremu a jiných zařízení poskytujících ubytování pro turisty s programovým zaměřením orientovaným na porozumění, ochranu a poskytování informací o přírodě jsou různé formy dotací. Ty jsou v České republice převážně poskytovány z fondů EU a ministerstva životního prostředí.

5 Analýza návštěvnosti v Českém ráji

Cestovní ruch v Českém ráji je spojen s určitou mírou návštěvnosti a problémy, které tato důležitá vlastnost destinaci přináší. Významným problémem Českého ráje je, že je vytížen zejména v letní prázdninové sezóně, kdy si lidé vzhledem k vysokým teplotám, příjemnému teplému počasí a dětským prázdninám rádi vybírají dovolenou. Nedá se říci, že by Český ráj vypadal jednoznačně nejlépe v létě než v jiném ročním období. Návštěvnost Českého ráje v tomto období je ale velmi výrazná. Pro pěší turistiku, cyklistiku a jiné druhy sportů, které nevyžadují sníh ani led, jsou tehdy ideální podmínky. Návštěvníci nosí lehké letní oblečení, nemají tedy tolik zavazadel a cestování je tím jednodušší a příjemnější. Letní sezóna je sama o sobě unikátní příležitostí pro místní podnikatele a majitelé různých kulturních památek, kde se vybírá vstupné. V tomto období dovolených jsou lidé náchylnější k utrácení a touha po upomínce přitahuje drobné stánkaře s jejich řemeslnými výrobky. Často jsou k vidění u hradů a zámků, kde se pohybuje nejvíce lidí. Tento zvýšený počet návštěvníků Českého ráje se tak pozitivně promítne do jejich tržeb.

Graf 5.1: Návštěvnost IC v turistické sezóně 2010 podle měsíců

Zdroj: Návštěvnost turistických informačních center Český ráj v letní turistické sezóně 2010 [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://cesky-raj.info/cs/info/sdruzeni-cesky-raj/monitoring-navstevnosti/navstevnost-turisticky-ch-informacnich-center-cesky-raj-v-letni-turisticke-sezone-2010.html>>

V ostatních měsících stále přijíždějí turisté, ovšem letní sezónu svými počty nepřekonají. Český ráj jako celek nabízí celou řadu akcí, které mají přilákat turisty i mimo toto letní období. Jednou z těchto akcí je pěší turistická akce s názvem Pochod za Rumcajsem podle stejnojmenné pohádkové bytosti. První pochod se uskutečnil v roce 1973. Současné ročníky se konají vždy koncem měsíce března, kdy se již většinou jarní počasí postará o vhodné podmínky a dobré viditelnosti. Náročnost je měřena podle délky zvoleného okruhu, takže si rodina s dětmi může zvolit kratší variantu. Tato akce je každoročně organizována Klubem českých turistů města Jičína. Ten má během celého roku rozplánovány i jiné akce, jako je například Večírek na šikmé věži, který se koná 1. dubna. Jedná se o společenskou akci pro příznivce turistiky zahrnující příjemné posezení. Pro město Jičín je ještě charakteristický festival Jičín město pohádky. Jedná se o akci věnovanou dětem, která se koná v měsíci září.

Mimo tyto nejznámější akce města Jičína se v Českém ráji pořádá velké množství dalších. Příkladem jsou dubnové Valdštejnské slavnosti v Libáni, květnový Pohádkový les v Podtroseckém údolí, dubnový Český ráj dětem v Karlovicích nebo Čarodějné zimní pohádkové prohlídky hradu a zámku Staré Hrady u Jičína. Součástí Čarodějných zimních prohlídek je speciální pohádkový okruh hradem, při kterém děti doprovází čarodějnice, čertice, princezna nebo pohádkový čaroděj. Dá se tedy říci, že velká část těchto kulturních akcí společně s loutkářskými představeními a poutěmi je orientována na děti.

Hrady a zámky Českého ráje se snaží návštěvníkům nabízet různé druhy akcí po většinu roku. Příkladem je hrad Kost, který pořádá v květnu šermířská představení doprovázená divadly, hrami a soutěžemi pro malé děti. Jde o výběr vhodných kombinací programu, aby byly spokojeni rodiče i jejich děti.

Podstatnou součástí této krajiny jsou koncerty. Jsou též vnímány jako známé společenské akce. Některé jsou pořádány nahodile a jiné se pravidelně každý rok opakují. Známým zástupcem je Benátská noc pořádaná u obce Malá Skála v letních měsících. Jde o rockovou akci spojenou s dalšími doprovodnými akcemi. Ty mají převážně zábavní a sportovní charakter. Samotný festival se vyznačuje hojnou účastí českých i zahraničních hudebních skupin. Dalšími podobnými akcemi na okolních hradech jsou například Hudební přehlídka Rovenské zvony a Jazz pod Kozákovem. Pro ty, kteří nejsou k moderním stylům hudby příliš nakloněni, je určena akce s názvem Dvořákův festival.

Turisté se dají orientačně rozdělit podle jejich zájmu o přírodu do několika skupin. První jsou ti, kteří se úmyslně a aktivně podílí na její ochraně. Tím je myšleno, že se chovají ohleduplně a šetrně i mimo turistické oblasti. Tito lidé přírodu obdivují, cítí se být její součástí a smýšlí v jejím zájmu. Často tvoří klientelu ekofarem a podobných ubytovacích zařízení šetrných svým vybavením a činnostmi. Nemají výrazné nároky na ubytování ani na služby s pobytem spojenými. Rádi se nechají poučit v otázkách fungování přírody a z toho důvodu je pro ně vhodným doplňkem dovolené kontakt se zvířaty na farmách v rámci agroturistiky. Další skupinou jsou lidé, kteří přírodu respektují, ale nevyhledávají žádné vzdělávací programy spojené s výše uvedenou problematikou. Tito turisté též obdivují přírodní a kulturní památky. Třetí skupinou jsou návštěvníci, kteří považují přírodu za něco samozřejmého. Často si ji přivlastňují jako svůj majetek. Mnohdy ji vnímají jako něco, co překáží pokroku a musí být odstraněno. Podle toho se potom k ní i chovají. Dalo by se říci, že toho o fungování procesů v přírodě moc nevědí a ani vědět nechtějí, protože to v jejich očích není vůbec důležité.

Samotné Muzeum přírody Český ráj se potýká s nezájmem z řad některých turistů. Přes to, že se muzeum nachází vedle vstupu do skalního města a je zde i několik stánků s občerstvením i posezením, velká část návštěvníků prochází kolem, jako by bylo muzeum neviditelné. Nejeví o něj zájem, i když je ke vstupu vyzívají mnohé upoutávky a doporučení umístěná venku. Během občerstvení například část z nich pošle do muzea děti, ale sami se prohlídky nezúčastní. Lze předpokládat, že mají pochybnosti o tom, co jim takové muzeum může ještě nabídnout. Představa návštěvy samotného skalního města je pro ně příležitostí, kde to všechno mohou vidět na vlastní oči. Nemají tedy motivaci chodit se na to koukat do muzea, když jsou přímo na místě. Skutečnost je však taková, že mnozí, kteří toto muzeum navštíví, jsou překvapeni. Nadšení zde působí zejména množství exponátů a informací, které během prohlídky získají. Po takové návštěvě si uvědomí, že spoustu věcí doposud nevěděli nebo v přírodě přehlédli. Některé živočichy zde vystavené nelze vidět přímo v lokalitách kolem turistických cest v Prachovských skalách nebo je prostě člověk nemusí ani zahlédnout. Zde mají tedy návštěvníci jedinečnou možnost poučit se, co vše se ve skalách a Českém ráji jako celku vyskytuje. Výstava obojživelníků může vést k následnému zájmu tyto tvory nacházet a pozorovat v jejich přirozeném prostředí. Vodní nádrž Pelíšek, která se nachází v Prachovských skalách a její původní účel byl poskytnout turistům koupel, se vlivem nánosu bahna stala domovem právě těchto

obojživelníků. Zatímco řada turistů kritizuje správu Prachovských skal za neschopnost zajistit kvalitní koupání, ostatní vidí v tomto faktu vzrušující příležitost k pozorování obyvatel této nádrže.

Muzeum pořádá vlastní vzdělávací programy a je často žádáno o jejich prezentaci na okolních školách. Bohužel způsoby organizování takového programu ze stran škol často budí dojem, že jsou do výuky zařazeny čistě pro vyplnění určitého časového úseku. Muzeum pravidelně rozesílá nabídky těchto vzdělávacích programů do škol e-mailem, prezentuje se na výstavách a turistických akcích. Školy potom mají možnost včas si rezervovat takovou přednášku, vznést své požadavky na téma a umožnit tak zaměstnancům muzea, aby se na ni mohli patřičně připravit. Praxe je ovšem taková, že zástupci škol volají na poslední chvíli a to několik málo dní předem s žádostí o uskutečnění. Muzeum má však už často rezervovaný čas na jinou činnost, která se nedá již odložit. Samotné vzdělávací programy jsou sestaveny tak, aby se žáci zapojili do řešení zadaných problémů a vzájemnému dialogu s přednášejícím. Studenti tak mají možnost se zamyslet nad aktuální problematikou, o jejíž důležitosti a existenci často ani nevědí. Náročnost je třeba uzpůsobit věku a zaměření studentů. V případě náročného publika je nutné zacházet do detailů a vysvětlovat všechny souvislosti. Zájem o tyto přednášky je však i přes jejich špatné organizování velký a stejně tak si muzeum nemůže ztěžovat na nezáměr studentů během jejich konání. Jako v případě muzea jsou i zde studenti nadšeni tím, co vše se dozví a doposud o tom nevěděli nebo nechápali.

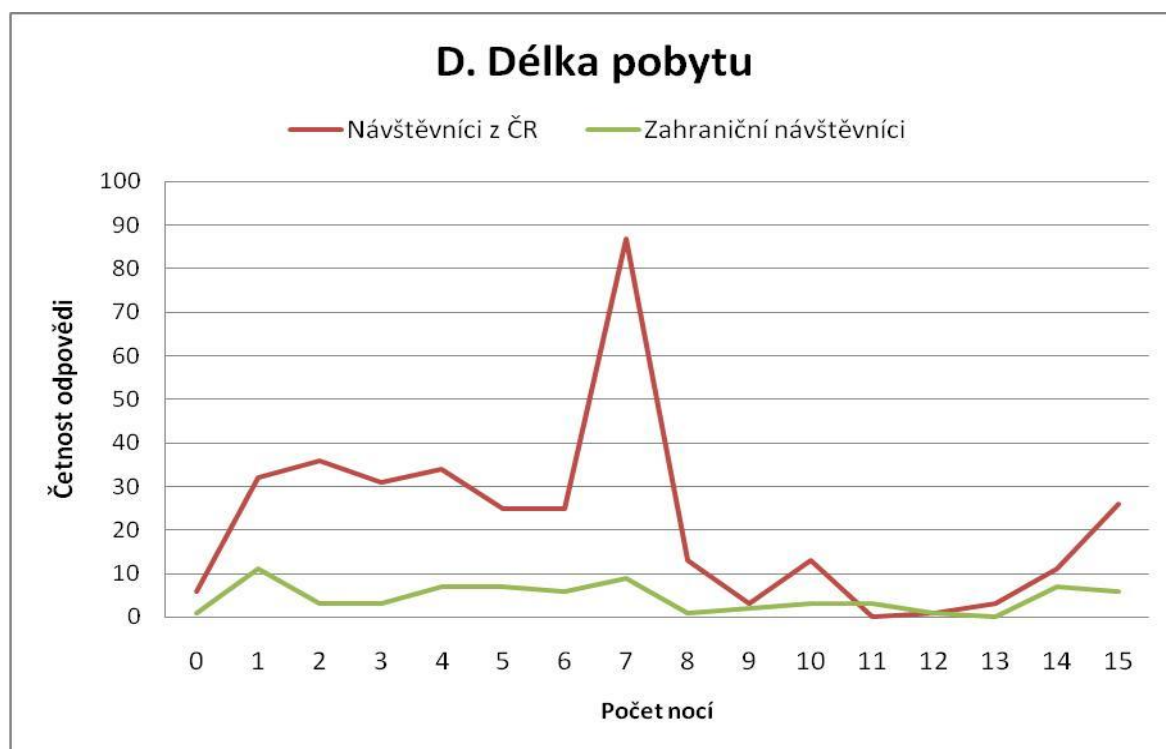
Jako způsob k povzbuzení zájmu mladých lidí se uplatňují například různé soutěže o nejlepší fotografii, zážitek nebo video. Tyto soutěže mají mimo jiné za úkol zjistit smýšlení dnešní mladé generace o přírodě, Českém ráji a označit nejvíce atraktivní místa na základě jejich výběru. Současně mají jistou vypovídací schopnost o způsobech trávení jejich volného času. S těmito daty se pak může pracovat v zájmu zatraktivnění cestovního ruchu pro různé cílové skupiny.

Návštěvnost sama a její rozložení je významným ukazatelem pro analýzu cestovního ruchu v této oblasti. Sdružení Český ráj zorganizovalo svůj vlastní dotazníkový výzkum za pomoci informačních center po celé oblasti. V těchto centrech byly návštěvníkům nabízeny dotazníky k vyplnění. Výsledky šetření zveřejnilo sdružení na svých webových stránkách. Vyplňování se zúčastnilo odhadem 450 návštěvníků informačních center, turistických

atrakcí a různých forem ubytování. Nejvíce vyplněných dotazníků zaznamenalo město Turnov, kde byl jejich počet 104. Výzkum byl zaměřen na to, jakým aktivitám se turisté v Českém ráji věnují a zda jsou podle nich služby spojené s turistikou v této oblasti dostačující.

Důležitým ukazatelem je průměrná délka pobytu v lokalitě. Co se týče českých návštěvníků, je zde silná preference týdenního pobytu. Dále pak kratší pobyt převažuje mírně nad pobytem delším. U zahraničních turistů se nedá jednoznačně určit preferovaný počet dní, ale dá se hovořit o mírných preferencích jednodenního a týdenního pobytu. Dalo by se říci, že to může mít spojitost s plánováním pobytu v České republice, kdy je Český ráj jednou z pomyslných zastávek, na kterou je vyhrazen přesný čas. Týdenní pobyt zase napovídá skutečnosti, že turista přijel s úmyslem zdržet se déle, poznat lépe Český ráj a vyzkoušet si, co všechno mu může nabídnout. Je proto z jeho pohledu důležité, aby na to měl dostatek času.

Graf 5.2: Délka pobytu v Českém ráji

Zdroj: Výstupy dotazníkového šetření mezi návštěvníky Českého ráje v roce 2010 [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://cesky-raj.info/cs/info/sdruzeni-cesky-raj/statistiky-navstevnosti/vystupy-dotaznikoveho-setreni-mez-navstevniky-ceskeho-raje-8211-leto-2010.html>>

Příroda a krajina, jako důvody návštěvy, uvedlo celkem 61 % respondentů. Kulturní a historické památky byly jasným důvodem pro 31 % z celkového počtu. Odpovědi zahraničních návštěvníků se v tomto ohledu příliš neliší od tuzemských. Je zde ale kladen větší důraz na krajinu a přírodu v podobě 78 % jejich preferencí. Kulturní památky a historii jako motivaci k návštěvě uvedlo pouze 19 % z nich.⁵

Ohledně aktivit spojených s pobytem je jednoznačným vítězem pěší a poznávací turistika. Jako hlavní činnost ji uvedlo 72 % tuzemských a 63 % zahraničních turistů. Cyklista lépe obstála u tuzemských návštěvníků než u zahraničních a to rozdílem 15 %. Je to nejspíše dáno i možnostmi Čechů, kteří si mohou vlastní kolo dopravit autem přímo do Českého ráje na rozdíl od jejich zahraničních kolegů. Pro ty je obtížnější kola vézt z větší vzdálenosti už vzhledem k faktu, že zabírají místo, které se dá využít jiným způsobem. Ti, kteří si vlastní kolo nepřivezou, jsou nuceni využívat různých druhů podniků, kde se kola vypůjčují. Koupání jako jednu z hlavních aktivit zaškrtnulo 25 % českých respondentů a je svým podílem tedy také významnou součástí zdejšího cestovního ruchu.⁶

Způsoby dopravy a organizování pobytu se v zásadě neliší. Pro české i zahraniční turisty platí, že využívají minimálně služeb cestovních kanceláří a organizují si dovolenou sami. Dominantní podíl na dopravě má přitom osobní automobilová doprava. U cizinců tvoří 86 % a u Čechů 67 %. Dá se říci, že tuzemští turisté znají lépe místní síť hromadné dopravy, kterou také využívají, a proto je u nich podíl u automobilové dopravy nižší ale i tak významný.⁷

Opakované návštěvy Českého ráje jsou typické pro českou populaci se svým podílem 43 % dotazovaných, kteří uvedli více než čtyřnásobnou návštěvu. Odhadem 33 % respondentů uvedlo, že se jedná o jejich první návštěvu Českého ráje. Opačná situace je cizinců, kdy opakovaně navštívilo region pouze 24 % respondentů a více než 60 % zde bylo poprvé.

Zdroje, ze kterých se turisté dovídají o Českém ráji, jsou různorodé. Převažují však takové, jako jsou doporučení od známých, internetové zdroje a upoutávky v tisku. Internet, jako

5.,6.,7. Výstupy dotazníkového šetření mezi návštěvníky Českého ráje v roce 2010 [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://cesky-raj.info/cs/info/sdruzeni-cesky-raj/statistiky-navstevnosti/vystupy-dotaznikoveho-setreni-mez-navstevniky-ceskeho-raje-8211-leto-2010.html>>

novodobý zdroj informací, v posledních letech neustále posiluje svoji pozici pro svoje přednosti. Pomocí různých sociálních sítí a webových stránek sdílí lidé svoje zážitky i názory. Toto může být pomyslným vodítkem pro ty, kteří se teprve o návštěvě Českého ráje rozhodují a vyhledávají zajímavá místa, kam se podívat.

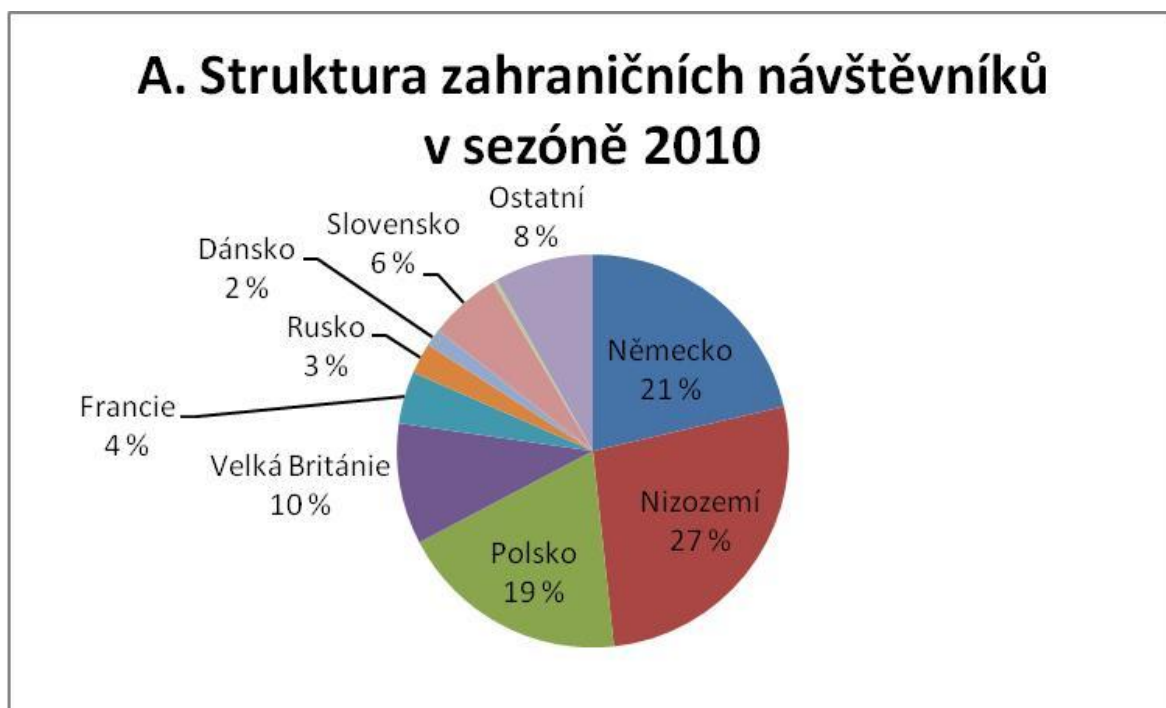
Spokojenost vyjadřují zejména tuzemští návštěvníci. Lehce se liší názory na kvalitu služeb s turismem spojených, kdy jsou zahraniční turisté náročnější než čeští. Cizinci jsou kritičtí zejména k podle nich nedostatečné dopravní obslužnosti. Dále horší hodnocení dávají informačním ukazatelům. Mají výhrady kvůli počtu těchto ukazatelů, jejich srozumitelnosti a chybí jim překlady některých informačních tabulí. Ohledně hodnocení úrovně služeb poskytovaných ubytovacími zařízeními je vidět rozdíl mezi tuzemským a zahraničním turistou. Jedná se zejména o stravovací služby, profesionalitu personálu a čistotu okolí.

Ze šetření také vyplynulo, že se celkový počet návštěvníků Českého ráje v posledních letech zvýšil. Důsledkem tohoto zvýšení je však výrazný nárůst tuzemských turistů a současný pokles počtů turistů zahraničních. V roce 2009 navštívilo informační centra celkem 104 425 návštěvníků. Z toho bylo 96 123 českých a 8 302 zahraničních turistů. Následující rok byl celkový počet už 111 226 návštěvníků. V tomto roce se už snížil počet zahraničních turistů na pouhých 5 900, ale jejich úbytek byl více než kompenzován přírůstkem tuzemských návštěvníků. Těch v tomto roce navštívilo informační centra Českého ráje 105 326. Celkový propad návštěvnosti ze strany zahraničních turistů se dá vyčíslit na 29 %. V roce 2009 měla největší návštěvnost informační centra v Jičíně a to celkem 47 374. Podobně výrazný úspěch zaznamenalo i město Turnov se svými 15 490 návštěvníky následované Mladou Boleslaví s 11 142 turisty. Pro podnikatele jsou závěry nejednoznačné, ale průzkum ukázal, že čeští turisté utrácejí v Českém ráji méně peněz než jejich zahraniční kolegové.⁸

8. Výstupy dotazníkového šetření mezi návštěvníky Českého ráje v roce 2010 [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://cesky-raj.info/cs/info/sdruzeni-cesky-raj/statistiky-navstevnosti/vystupy-dotaznikoveho-setreni-mezi-navstevniky-ceskeho-raje-8211-leto-2010.html>>

Složení zahraničních návštěvníků podle jejich národní příslušnosti v sezóně roku 2010 je následující. Největší zastoupení mají Nizozemci se svými 27 % z celkového počtu. Následují je Němci s 21 %, Poláci s 19 % a Angličané s 10 %. Zbylých 22 % je obsazeno zanedbatelnými počty ostatních národností, jako jsou Slováci, Rusové, Dánové, Francouzi a další. V porovnání s rokem 2009 se výrazně navýšil počet Holandských návštěvníků, kterých bylo pouze 19 % z celkového počtu zahraničních návštěvníků. Stejně tak občané Polska v roce 2009 měli o Český ráj menší zájem než v roce 2010. Bohužel tato zvýšení počtů návštěvníků z některých zemí jsou doprovázena též snižováním počtů turistů z ostatních zemí. Jedná se zejména o Slovensko, protože oproti roku 2009, kdy jich bylo zaznamenáno celkem 22 %, se jejich podíl na celkové zahraniční návštěvnosti v roce 2010 snížil na pouhých 6 %.

Graf 5.3: Struktura zahraničních návštěvníků Českého ráje

Zdroj: Návštěvnost turistických informačních center Český ráj v letní turistické sezóně 2010 [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://cesky-raj.info/cs/info/sdruzeni-cesky-raj/monitoring-navstevnosti/navstevnost-turisticky-ch-informac-nich-center-cesky-raj-v-let-ni-turisticke-sezone-2010.html>>

Výzkum též ukázal, že 41 % návštěvníků cestuje do Českého ráje s partnerem nebo v přátelském kruhu. U cizinců je tomu tak u 58 % turistů. Významný třetinový podíl

zaujímá také rodinná dovolená. Při rozložení návštěvníků do jednotlivých věkových skupin je vidět, že jsou tyto skupiny obsazeny rovnoměrně. Pouze u zahraničních návštěvníků byl zaznamenán snížený počet mladých lidí do 25 let oproti českým. Naopak starší cizinci mají v celkovém rozložení 19,7 % svého podílu u skupiny mezi 50 až 60 lety, čímž převyšují své české kolegy.

Stejně tak zajímavé je rozložení celkové návštěvnosti Českého ráje podle kalendářních měsíců. Je zde zřejmé, že z hlediska počtu návštěvníků informačních center Českého ráje dominuje měsíc srpen s celkovým počtem 37 091. Z toho bylo 35 023 Čechů a 2 068 cizinců. Srpen je následován červencem s velmi podobnými čísly a naopak poloviční návštěvnost oproti těmto měsícům vykazují září a červen, kdy ještě letní sezóna není v plném proudu nebo už končí.

V Českém ráji mají lidé na výběr z možností ubytování v hotelech a jiných luxusnějších zařízeních. Naproti tomu je zde hojně využívaná volba ubytování pro méně náročné. Do této skupiny spadá například stan, karavan nebo chatky nižší třídy. Tito turisté mají často rádi takovou dovolenou, kde si vše nebo většinu věcí dělají sami. Ať už je to vaření nebo sběr dřeva na oheň, který je pro Český ráj, jakožto vyhlášené tábořiště, typický. Je to specifický a zajímavý způsob, jak trávit dovolenou, ale svým způsobem také dosti stresující a náročný.

Naproti tomu další skupina turistů preferuje klidnější způsob dovolené a když vyrazí do Českého ráje, vyhledává luxusnější ubytování v hotelích, penzionech či chatách vyšší kategorie a tak podobně. Tito lidé si chtějí užít dovolenou vyloženě v klidu a bez starostí. Za služby, které jim to pomohou ulehčit, si rádi připlatí.

6 Doporučení

Z analýzy je tedy patrné, že poměr zahraničních návštěvníků je proti tuzemským nízký. Jako příčinu lze předpokládat nedostatečnou propagaci turistických atraktivit nejen Českého ráje ale i České republiky jako celku v zahraničí. Míra této propagace je ve srovnání s jinými státy relativně nízká. Výsledkem je potom často, že se zahraniční turista, který by za normálních okolností měl zájem o dovolenou v Českém ráji, ani nedozví o této možnosti. Tento nedostatek informací se pak projevuje i v překvapení cizinců, kdy se často až na místě diví, kolik jim toho může Český ráj nabídnout a rádi se vracejí. Důvody pro to mají jasné a to ty, že během krátkého pobytu nestíhají navštívit široké spektrum přírodních a kulturních památek, které Český ráj má. Jako druhý možný důvod se dá označit zdejší jedinečná atmosféra, pro niž cestují do Českého ráje nejen cizinci.

Jako řešení se tedy dá doporučit vypracování strategického marketingového plánu, který by se zaměřil na zaujmutí potenciálních zahraničních návštěvníků a zvýšil tak návštěvnost. Český ráj, jako turistický region, sice má své oficiální webové stránky, které jsou dostupné i v anglickém a německém jazyce, ale stejně důležitá by měla být i propagace v zahraničí. To teprve zajistí, aby potenciální návštěvník, který projeví zájem o Český ráj, vyhledal tyto stránky. Jako silný nástroj současnosti se považuje internet a právě v tomto druhu propagace je třeba posílit. Nelze ovšem říci, že internet sám o sobě bude stačit. Je tak třeba využít ostatních druhů médií ovšem s ohledem na finanční možnosti. Současně je nutné si uvědomit, že i v oblasti cestovního ruchu dnes bují konkurenční boj.

Samotné občanské sdružení Český ráj, které se zabývá propagací této lokality a spolupracuje s majiteli památek, turistickými kluby a dalšími organizacemi spojenými s cestovním ruchem, dostalo v rámci Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod finanční podporu. Ta se týká podpory propagace Českého ráje v podobě projektu nazvaném Marketingové a koordinační aktivity v Českém ráji. Celková částka byla vyčíslena na 7 960 000 Kč a dotace dosahuje hodnoty 92,5%. Celkem je tedy formou dotace vyčleněno 7 360 000 Kč. Projekt započal v říjnu 2010 a skončit by měl v září 2013.

Pro zpříjemnění pobytu turistů a ochranu ohrožených lokalit se současným zákazem vstupu lze doporučit organizované návštěvy s průvodci. Tento systém se osvědčil zejména v šumavských chráněných oblastech, kde se uplatňuje místo zákazu vstupu. Přispělo by to

nejen k ochraně přírody, protože turisté tak nebudou mít touhu zacházet do oblasti přes zákazy, ale i k dodatečným finančním zdrojům pro podporu a uchování takového místa pro další generace. Současně se zvýší atraktivita takové lokality. Oproti klasické nekoordinované návštěvě by tento způsob přinesl užitek pro turistu v podobě lepšího poznání dané lokality. Průvodce mu totiž poskytne různé informace o vzniku památky, fungování určitého přírodního procesu a poukáže na věci, které by si obyčejný návštěvník ani neuvedomil. Průvodce může například upozornit turisty na přítomnost vzácného živočicha. Pro ty je to potom vzrušující událost, když ho mohou pozorovat a přitom nenarušovat jeho klid. S tím souvisí právě fakt, kdy průvodce koordinuje pohyb turistů a současně je poučuje o vhodném způsobu chování pro minimalizaci vlivu na přírodu. Turisté si tak přijdou na své v podobě návštěvy přísně chráněného místa, kam mají za jiných okolností zakázaný vstup. Občanská sdružení a jiné organizace pro ochranu životního prostředí tak získají prostředky pro péči o danou lokalitu a s tím je spojený prospěch pro přírodu a další generace.

V otázce vzdělávání společnosti plní dostatečnou funkci ekocentra, Muzeum přírody Český ráj, ekofarmy a jiné organizace, které pořádají vzdělávací semináře v přílehlých školách. Pro konkrétní řešení nezájmu o Muzeum přírody Český ráj, které se nachází přímo u vchodu do Prachovských skal, lze doporučit umístění informačních tabulí před vstup a i po celém areálu skalního města, které by upozorňovaly na přítomnost tohoto muzea a informovaly o výskytu živočichů charakteristických pro tuto krajinu. Ty, které potom návštěvník neuvidí v přírodě, by ho motivovaly navštívit muzeum a prohlédnout si je.

Tato doporučení by tedy ovlivnila cestovní ruch Českého ráje ve smyslu trvale udržitelného cestovního ruchu. Současně vzhledem k následnému zatraktivnění této turistické destinace je zde přímý vliv na ekonomiku zdejšího regionu a s tím spojený zájem podnikatelů. Na jejich činnosti pak profituje i stát.

Závěr

Na závěr je nutno dodat, že se dá předpokládat nadálý rozvoj ekologicky šetrných forem cestování a rozmach ekofaremu, které prosperují nejen vzhledem ke své produkci ale i vzhledem k zájmu ze strany turistů se jejich prostřednictvím seznamovat s přírodou. Od té se v dnešní uspěchané době řada lidí odcizuje i když jsou její součástí. V Českém ráji lze pak za podmínky, kdy se bude jako řešení poškozování přírody aplikovat pouze dosavadní zákaz vstupu, očekávat nárůst počtu míst s omezeným pohybem pro veřejnost a s tím spojené nepříjemnosti turistů s dobrými úmysly. Cestovní ruch si tedy jako celek zaslouží pozornost a podporu už vzhledem ke své důležité úloze v celkových příjmech dané lokality. S tím je spojen prospěch státu v podobě vybraných daní a pozitivní celosvětové propagace dané země. V některých zemích se podílí výrazným způsobem na struktuře HDP a v jiných se stává doplňkovou položkou. Je však nutno dodat, že pro konkrétní region země, který je do cestovního ruchu zapojen, je příjem z turistiky vždy vítán.

Zdroje

Knižní publikace:

BEZZEL, E. Ptáci.

1. vyd. Praha : Rebo Productions CZ, s.r.o., 2003. 240 s. ISBN: 80-7234-999-6

BLATNÝ, M. Psychologie osobnosti.

1. vyd. Praha: Grada, 2010. 320 s. ISBN: 978-80-247-3434-7

DIRNER V. a kol. Ochrana životního prostředí.

1. vyd Ostrava: VŠB –TU, 1997. 350 s. ISBN 80-7078-490-3

HESKOVÁ, M. Cestovní ruch pro VOŠ a VŠ Cestovní ruch pro VOŠ a VŠ.

1. vyd. Praha: Fortuna, 2006. 222 s. ISBN 80-716-8948-5

HOLÝ, M. Eroze a životní prostředí.

1. vyd. Praha: ČVUT, 1994. 384 s. ISBN 80-01-01078-3

HONEY, M. Ecotourism and Sustainable Development : Who Owns Paradise?.

1. vyd. Washington, D.C.: Island Press, 1998. 405 s. ISBN 1559635827

HURIKÁN, B. Dějiny trampingu,

2. vyd. Praha: Novinář, 1990. 272 s. ISBN 80-7077-432-0

JANEČEK, M. a kol. Ochrana zemědělské půdy před erozí.

1. vyd. Praha: ISV, 2002. 154-162 s. ISBN: 8085866862

KOTLER, P.; KELLER, K. Marketing, management.

2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 792 s. ISBN 978-80-247-1359-5

KUBÁT, K. Klíč ke květeně České republiky.

1. vyd. Praha: Academia, 2002. 475 s. *ISBN: 978- 80-200-0836-7*

LÁSZLÓ, N. 250 miliónů skautů.

1. vyd. Praha: Junák, 1999. 154 s. ISBN 80-86109-23-2

ORIEŠKA, J. Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu.

5. vyd. Praha: Idea servis, 1999. 153 s. ISBN 1866-051-99

PÁSKOVÁ, M. Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu.

1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7435-006-1

PETRU, Z.; HOLUBOVÁ, J. Ekonomika cestovního ruchu.

1. vyd. Praha: Idea servis, 1994. 94 s. ISBN 80-901462-5-2

RYGLOVÁ, K. Cestovní ruch.

2. vyd. Brno: Key Publishing, 2009. 210 s. ISBN 978-80-7418-028-6

ZELENKA, J. Cestovní ruch, informační a komunikační technologie.

1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 192 s. ISBN-13: 978-80-7418-028-6

ZELENKA, J. Ekologie a environmentalistika.

1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 370 s. ISBN 978-80-7041-645-7

ZELENKA, J.; ŠTEJFA, J. Ekologický a environmentální slovník vybraných pojmů.

1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000. 160 s. ISBN 80-7041-627-0

Internetové zdroje:

Aktuální omezení lezení po skalách [online]. Český horolezecký svaz, 2001. Dostupný z WWW: <http://skaly.horosvaz.cz/op/op_index.asp>

Borecké skály [online]. Online travel solutions, 2006. Dostupný z WWW:

<<http://www.hrad-trosky.cz/borecke-skaly.php>>

Co je vlastně skauting [online]. Junák – svaz skautů a skautek. Dostupný z WWW:

<<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/co-je-vlastne-skauting/>>

Český skauting [online]. Junák – svaz skautů a skautek. Dostupný z WWW:

<<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/cesky/>>

Českým rájem - geoparkem UNESCO povede dálnice [online]. AlesMih, 2005. Dostupný z

WWW: <<http://www.craj.info/6-aktuality/>>

Člověk a biosféra [online]. Biosférická rezervace Dolní Morava, 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.dolnimorava.org/>>

Dobráci na Kosti - aneb dětský den na hradě Kost [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://www.cesky-raj.info/dr-cs/aktuality-cesky-raj/cesky-raj/dobraci-na-kosti-aneb-detsky-den-na-hrade-kost.html>>

ECEAT Quality Label [online]. ECEAT, 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.eceat.cz/eceat-quality-label/>>

Ekocentra ČSOP [online]. Český svaz ochránců přírody, 2009. Dostupný z WWW: <http://www.csop.cz/index.php?cis_menu=1&m1_id=1004&m2_id=1145&m_id_old=1370>

Ekofarma Rytířova Lhota [online]. Nascesyraj.cz, 2003-2010. Dostupný z WWW: <<http://www.nascesyraj.cz/ubytovani/312223f3a614494eb980ddde8850be87>>

Ekofestival o ekoturistice [online]. České Švýcarsko o.p.s., 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.sedm-divu.cz/ekoturistika.html>>

Ekoturistika [online]. České Švýcarsko, 2007. Dostupný z WWW: <<http://www.ceskesvycarsko.cz/ops-editorial.php?eid=456>>

Ekoznačení pro firmy [online]. CENIA, 2010. Dostupný z WWW: <[http://www.ekoznacka.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFGRIT4S](http://www.ekoznacka.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFGRIT4S)>

Emise skleníkových plynů [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2008 – 2011. Dostupný z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/emise_sklenikovych_plynu>

ERBANOVÁ, A. Agroturistika Erbanovi – Pařezská Lhota [online]. Agroturistika Erbanovi, 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.kone-ceskyraj.estranky.cz/>>

Eroze [online]. Navajo otevřená encyklopedie. Dostupný z WWW: <<http://eroze.navajo.cz/>>

HÁLEK, J. Udržitelný turismus a jeho podoby [online]. Enviport: otevřený portal životního prostředí, 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.enviport.cz/udrzitelny-turismus-a-jeho-20540.aspx>>

Historie kauzy R35 [online]. S.O.S. Český ráj - koalice občanských sdružení, 2003- 2011. Dostupný z WWW:

<http://ceskyrajdalnice.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=13&Itemid=29>

Hruboskalské skalní město [online]. Nasceskyraj.cz, 2003 -2010. Dostupný z WWW:

<<http://www.nasceskyraj.cz/zajimavosti/hruboskalske-skalni-mesto>>

Interaktivní mapa filmových míst [online]. Filmová Místa.cz, 2006-2011. Dostupný z WWW: <<http://www.filmovamista.cz/gmapa/13/>>

Jak může každý pomoci našim obojživelníkům a plazům? [online]. Muzeum Přírody Český ráj, 2010. Dostupný z WWW:

<http://www.mpcr.cz/engine.php?group=ochrana_prirody&akt_page=1>

JAKUBÍKOVÁ, D. Globalizace a cestovní ruch [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.cestovni-ruch.cz/skolstvi/globalizace.php>>

LANG, V. Unesco [online]. Borgis, a.s, 2003-2011. Dostupný z WWW:

<<http://tema.novinky.cz/unesco>>

Letecká doprava a životní prostředí - jaký mají dopad emise z letadel? [online].

Letenku.org, 2010. Dostupný z WWW: <<http://letenku.org/letecka-doprava-zivotni-prostredi>>

LINHART, I. Penzion „na statku“ [online]. Agroturistika.org, 2011. Dostupný z WWW: <<http://www.agroturistika.org/penzion/>>

MERHAUT, K. Čím je dána vyšší kvalita biopotravin? [online]. Liga ekologických alternative, 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.biopotraviny.info/kvalita.html>>

Návštěvnost turistických informačních center Český ráj v letní turistické sezoně 2010 [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://cesky-raj.info/cs/info/sdruzeni-cesky-raj/monitoring-navstevnosti/navstevnost-turistickych-informacnich-center-cesky-raj-v-letni-turisticke-sezone-2010.html>>

O Českém svazu ochránců přírody [online]. Český svaz ochránců přírody, 2010. Dostupný z

WWW:<http://www.csop.cz/index.php?cis_menu=1&m1_id=1001&m2_id=1260&m_id_old=1040>

O ECEAT podrobně [online]. ECEAT, 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.eceat.cz/>>

O ekoznačení [online]. CENIA, 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.ekoznacka.cz/>>

Obchodování s emisemi [online]. Letenku.org, 2010. Dostupný z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/obchodovani_emisemi>

Our milion [online]. The International Ecotourism Society, 1990 – 2010. Dostupný z WWW: <http://www.ecotourism.org/site/c.orLQKXPCLmF/b.4835251/k.FF11/Our_Mission__The_International_Ecotourism_Society.htm>

Pochod za Rumcajsem [online]. Klub českých turistů Jičín, 2011. Dostupný z WWW: <<http://www.kctjicin.cz/pochod-za-rumcajsem.html>>

Poslání a cíle [online]. Junák – svaz skautů a skautek. Dostupný z WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/poslani-a-cile/>>

POŠTOLKOVÁ, L. Davy turistů objevují romantické plavby za malajskými světluškami [online]. Borgis, a.s, 2003-2011. Dostupný z WWW: <<http://www.novinky.cz/cestovani/227725-davy-turistu-objevuji-romanticke-plavby-za-malajskymi-svetluskami.html>>

Prachovské skály [online]. Paseo, 2001. Dostupný z WWW: <http://www.vyletnik.cz/mistopisny-rejstrik/vychodni-cechy/cesky-raj-a-okoli/2171-prachovske_skaly_/>

Proč s Tagua Tours vyzkoušet ekoturistiku - váš návrat k přírodě? [online]. Tagua, s.r.o., 2007. Dostupný z WWW: <<http://www.taguatours.cz/ecotourism.html>>

Příroda a krajina [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://www.cesky-raj.info/cs/priroda-a-krajina/>>

Přírodní památka Libuňka [online]. Online travel solutions, 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.hrad-trosky.cz/libunka.php>>

Přírodní památka Trosky [online]. Online travel solutions, 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.hrad-trosky.cz/trosky.php>>

Přírodní rezervace Podtrosecká údolí [online]. Online travel solutions, 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.hrad-trosky.cz/podtrosecka-udoli.php>>

Pták roku [online]. Česká společnost ornitologická, 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.cso.cz/index.php?a=cat.153>>

Rezervace Apolena pod Troskami uzavřena pro veřejnost [online]. Paseo, 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.vyletnik.cz/novinky/950-prirodni-rezervace-apolena-pod-troskami-byla-do-odvolani-pro-verejnost-uzavrena/>>

ŠEBEK, J. Řešit erozi nebyrokraticky, Liblice: Zasedání asociace soukromého zemědělství, 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.asz.cz/redakce/index.php?clanek=47078&lanG=cs&xuser=&slozka=5880>>

SCHLIK, J. M. Prachovské skály se obnovují [online]. Prachovské skály.com, 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.prachovskeskaly.com/aktuality/prachovske-skaly-a-kurovec/>>

SCHLIK, J. M. Provozní řád [online]. Prachovské skály.com, 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.prachovskeskaly.com/provozni-rad/>>

Současnost [online]. Online travel solutions, 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.hrad-trosky.cz/soucasnost.php>>

Souhlas s provozováním horolezectví v CHKO Český ráj [online]. Český horolezecký svaz, 2006. Dostupný z WWW: <<http://www.horosvaz.cz/index.php?cmd=page&type=1&article=329&title=souhlas-s-provozovanim-horolezectvi-v-chko-cesky-raj>>

Soutěž [online]. Muzeum Přírody Český ráj, 2009. Dostupný z WWW: <http://www.mpcr.cz/engine.php?group=clanky&akt_page=1>

Soutěž pro studenty středních škol [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://www.cesky-raj.info/dr-cs/novinky-z-regionu/turnov/soutez-pro-studenty-strednich-skol.html>>

TRUHLIČKA, I. Jak střelecká pískovna ukusuje Český ráj [online]. Idnes.cz, 2006. Dostupný z WWW: <http://cestovani.idnes.cz/jak-strelecska-piskovna-ukusuje-cesky-raj-fiv-/igcechy.asp?c=A060921_130437_igcechy_tom>

Vítejte v Českém ráji [online]. AlesMih, 2005. Dostupný z WWW: <<http://www.craj.info/>>

Výstupy dotazníkového šetření mezi návštěvníky Českého ráje v roce 2010 [online]. Sdružení Český ráj, 2011. Dostupný z WWW: <<http://cesky-raj.info/cs/info/sdruzeni-cesky-raj/statistiky-navstevnosti/vystupy-dotaznikoveho-setreni-mez-navstevniky-ceskeho-raje-8211-leto-2010.html>>